

T.C.
ADNAN MENDERES ÜNİVERSİTESİ
SOSYAL BİLİMLER ENSTİTÜSÜ
ULUSLARARASI İLİŞKİLER ANABİLİM DALI
ULİ-YL 2011-0001

21. YÜZYILDA ÇİN HALK CUMHURİYETİ JAPONYA İLİŞKİLERİ VE MİLLİYETÇİLİK

HAZIRLAYAN

Yunus Can POLAT

TEZ DANIŞMANI

Doç. Dr. Selçuk Çolakoğlu

AYDIN-2011

**T.C.
ADNAN MENDERES ÜNİVERSİTESİ
SOSYAL BİLİMLER ENSTİTÜSÜ
ULUSLARARASI İLİŞKİLER ANABİLİM DALI
ULİ-YL 2011-0001**

**21. YÜZYILDA ÇİN HALK CUMHURİYETİ JAPONYA
İLİŞKİLERİ VE MİLLİYETÇİLİK**

**HAZIRLAYAN
Yunus Can POLAT**

**TEZ DANIŞMANI
Doç. Dr. Selçuk Çolakoğlu**

AYDIN-2011

T.C.
ADNAN MENDERES ÜNİVERSİTESİ
SOSYAL BİLİMLER ENSTİTÜSÜ MÜDÜRLÜĞÜNE
AYDIN

Uluslararası Anabilim Dalı Uluslararası İlişkiler Programı öğrencisi Yunus Can POLAT tarafından hazırlanan 21. Yüzyıl'da Çin Halk Cumhuriyeti-Japonya ilişkileri ve Milliyetçilik başlıklı tez, 28 Eylül 2011 tarihinde yapılan savunma sonucunda aşağıda isimleri bulunan jüri üyelerince kabul edilmiştir.

Unvanı, Adı ve Soyadı :
İmzası:

Üniversitesi :

(Başkan) Doç. Dr. Selçuk ÇOLAKOĞLU
Doç. Dr. Fatma Neval GENÇ
Yrd. Doç. Dr. Murat Necip ARMAN

Adnan Menderes Üniversitesi
Adnan Menderes Üniversitesi
Adnan Menderes Üniversitesi

Jüri üyeleri tarafından kabul edilen bu yüksek lisans tezi, Enstitü Yönetim Kurulunun Sayılı kararıyla 28 Eylül 2011 tarihinde onaylanmıştır.

Doç. Dr. Selçuk ÇOLAKOĞLU

Enstitü Müdürü

YEMİN METNİ

Yüksek Lisans Tezi Olarak Sunduğum “21. Yüzyılda Çin Halk Cumhuriyeti – Japonya İlişkileri ve Milliyetçilik” adlı çalışmanın, tarafımdan, bilimsel ahlak ve geleneklere aykırı düşecek bir yardıma başvurmaksızın yazıldığını ve yararlandığım eserlerin kaynakçada gösterilenlerden oluştuğunu, bunlara atıf yapılarak yararlanılmış olduğunu belirtir ve bunu onurumla doğrularım.

Tarih:

... / ... / 2011

Yunus Can POLAT

YAZAR ADI-SOYADI: YUNUS CAN POLAT

**BAŞLIK: 21. YÜZYILDA ÇİN HALK CUMHURİYETİ-JAPONYA
İLİŞKİLERİ VE MİLLİYETÇİLİK**

ÖZET

Bu tez milliyetçiliğin Çin Halk Cumhuriyeti – Japonya ilişkilerinde oynadığı rolü konu almaktadır. İki ülke ilişkilerinin 2000’li yıllarda çıkmaza girmesinin sebebinin 1980 ve 1990’larda yükselmeye başlayan ve 2000’lerde olgunlaşan milliyetçi söylem olduğu savunulmuştur. Uluslararası ilişkilerde çeşitli şartların devletleri rasyonel aktörler olmaya zorladığını var sayan realist ve liberal paradigmlar, materyal faktörleri, yapıyı, halkın refahını, ya da evrensel barışı analizlerinin merkezine koymaktadırlar. İnşacı teori ise aktörlerin kendilerini ve ötekiği algılayışları ve davranışları noktasında durumsal bir gerçekliğin varlığından söz etmektedir. İyapısal bir faktör olan milliyetçilik aktörlerin, dışarıdan bakıldığında, irrasyonel olarak görülebilen çıktılar vermelerine neden olabilmektedir. Milliyetçi söylemin bir ülkede yükselişe geçmesi çeşitli tarihsel, kimliksel ve kültürel faktörlerin hazırladığı uygun zeminde gerçekleşmektedir. Bu bağlamda Çin – Japonya ilişkilerinin 21.Yüzyıl’daki durumu ve bununla ilintili karamsar gelecek projeksiyonu söz konusu faktörlerin her iki ülke açısından karşılaştırmalı olarak değerlendirilmesiyle ele alınmıştır.

ANAHTAR KELİMELELER: İyapısal Faktörler, İnşacılık, Milliyetçilik, Tarih

NAME AND SURNAME: YUNUS CAN POLAT

**TITLE: PEOPLE'S REPUBLIC OF CHINA-JAPAN RELATIONS IN 21.
CENTURY AND NATIONALISM**

ABSTRACT

This thesis examines the key role which nationalism plays in the formation of Sino-Japanese Relations. It is argued that the reason of worsening the relations of the two countries is the nationalism discourse which has risen in 1980 an1990's and has been elaborated in 2000's.

The realist and liberal paradigms which argues that circumstances forces states to behave in certain ways; put the material factors, international structure, social harmony-comfort or universal peace into the center of their analysis. However constructivist theory is describing a picture which assume the existence of situational realities of actors. As a domestic variable, nationalism may be the reason of seeming irrational behavior of actors at the first look. Rising of Nationalism discourse in a country needs specific conditions about identity, culture and history. Because of this reason, the cold relations and dark future projections about Sino-Japanese diplomatic and politic relations can be understood only by analyzing that specific conditions. By doing this analyses it is excepted that illimunating the reasons of the worsening Sino – Japanese relations

KEY WORDS: Constructivism, Domestic Factors, History, Nationalism

ÖNSÖZ

Kimlik, değer yargıları, milliyetçilik, şeref ve haysiyet, tarihi ve kültürel miras, atalara, büyüklere ve toplumsal kurallara saygı gibi birbirinin içine geçmiş kavramlar özellikle Asya toplumlarında büyük önem taşımaktadır. Binlerce yıllık Çin medeniyetinin Çin diplomasi ve dış politikası üzerindeki etkisini görmezden gelmek ya da Japonya'nın kolonyal geçmişini ve 2. Dünya savaşında yaptıklarının bölge ülkeleri ile ilişkilerine ve bölgenin genelindeki uluslararası ilişkiler diline etkisini yeterince önemsememek, bu aktörlerin dış politika çıktılarının analizinde miyopiye neden olabilmekte, açıklayıcılık ve öngörude sorunlar yaratmaktadır. Zira Kuzeydoğu Asya bölgesel ilişkilerinde kimlik algısı ve ülkelerin meşruiyet sorunları materyal faktörleri belirleyecek kudrettedir. Kimlik ve milliyetçilik sorunları ise tündengelimci bir yaklaşımla anlaşılabilir. Bu çerçevede Çin ve Japon toplumlarının “kendi”yi yaratmalarına istemsiz katkı sağlayan ötekine bakışlarına, yakın savaşların hatıraları ve ortak tarih sinmiştir. Bu da şartlar olgunlaştığında kış uykusundan uyanan milliyetçiliğin yeniden yükselişine ve ilişkilerin bugünü ve geleceğini ipotek altına almasına neden olmaktadır. Bu gün Asya'da patlamaya hazır hale gelen bombanın temelinde kimlik ve milliyetçilik ile ilgili sorunlar yatmaktadır. Bu sorunların çözümlenebilmesi ve belirli bir öngörü gücüne erişilebilmesi için ise milliyetçiliğin yükselişe geçmesini sağlayan şartlar analiz edilmelidir.

KISALTMALAR LİSTESİ

- ABD** : Amerika Birleşik Devletleri
ASEAN : Güneydoğu Asya Milletleri Birliği
BM : Birleşmiş Milletler
ÇHKO : Çin Halk Kurtuluş Ordusu
ÇKP : Çin Komünist Partisi
DPJ : Japonya Demokratik Partisi
GSMH : Gayrisafi Milli Hâsıla
JSDF : Japon Milli Güvenlik Kuvvetleri
LDP : Japonya Liberal Demokratik Partisi
NGO : Hükümet Dışı Örgütler
PKK : Kürt İşçi Partisi
SSCB : Sovyet Sosyalist Cumhuriyetler Birliği

ÖNEMLİ KİŞİLER LİSTESİ

Chiang Kai Shek
Deng Xiaoping
Junichiro Kouzumi
Ichiro Ozawa
Ishira Shintaro
Matosudaria Nagayashi
Mao Zedong
Mutsuhito (Meiji)
Shinzo Abe
Sun Yat Sen
Suzuki Kenzo
Tanaka Makiko
Tang Jianxuan
Tsubuku Fujimaro
Wu Yi
Zhao Enlai
Zhao Ziyang

İÇİNDEKİLER

ÖZET.....	i
ABSTRACT.....	ii
ÖNSÖZ.....	iii
KISALTMALAR LİSTESİ.....	iv
ÖNEMLİ KİŞİLER LİSTESİ.....	v
İÇİNDEKİLER.....	vi
GİRİŞ.....	1

BİRİNCİ BÖLÜM

KURAMSAL ÇERÇEVE

1.1.ÇİN-JAPONYA İLİŞKİLERİ BAĞLAMINDA ANALİZ DÜZEYLERİ VE KURAMSAL TARTIŞMALAR.....	5
1.1.1. Neorealizm	6
1.1.2. Neoliberalizm	7
1.1.3. İnşacılık.....	9
1.2. MİLLİYETÇİLİK VE ÇALIŞMAYA KATKILARI.....	10
1.2.1. Millet ve Milliyetçilik.....	11
1.2.2. Milliyetçilik ve Dış Politika.....	16

İKİNCİ BÖLÜM

ÇİN VE JAPONYA'DA MİLLİYETÇİLİK

2.1. ÇİN MİLLİYETÇİLİĞİ.....	19
2.1.1. Çin'de Milliyetçiliğin İnşası.....	19
2.1.2. Kültür Devriminden Tiananmen Olaylarına Giden Süreç.....	24
2.1.3. Çin Halk Cumhuriyeti'nde Yeni Muhafazakar Milliyetçilik ve Çin-Japonya İlişkilerine Etkisi.....	31
2.2. JAPON MİLLİYETÇİLİĞİ.....	40
2.2.1. Ultra Milliyetçilik.....	41
2.2.2. 1960-1990 Dönemi ve Ekonomik Milliyetçilik.....	44

2.2.3. 1990’lardan Günümüze Yeni Muhafazakar Milliyetçilik.....	46
2.2.4. Ekonomik Durgunluk.....	47
2.2.5. Japonya’da Yeni Muhafazakar Milliyetçilik ve Çin Halk Cumhuriyeti Japonya İlişkilerine Etkileri.....	48
2.3. TARİHSEL BAĞLAMDA ÇİN-JAPONYA İLİŞKİLERİ.....	53
2.3.1. 1894-1895 Çin-Japon Savaşı.....	62
2.3.2. Nanking Katliamı.....	64
2.3.3. Rahatlatma Birlikleri.....	67

ÜÇÜNCÜ BÖLÜM

ÇİN HALK CUMHURİYETİ-JAPONYA İLİŞKİLERİ: DEĞİŞEN ULUSLAR ARASI YAPI VE İÇYAPISAL ZORLAYICILAR

3.1. DİNAMİK ULUSLAR ARASI YAPI BAĞLAMINDA ÇİN HALK CUMHURİYETİ - JAPONYA İLİŞKİLERİ.....	71
3.1.1. Bölgesel Liderlik Mücadelesi: Kırılgan Dengeler.....	73
3.1.2. Stratejik Güvensizlik.....	74
3.2. SENKAKU/DİAOYU ADALARI SORUNU.....	76
3.2.1. Senkaku/Diaoyu Adaları’nın Mülkiyetine İlişkin Çin ve Japon Argümanları.....	77
3.2.2. Sorunun Alevlenmesi.....	79
3.2.3. 7 Eylül 2010 Olayı ve Diplomatik İlişkilerin Durumu.....	80
3.3. ÇİN HALK CUMHURİYETİ-JAPONYA İLİŞKİLERİNDE MİLLİYETÇİLİK TEMELLİ GÜNCEL ÇATIŞMA ALANLARI.....	81
3.3.1. Ders Kitapları.....	82
3.3.1.1. Konunun Perde Arkası ve Bir Soruna Dönüşmesini Kolaylaştıran Şartlar.....	82
3.3.1.2. 1982 Ders Kitapları Tartışmaları.....	84
3.3.1.3. 2000’lerde Ders Kitapları Tartışmaları.....	86
3.3.2. Yasukuni Ziyaretleri.....	89
3.3.2.1. Yasukuni Şehitliğinin Önemi ve Tarihsel Arka Planı.....	90
3.3.2.2. İkinci Dünya Savaşı Sonrası Yasukuni Şehitliği.....	91

3.3.2.3. Kouzumi Junichiro Döneminde Yasukuni Şehitliği.....	93
3.3.2.4. Çin Halk Cumhuriyeti'nin Yasukuni Ziyaretlerine Yaklaşımı.....	95
SONUÇ.....	98
KAYNAKÇA.....	103
ÖZGEÇMİŞ.....	123

GİRİŞ

Bu çalışmanın amacı milliyetçilik olgusunun nasıl ve hangi şartlar altında Çin–Japon ilişkilerini kötüleştirebilecek bir etken haline gelebildiğini analiz etmektir. Bu analiz yapılırken tarih, kimlik alguları ve kültür, Çin ve Japonya’da milliyetçiliklerin oluşumunda rol alan olgular olarak ele alınacaktır. Ayrıca Çin ve Japon toplumlarının kimlik algularının milliyetçilik üzerinden nasıl inşa edildiği ve bu alguların söz konusu aktörlerin birbirlerine karşı olan davranışlarını nasıl etkileyebildiği tartışılacaktır.

Liberal uluslararası ilişkiler paradigması, ülkeler arasında artan ekonomik bağlar ve karşılıklı bağımlılığın bir sonucu olarak gelişen ve güçlenen norm, kural ve kurumların bu ülkeler arasındaki dayanışmayı artırarak farklılıkları törpüleyeceğini öngörür (Robert Keohane and Lisa Martin, 1995). Çin ve Japonya’nın 21.Yüzyıl’da yürüttükleri politik ilişkilerin biçim ve niteliği yukarıdaki görüşle tezat oluşturmaktadır. İki ülke arasındaki mevcut ekonomik ve finansal karşılıklı bağımlılığa rağmen politik ve diplomatik ilişkilerin keskin biçimde bozulması ve bu bozulmanın iki taraf, bölge ve dünya dengeleri açısından hayati anlam taşıyan ekonomik ilişkileri negatif anlamda etkilemesi riski, bu iki ülkenin davranışlarının analizinde materyal ve/veya düşünsel faktörlerin ağırlıklarının yeniden sorgulanıp, materyal değişkenleri belirleyen düşünsel faktörlerin incelenmesi kanalıyla çalışılmasını çekici kılmaktadır.

Çin ve Japonya bu güne kadar çözmeye muktedir olmadıkları tarihi husumetleri yeniden gündeme getirerek; bunları dış ve iç politika aracı olarak kullanmaktadırlar. Ayrıca, her iki taraf da kendi iddialarında ısrar etmekte ve bir yeniden uzlaşmaya karşı isteksiz durmaktadırlar. Bu bağlamda Japonya, Çin’i, iç politika ve ikili ilişkilerde tarih kartını aşırı kullanmakla suçlarken; Çin’de Japonya’yı geçmişte işlediği suçlardan dolayı gerektiği biçimde özür dileyip pişman olmamakla ve militarist dönemini tarihin kirli sayfalarına mahkûm etmemekle suçlamaktadır. Japonya’ya göre, tarihin bedeli geçmişte birçok kez özür dilenerek ve Çin’e büyük finansal, ekonomik ve teknolojik yardım ve yatırımlar yapılarak ödenmiştir. Bu açıdan, Çin tarih kartını sahneye koymakla aslında kendi çatırdayan otoriter rejimini güçlendirmeye ve ulusal destek, birlik ve rıza kazanmaya çabalamaktadır. Çin’e göre ise Çin’in yükselen gücü Japonya tarafından bir fırsat olarak görülmektedir. Çin’in ekonomik, siyasi ve askeri

kapasitesinin artmasını bahane eden Japonya, “normal bir ülke” olmaya çalışmak bahanesiyle askeri kapasitesini artıracak adımları atmaktadır.

Bir toplumun tarihi, o toplumun bugünkü olayları algılayışını doğrudan etkilemektedir. Zira bir toplum kendisi için neyin iyi neyin kötü olduğunu, kimin dost kimin düşman olduğunu toplumsal hafızanın etkileriyle şekillenen kimlik sayesinde öğrenir. Çin ve Japonya kültürlerinin her ikisinde de ortak tarihi hafıza kimlik inşasında kilit konumdadır. Ancak bu ortak hafıza günümüzde Çin ve Japon toplumlarınca muhafazakâr milliyetçi bir gözlükle yeniden değerlendirilmektedir. Dolayısıyla ortak tarihi hafızanın resmine baktıklarında Çinli ve Japonlar farklı şeyler görmektedirler. Bu çalışmada ortak tarihi hafızaya milliyetçi gözlüklerle bakan iki ülkenin günümüzdeki ilişkilerinin nasıl etkilenebileceği ele alınacaktır. Tarihi hafızanın sunuluş ve algılanışı, sosyal olarak inşa edilen ve kişilerin aidiyet ve öz değerlerini de gösteren grup kimliğinin temellerinden birini oluşturur.

Grup kimliği herhangi bir içyapısal ve ya sistemik yolla istikrarını kaybettiğinde ve ya dönüşüme uğramak zorunda kaldığında, vatandaşların pozitif öz değer ihtiyacı, milliyetçi duygunun toplum içinde yükselişe geçmesine neden olabilir. Milliyetçi duygunun grup kimliğiyle ilişkisinde, “öteki” ile “kendi” mukayesesi, tarihsel hafızanın, savaşlar, düşmanlıklar, ön yargı ve yanlış anlamaları hatırlatmasıyla problemlile hale gelebilmektedir.

Çin ve Japonya ilişkilerinin 2000’li yıllarda kötüleşmesi geleneksel paradigmlar tarafından ekonomik rekabet, bölgesel liderlik mücadelesi ve güvenlik kavramları üzerinden açıklanmaktadır. Geleneksel realist ve liberal paradigmlar bu kavramları kullanırlarken devletlerin rasyonel varlıklar olduğu ön kabulünden yola çıkmaktadırlar. Oysa Çin ve Japonya’nın milyarlarca dolarlık ticaret ortaklığının geleceğini tehlikeye atarak diplomatik ilişkilerin dibe vurmasını önemsememeleri rasyonellik olgusu ile çelişmektedir. Realist paradigma kimlik, kültür ve tarihi sistemde aktörlerin davranışlarını etkileyen unsurlar olarak değerlendirmemektedir. Bunun sebebi çıkarların bu içyapısal değişkenler üzerinde belirleyici olduğu görüşüdür. Ayrıca realistlere göre aktörün çıkarına olan şey gücünü artırır ve aktörlerin davranışsal çıktıları anarşik yapının varlığından dolayı güç kendi kapasitelerini artırmaya yöneliktir.

Ancak inşacı teoriye göre aktörlerin kimlik, kültür ve tarihleri söz konusu aktörün dışarıya ve kendisine bakışı açısından durumsal bir rasyonellik olgusu

yaratmaktadır. Bir dış politika davranışının motivasyonu bu davranıştan elde edilecek çıkar hesap edilerek sağlanmaktadır. Ancak çıkarlar sahip olunan kimliğe göre, zamansal ve mekânsal değişkenlere göre, diğer aktörün kim olduğuna göre farklılık göstermektedirler. Bu nedenle bu çalışmada Çin ve Japon toplumlarının tarih, kimlik ve kültürleri incelenecek ve bu olguların, rasyonel olmayan dış politika çıktılarının arkasında yer alan milliyetçilik olgusunu nasıl yarattıkları araştırılacaktır. Bu yapılırken hipotetik-dedüktif yöntem izlenecektir. Realist teorinin en önemli iddiası olan devletlerin yekpare rasyonel aktörler oldukları aksiyomunun Doğu Asya bölgesel ilişkilerini açıklamakta yetersiz kaldığı düşünülmektedir (Mendl, 1995). Bu nedenle İnşacı teorinin, içyapısal faktörlerin ve yapının oluş halinde oldukları, aktörlerin etkileşimleri sonucu birbirlerinin kimliklerini inşa ettikleri ve kimliklerin çıkarları ve dolayısıyla dış politikayı belirlediği aksiyomları çalışma boyunca Çin-Japon ilişkileri özelinde hipotetik-dedüktif yöntem yoluyla test edilecektir. Bu sayede iki ülke arasındaki tarihi sorunlar, kimlik sorunları, kültür ve son olarak güncel sorunlar milliyetçilik temelinde ele alınarak söz konusu iki ülkenin 21. Yüzyıl'daki bozuk ilişkilerinin sebebinin gerçekten milliyetçilik olup olmadığı anlaşılmaya çalışılacaktır.

Soğuk Savaşın bitimini izleyen ve ABD'nin süper güç olduğu dönemin sonu; ABD'nin ekonomik ve siyasi başatlığı ile tanımlanan sistemik yapının esnemesi ve nihayetinde uluslararası ilişkilerin fiili anlamda da eşitler arası bir dengede sabitlenebileceği beklentisini taşıyan bir yörüngeye girmesiyle yaklaşmaya başlamış görünmektedir. Bu yeni dönem; uluslararası kurumların güçlenmesi ve uluslararası normların içselleştirilmesi beklentilerinin artması, bu beklentilerin temelinde konumlanarak bunlara kendi nedensel alt metinlerini sağlayan, demokrasi, insan güvenliğine evrilen güvenlik yaklaşımı ve insana yakışır ekonomik standartlar ile post-modern kültürel-sanatsal- kimliksel gereksinimleri de içine alarak genişleyen insan hakları kavramının iyi okunup açıklanabilmesiyle anlaşılabilir.

Yukarıdaki beklentilerin karşılanabilme olasılığı, hızı ve ivmesinin ABD ve AB kadar, Asya-Pasifik bölgesinin ve bu bölgedeki büyük güçler arasındaki ilişkilerin istikrarına, bağlıdır. ABD'nin ardından dünyanın en büyük ikinci ve üçüncü ekonomik güçleri olan Çin ve Japonya Asya-Pasifik ve küresel dengeleri etkileyebilecek önemli iki aktördür. Bu nedenle iki ülkenin ekonomide çok güçlü fakat geleceği belirsiz, siyaseten zayıf ve sorunlu ilişkileri bölgenin istikrarı ve söz konusu beklentiler

açısından önemli görülmektedir.

Kimlik, değer yargıları, milliyetçilik, şeref ve haysiyet, tarihi ve kültürel miras, atalara, büyüklere ve toplumsal kurallara saygı gibi birbirinin içine geçmiş kavramlar özellikle Asya toplumlarında büyük önem taşımaktadır. Binlerce yıllık Çin medeniyetinin Çin diplomasi ve dış politikası üzerindeki etkisini görmezden gelmek ya da Japonya'nın sömürgeci geçmişini ve 2. Dünya Savaşında yaptıklarının bölge ülkeleri ile ilişkilerine ve bölgenin genelindeki uluslararası ilişkiler diline etkisini yeterince önemsememek bu aktörlerin dış politika çıktılarının analizinde miyopiye neden olabilmektedir. Ayrıca bu yaklaşım açıklayıcılık ve öngörude sorunlar yaratmaktadır. Zira Kuzeydoğu Asya bölgesel ilişkilerinde kimlik algısı ve ülkelerin meşruiyet sorunları materyal faktörleri belirleyecek kudrettedir. Kimlik ve milliyetçilik sorunları ise yalnızca tümdengelimci bir yaklaşımla anlaşılabilir. Çin ve Japon toplumlarının "kendi"yi yaratmalarına istemsiz katkı sağlayan ötekine bakışlarına, yakın savaşların hatıraları ve ortak tarih sinmiştir. Bu da şartlar olgunlaştığında kış uykusundan uyanan milliyetçiliğin yeniden yükselişine ve ilişkilerin bugünü ve geleceğini ipotek altına alabilmesine zemin hazırlamaktadır. Bu bağlamda, sürekli bir karşılıklı etkileşim ve oluş halinde olduğu varsayılan uluslararası ilişkilerin sosyal yapısında, Çin- Japonya ilişkilerinin 21. yüzyıldaki seyrinin, yükselen milliyetçilik ve bu iki aktörün içsel dinamikleri ile açıklamaya çalışmanın, tezin açıklayıcılık ve öngörü gücünü arttıracığı düşünülmüştür.

BİRİNCİ BÖLÜM

KURAMSAL ÇERÇEVE

1.1. ÇİN-JAPONYA İLİŞKİLERİ BAĞLAMINDA ANALİZ DÜZEYLERİ VE KURAMSAL TARTIŞMALAR

Herhangi bir bilimsel araştırma alanında, her zaman inceleme altındaki olayın sistematik analiz amaçları için sınıflandırılacağı ve düzenlenebileceği çeşitli yollar vardır. Doğa bilimleri ya da sosyal bilimlerde gözlemci parçaya ya da bütüne, bileşenlere ya da sisteme odaklanabilir (Singer, 1961:1). Çin ve Japonya'nın diplomatik ilişkileri ve dış politika çıktılarını anlama noktasında, sistem ve aktör düzeyinde çalışıyor olmanın artı ve eksileri aşağıda değişik bakış açıları etrafında tartışılacaktır. Buna paralel olarak, uluslararası ilişkiler disiplininde aktör davranışlarını açıklama ve öngörme konusunda analiz çerçeveleri ve bakış açıları sunan kuramlar da Çin-Japonya ilişkileri açısından ve karşılaştırmalı olarak ele alınacaktır.

Japonya, 1989 Tiananmen olaylarından sonra Çin ile gevşeyen bağlarını eski haline getirme iradesinde olan ilk devletlerden birisi olmasına karşın, 2000'lere geldiğinde iki tarafın birbirine karşı uzlaşmaz politikalar izlemeye başladığı görülmektedir. Bu keskin değişim, Çin ve Japonya arasında gelişen ekonomik rekabet, bölgesel liderlik mücadelesi ve süre gelen toprak anlaşmazlıkları çerçevesinde açıklanmaya çalışılabilir. (Takasahi, 2004). Ancak 2010'a geldiğinde diplomatik ilişkileri durma noktasına getiren ivme, mevcut durumun nedenlerini belirleme konusunda araştırmacıları daha kapsamlı ve derinlemesine analizler yapmaya zorlamıştır. Realist ve liberal paradigmlar Çin – Japonya ilişkilerini güç kapasitelerinin dağılımı, silahlanma, ekonomik rekabet, sınır sorunları, enerji politikaları ve karşılıklı bağımlılık konuları ile açıklamaya çalışmaktadırlar. Realist ve liberallerin rasyonellik tanımları farklı da olsa devletlerin rasyonel varlıklar oldukları iki paradigma tarafından da benimsenmiştir. Buna karşılık post yapısalcı yaklaşımlar, öznel dünyasında tek bir rasyonellik olmadığını, rasyonelliğin duruma göre değiştiğini savunmaktadırlar. Post yapısalcı yaklaşımlara göre dış politikalar, uluslararası ilişkilerin sosyal ve oluş

halindeki çevresinde aktörlerin iç dinamikleri ve yapılarının etkisiyle şekillenmektedir. Bu nedenle bu yaklaşımlara göre mevcut Çin – Japon husumeti ancak söz konusu aktörlerin oluş halindeki içyapıları ve birbirleriyle olan etkileşimleri incelenerek açıklanabilir (Katzenstein, Okawara, 2001)

1.1.1. Neorealizm

Neorealist ve neoliberalist yazarlar genel olarak Çin ve Japonya ilişkilerinin şekillenmesinde sistemik zorlayıcılar ve materyal faktörlerin rolünü vurgulama eğiliminde olmuşlardır. Bu bağlamda kimlik, kültür, milliyetçilik, liderlerin özellikleri gibi içkin faktörler analizde göz ardı edilir. Bu göz ardı edişin sebebi uluslararası sistemin, insanın doğuştan kötü fitratından ve beşere ait diğer tezahürlerden bağımsız olduğuna ilişkin temel inançtır (Waltz, 1959:36-37). Bunun tersi indirgemeci bir yaklaşım olarak algılanır ve öngörü noktasında yetersiz kabul edilir. Waltz'a göre Soğuk Savaşın bitmiş olması sistemin “kendini besleme”¹ özelliğinde bir değişme yaratmamıştır. Bu nedenle Waltz’a göre Japonya da yapının tüm ulusları dış politikada yapmaya zorladığı seçimden kaçamayacak ve en nihayetinde Çin'e karşı güçlü duruşunu desteklemek için konvansiyonel gücünü artırma yoluna gidecektir. (Waltz, 1993:68). Bu tür bir varsayıma göre; göreceli çıkarların söz konusu olduğu anarşik ve aktörlerin kendini beslemek zorunda oldukları sistem tahayyülünde, Japonya konvansiyonel gücünü artıracak ve taraflar iş birliğinden kaçınacaklardır. Bu öngörü kısmen doğru olmakla birlikte, aşağıda ele alınacağı gibi neden ve sonuçları bakımından eksik kalmaktadır.

Realist akımdan gelen diğer bir yazar Mochizuki'ye göre Çin-Japonya ilişkilerinin günümüzdeki fotoğrafı, değişen uluslararası yapı içerisinde, bu yapının gereklerine ayak uydurarak milli hedeflerini maksimize etmek isteyen iki devletin yapmakta oldukları manevraların tezahürü biçiminde okunmalıdır. (Mochizuki, 2007:38) Diğer bir görüşe göre Çin ve Japonya arasındaki temel sorun Diaoyu ya da Senkaku adalarının mülkiyeti ve Japon-ABD ittifakıdır. Bunun son on yılda ilişkileri kötüleştirici bir etki yapmasının sebebi ise Çin'in ekonomik ve askeri yükselişidir.

¹ Waltz'ın self-help kavramı Türkçe'ye kendini besleme olarak çevrilmiştir. Sistemdeki tüm aktörler hayatta kalmak için kendi güçlerine dayanmak, bu gücü korumak ve arttırmak zorundadırlar.

Glosserman'a göre Çin-Japonya ilişkilerindeki bozulmanın nedeni, Soğuk Savaşın dehşet dengesine dayanan güvenlik mimarisinin de çökmesi sonucu bölgesel belirsizlikler ve güç kapasitelerinin yeniden dağılımı sürecidir (Glosserman, 2003).

Merkantilist Realist yaklaşımı benimseyen Shuja ise Japonya'nın sertleşen Çin politikasının temelinde ekonomik olarak yükselen Çin'i çevreleyerek etkisizleştirme dürtüsünün yattığını söylemektedir (Shuja, 1999). Neorealizm, milli hedefleri materyal unsurlardan ibaret olarak algılar. Bu nedenle neorealizm, milli prestijin, devletlerin rasyonel organizmalar oldukları argümanını anlamsızlaştıran irrasyonel dış politika çıktılarına sebep olabileceği ihtimalini değerlendirememiştir. Başka bir deyişle; neorealist paradigmada çıkarların ve dolayısıyla dış politika davranışlarının dışsal olarak dayatılması durumu, milliyetçilik gibi bir iç değişkeni dış politika analizinde etkisiz bırakmakta ve teorinin açıklayıcılık noktasında yetersiz kalmasına neden olmaktadır. Realizm dış politika davranışlarını açıklamada, Çin-Japonya ilişkilerinde bu ülkelerin iç dinamiklerini ve düşünsel faktörleri dışlaması nedeniyle yetersiz kalmıştır (Kang, 2009).

Çin ve Japonya'yı uluslararası ilişkilerin anarşik düzleminde güç kapasiteleri hariç diğer aktörlerden farksız ve tek parça olarak gören geleneksel paradigma, Kuzeydoğu Asya'da da ülkelere, dış politika kararlarında çok zayıf serbesti öngörerek dış politikayı etkileyen içyapısal değişkenlerin önüne kalın bir yapısal/sistemik duvar örmüştür.

1.1.2. Neoliberalizm

Neoliberalizm, neorealizmden farklı olarak aktör davranışlarının belirleyicisi olarak yalnızca güç kapasitelerinin dağılımı ve materyal faktörleri görmez; modern uluslararası ilişkilerin karşılıklı bağımlılık ilişkileri ile karakterize edildiğini öne sürer (Robert Keohane, Joseph Nye, 1989:727-728). Yapının sistemik düzeyde aktör davranışları üzerindeki belirleyiciliği yalnızca materyal kapasiteler bağlamında değil, ekonomik sistemin ve bu sistemde hayatta kalmanın gerekliliklerinin zorlayıcılığı çerçevesinde gerçekleşir. Nye'e göre, devletler sistem düzeyinde, küresel ekonomik aktivitenin nicelik ve niteliğindeki değişimler, teknolojik yenilikler, milletlerarası etkileşimin doğasında meydana gelen değişimler ve uluslararası norm ve kurumlardaki

değişimler ile de yeni fırsatlar ile karşılaşır ya da belirli biçimde davranmaya zorlanırlar (Nye, 1988:250). Bu görüşü daha üst bir noktaya taşıyan fonksiyonalist yaklaşım da liberal paradigma içerisinde çıkmıştır. Avrupa bütünleşmesini örnek gösteren fonksiyonalist yaklaşıma göre artan karşılıklı bağımlılık ve ekonomik gelişimin devam etmesi ihtiyacı aktörleri ortak davranışları koordine edecek kurumları, normları, politikaları oluşturmaya zorlayarak son tahlilde tüm yapıyı etkileyecek bir çarpan etkisi yapar. Bu etki yoğunluğu ölçüsünde iki ülkenin kurum ve değerlerini tek potada eriterek birbirine benzetir.

Bu bağlamda, Çin-Japonya ilişkilerini “soğuk barış” kavramıyla ele alan Keat, Çin ve Japonya’nın birbirlerine karşı tutumlarının ticari ilişkilerden etkilendiğini öne sürmektedir. Keat Çin - Japon ilişkilerinin bir çatışmaya varacak derecede kötüleşmemesinin sebebini son iki üç on yılda hızlanarak artan ekonomik karşılıklı bağımlılığa bağlamaktadır. Keat’a göre ekonomik büyüme her iki taraf için de hayati önemde ve vazgeçilemezdir (Keat, 2005:292-293). Göreceli kazançlar kavramını reddeden ve mutlak kazançlar kavramını benimseyen Neoliberaller, güç kapasitelerinin dağılımı dışında, sistemde güçlüyü belirleyen yeni güç kaynaklarını gün ışığına çıkarırlar. Hassaslık ve tehlikeye açıklık (savunmasızlık) gibi iki boyuta sahip olan asimetric karşılıklı bağımlılık bu kaynaklardan birisidir. Asimetric karşılıklı bağımlılık sistemde kimin diğerleri üzerinde daha fazla güç sahibi olacağını tayin eder (Robert Keohane, Joseph Nye, 1998). Hassaslık bir aktörün içyapısal değişimlerinin diğerleri üzerindeki etkisini ölçer. Savunmasızlık ise bir aktörün uluslararası sistemdeki değişimlere ve bu değişimin getirdiği yeniliklere ayak uyduramamasının maliyetini ölçer.

Neoliberalizm de devletlerin rasyonel aktörler oldukları ve çıkarların aktörlere dışsal olarak dayatıldığı görüşünde neorealizm ile aynı safta durmaktadır. Ancak neoliberalizm’de ulusun gücü uluslararası rejim ve aktörlerin asimetric karşılıklı bağımlılıkları ile belirlenir. Bu çerçevede Neoliberal’ler çıkarların ve tercihlerin kurumlar tarafından törpülenip şekillenebileceğini varsayar ve açıklayıcılık bakımından neorealizmden bir adım öne geçerler. Ancak değerler, kimlikler, kültür, norm ve inançların çıkarları nasıl etkileyebildikleri neoliberal yazarlar tarafından da yeterli derecede önemsenmemiştir. Oysa içyapının, kültür, kimlik ve değerlerin başrol oynayarak çıkarları belirlemekte rasyonel mantık süzgecinin önüne geçebildiği

milliyetçilik boyutu Çin ve Japonya ilişkilerinin değerlendirilmesinde önemli bir çalışma sahası oluşturabilir.

1.1.3. İnşacılık

İnşacılık sosyal bilimlerin birçok dalında kullanılagelmiş olmasına karşın uluslararası ilişkileri anlamaya yönelik sorular sormamızı sağlayan bir analiz çerçevesi olarak disipline, 1990'lardan itibaren girmiştir. Sosyal sistemde kuralların oluşum ve yürümlerinin doğasına eğilen Onuf'un çalışmaları inşacılığın disipline girmesini sağlamıştır (Onuf, 1989). Aslında teorinin uluslararası ilişkiler çalışmalarına çarpıcı bir etki yapmasına neden olan öncül eser, "Social Theory of International Politics" adlı eserle Alexander Wendt olmuştur. Wendt, inşacılığın uluslararası sistemi, aktörlerin kendi aralarındaki etkileşimleri ve sistemin bütünüyle olan ilişkilerini daha iyi anlayabilmemiz için kullanılabilecek bir çerçeve olduğunu düşünmektedir. Diğer taraftan inşacılık spesifik olarak dış politika analizi noktasında kullanılabilecek bir "teori" değildir. (Wendt, 1999:6). Ancak geçtiğimiz on yıl içinde açıklayıcılık özelliği nedeniyle birçok yazar dış politika çalışmalarında inşacılık ve kavramlarından yararlanmışlardır. İnşacılık, sosyal koşulların, aktörlere onların davranışlarını belirleyen kültür, kimlik, norm gibi kavramsal giysileri ne şekilde giydirdiğini anlamamız için sorular sormamızı sağlayan bir yoldur (Hopf, 1998:173-175). Finnemore'a göre inşacı teori, uluslararası ilişkileri, realizm, liberalizm ve Marksizm'den farklı algılayarak farklı düzeyde bir soyutlama sunmaktadır (Martha Finnemore, Kathryn Sicking, 2001:393). Onu farklı kılan en temel özelliği aktörlerin yekpare rasyonel birimler oldukları ve rasyonel seçimin onların her türlü davranışlarında belirleyici olduğu ön kabulünü taşımasıdır. İnşacı teori homo-economicus'un ve onun uluslararası ilişkilerdeki tezahürünün gerçek yaşamdaki varlığına karşı çıkar, zira çıkarlar sahip olunan kimliğe göre farklılık gösterir. Analiz birimi konusunda, aktör ve yapı sorununa ilişkin olarak Katzenstein, aktör ve sistemin birbirinden bağımsız olarak tahayyül edilemeyeceğini zira sistemlerin parçaların basit birer toplamı olmadığını belirtmiştir (Katzenstein, 1990). Bu bağlamda inşacılık uluslararası ilişkilerin sosyal içeriğine vurgu yapar, bilginin bilen ve bilinenden, aktörün sistemden ve diğer aktörlerden hatta kendisini oluşturan parçalardan bağımsız olmadığını ilan eder. Buna göre uluslararası ilişkiler,

kimlikler, kültür, milliyetçilik, norm ve değerler ile uluslararası ekonomik/sosyolojik/politik sistemlerin ve dış politikaların birbirlerini durmaksızın inşa etmekte oldukları intersubjektif² bir oluş sürecidir.

Milliyetçilik olgusu ve analize kazandırdıkları, inşacı teori içerisinde önemli bir yer tutar. Buna göre bu iki ülkenin ilişkilerinin doğasını ancak tarihsel ve kültürel açıdan bakarak anlamak mümkün olabilmektedir. Örneğin iki tarafın birbirlerine karşı işledikleri savaş suçları ya da tarihsel husumetler dış politika kararlarını belirli ölçüde şekillendirirken (Mendl, 1995:84-85) birbirlerini öteki olarak alıp kendi kimliklerini inşa etmiş olmaları nedeniyle diğer aktörlere karşı tutumları da bu ilişkiden etkilenmiş olmaktadır. Bu bağlamda, Japonya veya Çin'in dış ve güvenlik politikası yapım süreçlerinde milliyetçilikler ve buna ilişkin norm, kimlik ve stratejik kültür genel olarak dış politikada hangi konu ve durumlarda hassas, katı ya da alttan alan bir tepki verileceğinin kodlanması noktasında önem taşımaktadır (Katzenstein, 1997:56-57).

1.2. MİLLİYETÇİLİK VE ÇALIŞMAYA KATKILARI

Uluslararası ilişkiler teorileri çalışmaları yukarıda tartışılan nedenlerle geleneksel realist ve liberal paradigmanın ötesine geçmek durumunda kalmışlardır. Böylece uluslararası ilişkileri şekillendiren aktör, yapı, çıkar gibi kavramlar yapı sökümcü bir anlayışla ele alınmaya başlamıştır. Bu da kimlik ve milliyetçilik gibi meta-politik faktörlerin öne çıkmasına yol açmıştır. İçyapısal değişkenlerin, çoğulculuk, yeni nesil medya gibi etkenlerle son derece dinamik hale geldiği günümüz dünyasında hükümetler yekpare bir ulusal çıkar ve dış politika belirlemede zorlanmaktadır (Naveh, 2002). Bu nedenle dış politikalar kimliğin belirlediği çıkarlar etrafında formüle edilmektedir. Milliyetçilik ise dış politikayı şekillendiren çıkarları belirleme noktasında

² Sistemdeki aktörlerin her biri eşsiz ve benzersiz içyapısal özelliklere sahip olduklarından; aktör davranışları öznedir. Bu nedenle çıktılar yorumsamacı bir yaklaşımla ele alınmalıdır. Yokumsamacılık, karmaşık bir sosyal dünyanın anlamlı ve sübjektif bir şekilde kurgulanmasını sağlayan ve bireylerin birbirleriyle olan iletişimini sorgulayarak toplumu anlamayı amaçlayan bir yaklaşımdır. Bu yaklaşım sosyal yaşantının sübjektif boyutuna bakarak sosyal oluşumları aktörlerin birbirleriyle olan (intersubjektif) anlamlı dialoglarına göre sorgular. Buna göre aktörler diğer aktörlerle olan ilişkilerine göre değil diğerleriyle paylaşımlarından ve sosyal/tarihi deneyimlerden kurgulanan bireysel kişilikleri temel alınarak tanımlanır (Smith M. , 1998).

en güçlü ve dinamik damarı oluşturan bir olgudur.

1.2.1. Millet ve Milliyetçilik

Milliyetçilik yaklaşık 300 yıldır devletlere meşruiyet zemini sağlama ve uluslararası politikayı belirleme noktasında önemini korumaktadır. Buna rağmen, iç ve uluslararası politikanın tüm sosyo-politik yanlarını kavramın açıklayıcı gücünü abartarak milliyetçilik bağlamında tasavvur etmek, kavramın erozyona uğramasına neden olabilir. Bu nedenle öncelikle kavramın detaylı bir tanımlamasının yapılması gerekmektedir.

Gellner, Anderson, Hobsbawn gibi modernist inşacılar millet ve milliyetçilik kavramlarının toplumsal, siyasal ve ekonomik bir inşa olduğunu öne sürmektedirler. Milliyetçilik temelde siyasal birim ile milli birimin çakışmasını öngören siyasal bir ilkedir (Gellner, 1987:19). Milleti milliyetçiliğin nedeni değil ancak bir sonucu (Gellner, 1987:105) olarak görerek milliyetçiliğin milleti inşa ettiğini düşünen Gellner'e göre milliyetçi duygu ya bu ilkenin çiğnenmesinin yarattığı kızgınlık ya da onun gerçekleşmesinden duyulan tatminden kaynaklanır. Milliyetçi akım ise bu tür bir duygudan hareketlenir (Gellner, 1987:19). Milliyetçiliğin esas olarak, aydınlanma çağına özgü, ilerlemeci etik, sanayileşme, okuryazarlık, çeşitlenen iş bölümü gibi koşulların zorlamasıyla ortaya çıktığını söyleyen Gellner'in (1987:68-69) argümanlarının, muhafazakar ve seküler/rasyonalistleri rahatsız etmesinin sebebi din, hukuk, mantık, sosyal adalet gibi olguların önem sırasının aydınlanma ve onu izleyen sanayileşme çağının yarattığı koşullarla değiş tokuş edilmesidir. Gellner, Millet ve Milliyetçilik adlı eserinde kavramların detaylı anatomilerine yaptığı aydınlatıcı yolculuğun yanında milliyetçileri de eleştirmiştir.

“Ulusçuluk³ yalnız görüldüğü gibi olmamakla kalmaz, üstelik kendinin kendisini gördüğü gibi bir olgu da değildir. Korumayı ve yeniden canlandırmayı iddia ettiği kültürler çoğu kez ya kendi icadıdır ya da tanınmayacak hale gelmiştir. Yine de ulusçu ilkenin kendisi, özel biçimlerinin her birinden ve her ulusçuluğun

³ Adı geçen eserin Türkçe çevirisinde ulusçuluk, milliyetçilik terimi yerine kullanılmıştır. Türkçe’de son dönemde yakın geçmişte ortaya çıkan ulusçuluk-milliyetçilik ayrımı Türkiye’ye özgü şartların ortaya çıkardığı bir ayrımdır. Bu nedenle bu çalışmada “nationalism” teriminin Türkçe karşılığı olan milliyetçilik kelimesi kullanılacaktır.

farklı olduğu iddiasıyla her birine saçma bir biçimde atfedilen özellikten farklı olarak paylaştığımız güncel koşullardan kaynaklanan çok derin köklere sahiptir, kesin nedenleri vardır ve kolayca reddedilemez. Durkheim'in öğretisi bize toplumun dini ibadet yolu ile kendi gizli imajına tapıtığını söyler. Ulusçu bir çağda ise toplumlar böyle bir kamuflemandan sıyrılarak pişkinlik ve alçaklıkla kendilerine tapınırlar. Nazi Almanya'sı Nüremberg'de kendine tapınırken ne tanrıya ne de Wotan'a tapınma iddiasındaydı...”...“Ulusçuluğun temel yanıltıcı noktası ve hatta kendi yanılgısı şundan ibarettir: Ulusçuluk aslında önceleri halkın çoğunluğunun ve bazı durumlarda da tümünün hayatına alt kültürlerin hâkim olduğu bir toplumda genel anlamda bir üst kültürün zorla dayatılmasıdır. Yani okulda okuyarak elde edilen, akademik dünyanın denetlediği, mümkün olduğunca açık bir bürokratik ve teknolojik iletişimin gereksinimlerine göre inceden inceye düzenlenmiş bir dilin genel topluma yayılmasından söz ediyoruz. Ulusçuluk daha önceleri yerel düzeyde küçük gruplar tarafından kendilerine özgü bir biçimde yeniden üretilen folk kültüre dayalı yerel yapıların karmaşık yapısı yerine her şeyden önce yukarıda söz edilen bu tür bir ortak kültürün bir arada tuttuğu, birbirlerinin yerini alabilecek atomize bireylerin oluşturduğu anonim, kişisel olmayan bir toplumun kurulmasıdır. Bütün olup biten de gerçekten budur (Gellner, 1987:106-107).”

Milliyetçilik uluslararası sistemde Aydınlanma çağı ile birlikte başlayan değişim sebebiyle ortaya çıkmıştır. Okumuş ve okumamış alt ve üst kültürlerin bir arada buldukları tarımsal toplumda sosyal düzeni sağlamak için toplumsal iletişim ve uyuma gerek duyulmaz. Düzen kişilerin etrafını sarmış güçlü ve sıkı sosyal roller ile temin edilmiştir. Ancak Aydınlanma ile birlikte, okur yazarlığın artması, eğitimin yaygınlaşması ve toplumda bir kategoriye girebilmek için gerekli hale gelmesi, bu eğitilmiş toplumun ancak iletişim halinde ve belirli bir üst kültüre mensup olarak uyumlulaştırılabilmesine neden olmuştur. Diğer bir deyişle modern dönemde sosyal düzen sınıf, soy gibi kişilerin kategorizasyonu ile değil kültürlerin kategorizasyonu ve bir üst kültüre aidiyet ile sağlanmaya başlamıştır. Elbette bu ortak kültürel aidiyetin en mühim parçalarından birisi de milliyet olmuştur.

Gellner'e göre tarım çağından sağ salım ve bir üst kültür olarak modern çağa kalabilen kültürler genellikle katı dogmatik ilahiyata ve ulemayı tanımlayan, sarayı da meşru kılan dini akitlere yakından bağlı olma eğilimindedir (Gellner, 1987:137). Bunun sebebi aslında milliyetçiliğin, din, entelijansiye, saray, iktidar ve hukukun bir nedeni değil sonucu olması ve bunlara meşruiyet sağlamasıdır. İşte bu nedenle Gellner'e göre saray, milliyetçiliği, din alimlerinin ve ya iktidarın saygı görebileceği hemen her yere ihraç etme eğilimindedir (Gellner, 1987:138). Gellner'in çalışmalarında entelijansiye

kavramı çok ciddi bir yer tutmaktadır. Rönesans ve modernizm milliyetçiliğin icadı için gerekli temel arka planı sağlarken entelijansiya ise gerekli itici gücü meydana getirmiştir (Gellner, 1987:114-115). Gellner'in çalışmalarının, çalışmamız açısından önemli olan kısmı milliyetçiliğin nedeni yani devlet ve kültürün birbirlerinin içine geçmiş olmasıdır. Kendi tabiriyle “devlet ve kültürün evlenmeleri” sürecinin günümüz dış politikasındaki ve özelde Çin- Japonya ilişkilerindeki tezahürleri bu çalışma açısından önemlidir.

Millletleri tahayyül edilmiş topluluklar (Anderson, 1983:12) olarak formüle eden Benedict Anderson' a göre günümüzde milliyetçilik kavramına atfettiğimiz anlam ağında 3 sorunlu nokta yer almaktadır. Bunlardan ilki milliyetçiliğin, tarihçilerin tahayyülündeki objektif modernliği ve milliyetçilerin gözündeki subjektif antikliğidir. İkincisi tahayyül edilmiş bu kavramın resmî ve evrensel bir sosyo-kültürel güç olarak gerçek dünyadaki tezahürleridir (Anderson, 1992). Örneğin yeni doğan her bebeğin bir cinsiyeti olduğu gibi bir milliyeti de var sayılmaktadır. Üçüncü sorunlu nokta ise milliyetçiliğin tutarlı bir felsefe ve ideolojiden yoksun olmasıdır. Diğer bir modernist inşacı görüşe göre ise milli tarih, mitoloji ve sembolleri içine alan tüm “geleneksel” de milletin varlığının somut delilleri olarak icat edilmiş kavramlardır (Hobsbawm, 1983). Millet ve milliyetçiliğin ontolojisi hususunda sosyal bilimlere ışık tutan modernist yaklaşım, milliyetçiliğin modern zamanlara ait inşa edilmiş bir kavram olduğunu göstermesi noktasında hakkı teslim edilmek kaydıyla, fazla genel ve erken primordial⁴ bağlar ile kültürel hassasiyetleri gözardı ettiği gerekçesiyle eleştirilmiştir. Gellner'in öğrencisi Anthony Smith modern milliyetçiliğin erken dönem etnik bağlarına, toplumsal hafızaya ve bazı durumlarda primordial faktörlere bakmadan anlayamayacağını öngörmüştür (Smith, 1987). Elbette bu öngörü Smith'in, modernistlerin yalnızca icat edildiğini varsaydıkları bu kavramların tarihsel gerçekliklerini kabul etmiş olmasını gerektirmektedir. Smith'e göre de millet ve milliyetçilik ezelden beri var olagelmemiş modern zamanlara ait kavramlardır. Ancak millet kavramının evrimi ve oluşumu için gerekli nüveler tarihsel süreç içerisinde bulunmaktadır. Diğer bir deyişle Smith milli duygunun ortaya çıkışında, ortak yaşam alanı, ortak hafıza, dilbilimsel köken, semboller, ortak kültürel geçmiş, ortak ekonomik çıkarlar gibi tarihsel nüvelerin

⁴ İlkel, başlangıçtan beri var olan anlamına gelen primordial kavramı Smith tarafından erken etnik bağların varlığına işaret etmek için kullanılmaktadır.

önemini vurgulamış bu faktörlerin milliyetçiliğin oluşumundaki evrimsel sürece katkısını belirtmiştir.

Eğer millet ve milliyetçiliğe yönelik yukarıdaki bakış açılarını ortak bir paydada bölmek istersek; bu şüphesiz her iki kavramın da modern zamanlara ait oldukları sonucuna varılacaktır. İcat edilmiş, tahayyül edilmiş ya da belli koşullar altında belirli nüvelerin evriminin hızlanması sonucu yeşermiş olsun, millet ve milliyetçilikler aydınlanma çağının düşünsel ve materyal koşullarının sonucudur.

Devlet, bu materyal koşulların yardımıyla yarattığı milleti, milli devleti kurmanın da bir aracı olarak kullanmıştır (Guibernau, 1996). Milliyetçilik inşa edilmiş bu milli devletin orjinallliğini ve özgünlüğünü öne sürerken aynı zamanda milli kimliğin ezeli varlığı ve onun önemini de ortaya koyma iddiasındadır. Kişilerin kimliğiyle milli kimliği ait oldukları farklı yerlere oturtmak gerekir. Kişisel kimlik belirli psikolojik, toplumsal ve fiziksel süreçlerin devamının kabûlü ve farkındalığı ile oluşmaktadır (Parfit, 1982:228). Bu bakımdan bireysel düzeyde kimlik bireyin bir toplumsal gruba aidiyet ihtiyacı duymasıyla biçimlenir (Guibernau, 1996:72). İşte toplumsal bir grup olan millet bu aidiyete cevap verebildiği ölçüde söz konusu milli kimlik gelişir. Bu bağlamda milli kimlik, kendini aynı topluluğa ait hisseden bireylerin kollektif mütalaları ile oluşmuş, tahayyül edilmiş bir topluluktur (Anderson, 1991). Milli devlet homojenliğini sağlamak ve kendi sınırlarını diğer milli devletlerden ayırmak için sembol, mit ve ritüellerden yararlanır. Bu sayede milli kimlik ortak kültürel tarih ve ortak atalar kazanarak gelişir.

Uluslararası bağlamda milliyetçilik, 1648 ile oluşmaya başlayan yatay düzenin, düşünsel itici gücünü oluşturur. Zira artık belirli bir toprak parçası ve topluluk üzerindeki mutlak egemenlik milli kimliğe atıfla meşrulaştırılmaktadır. Kendiyi ve ötekiyi ayırt edişi ya da yaratışı tetikleyen milliyetçilik bu sayede milli devletin dayandığı self determinasyon ve egemenliğin devredilemezliği ile bölünemezliği ilkelerinin itici fikirsel temeli olmuştur.

Her ne kadar milliyetçiliğin ele avuca sığmaz bir kavram olduğu (Gelner, Smith, 1995) ve tanımının çok dikkatli yapılsada hiçbir zaman mükemmel olamayacağı ve bakış açısına göre değişiklik göstereceğine ilişkin bir yargıya varılmışsa da; bu teze referans çerçevesi sağlayacak, milliyetçiliğin ne olduğuyla ilgili temel uzlaşma noktalarının okuyucuya sunulmasında yarar görülmektedir:

(1) Milliyetçilik 18. yüzyıldan itibaren Avrupa'da, Aydınlanma çağının yarattığı, gelişen ekonomik, sosyopolitik ve felsefi şartların ürünü olarak ortaya çıkmış, buradan dünyanın diğer yerlerine yayılmış modern zamanlara ait bir olgudur.

(2) Milliyetçilik en başında küçük bir elit grubun aktiviteleri nedeniyle ortaya çıkmış ve daha sonra tüm topluma yayılarak yalnızca coğrafi bir belirteç olmaktan öte kültür ve kimliğin iletilmesini sağlayan ve bu niyetle sahiplenilen kitlesel bir fenomen haline gelmiştir. Diğer bir deyişle milliyetçilik kitlesel bir olgudur.

(3) Milliyetçilik milli bilinçten önce gelir ve onu yaratır.

(4) Milliyetçilik gerçekleştirilmesinde toplumsal çıkarın olduğu ortak hedeflere ulaşılabilmesi için gerekli olan birlik, irade ve gücü sağlar.

(5) Milliyetçiliğin genel olarak üç türü var gibi görünmektedir. Bunlardan ilki milletin çıkarına yönelik olarak herhangi bir baskı, engel ya da dış güce karşı mücadeleye hevesli, umutlu ve sıklıkla şiddete başvurabilecek karakterde olan devrimci, popüler ya da ultra milliyetçiliktir. Bu tür, Japonya'nın 2. Dünya Savaşı'ndan önceki durumunu yansıtmaktadır. İkincisi, milli çıkarlarını diğer devletler ile uzlaşarak gerçekleştiren ve bu çıkarları şiddet dışı yöntemler kullanarak maksimize etme çabasında olan liberal ya da içyapısal milliyetçiliktir. Japonya'da 1970 ve 1980'lerde ya da Çin'de 1980'lerin başlarında görülen milliyetçilik türü daha çok buna benzemektedir. Sonuncusu ise, uzlaşmaz, egosantrik, agresif, kavramlarıyla tarif edilebilecek yeni muhafazakar milliyetçiliktir. Yeni muhafazakar milliyetçilik milli refah ve gelişmenin yanında milli duygunun tatmin olmasını da ister. B nedenle dış politikada uzlaşmaz tutum izlenmesine neden olabilir. İşte Çin Halk Cumhuriyeti ve Japonya'da yükselmeye başlayan, 21. yüzyılda politik ilişkileri bozan ve ekonomik ilişkilerin geleceğini korkutucu biçimde tehdit eden bu tür bir milliyetçiliktir.

Varlığının koşul ve sebeplerini yukarıda incelediğimiz kavramın uluslararası ilişkilere hangi yollarla etki ettiği sorunu sıradaki sorumuzu oluşturmaktadır.

1.2.2. Milliyetçilik ve Dış Politika

Uluslararası ilişkiler araştırmacıları dış politika formülasyonunun devletlerin milli çıkarları doğrultusunda pragmatik ve akılcı olarak yapılmakta olduğu konusunda küçük farklılıklar dışında birleşmektedirler. Tartışma devletler açısından bu milli çıkarların oluşumu ve neyin akılcı ve pragmatik olarak algılanacağına nasıl belirlendiği noktasında başlamaktadır. Yukarıdaki kuramsal tartışmadan da anlaşılacağı üzere bu tezin sorularını, argümanlarını ve nihayet kendisini oluşturan kuramsal temelinde milli çıkarın yapısal ve domestik değişkenlerin karşılıklı bir etkileşim içinde birbirlerini inşa ettikleri oluşsal bir süreçte şekillendiği iddia edilmektedir.

Yukarıda milliyetçiliğin modern zamanlara ait bir kavram olduğu ve milletler ile milli devletleri yarattığı iddia edilmiştir. Milliyetçiliğin milli devletlerin oluşup güçlenmelerinde tarihi bir rol üstlendiği kabul edilmekle birlikte; 20. Yüzyılda siyaseti etkileme gücü bakımından önemini kaybedeceği düşünülmüştür. Postmodernist yaklaşıma göre modern çağın sonunun gelmesi ve küreselleşmenin dalga dalga yayılmasıyla birlikte milliyetçilik de kaçınılmaz olarak zayıflayıp artık hissedilmez hale gelecektir. Hobsbawm'a göre milliyetçilik, yeryüzünün yeni milletlerüstü yapılanması sonucu, özelliğini kaybedecek, başka olgularla rol değiştirecek, absorbe edilecek ve yok olacaktır (Hobsbawm, 1990: 182). Bu iddia etnisitelerin önem kazanmasıyla milli kimliklerin parçalanmaya başlaması, ekonomik bağımsızlığın azalması ve politik bağımlılığın artması gibi gelişmeleri kendisine kanıt olarak gösterse de 1990'lar boyunca ne milli devletin ne de milliyetçiliğin ortadan kaybolduğu ya da gücünü kaybettiği izlendi. Tersine, soğuk savaşın ideolojik kalıplarının ortadan kaybolması, milli devleti yeniden kavramsallaştırmaya uğrattırırken kimlik ve milliyetçilik de uluslararası ilişkilerde yeni söylemlerin konusu oldu. Böylece milliyetçiliğin düşüşünden ziyade yükselişi soğuk savaş sonrası dönemin belirgin özelliklerinden birisi oldu (Price, 1996). Örneğin Japonya'da bakanlar kurulunun yaptırdığı bir ankete göre kendini milliyetçi addeden ve toplumun daha milliyetçi olması gerektiğini düşünenlerin oranında 1970'lerden 2006 yılına gelindiğinde %60'tan %80'e %20'lik bir artış olduğu gözlenmiştir (Tsunekawa, 2006). Özelde etnik milliyetçiliğin yükselişi dünyanın çeşitli yerlerinde şiddet ve çatışmaya yol açarken araştırmacıların da milliyetçilik, kimlik ve kültür çalışmalarına yönelik ilgisini arttırdı.

Çağdaş uluslararası ilişkilerde herhangi bir aktörün uzun süreli bir anomi durumunda kalması düşünülemez. Aktör, er ya da geç çıkarlarını bilmesi için gereken psikolojik çerçeveyi çizecek bir kimlik geliştirecek ya da var olan kimliğini içyapısal ve yapısal koşullara göre yeniden transforme edecektir. Thomas Berger'e göre 2. Dünya Savaşından çıkan Japonya'nın kimlik transformasyonuna bu psikolojik ve materyal çerçeveyi, savaş yorgunu kamu oyu ve bir daha asla militarist bir Japonya ile karşılaşmak istemeyen uluslararası yapı sağlamıştır (Berger, 1996). Çıkarları kimliği tarafından belirlenen aktör bu çıkarlar doğrultusunda yeni dış politika davranışları sergilemeye motive olur (Herman, 1996). Milliyetçi duygu, lider ya da liderin tatmin etmesi gereken kamuoyunun, bir objeyi ya da durumu intersubjektif ve kavramsal bir gözlükle bakarak anlamasını sağlayan algıyı etkilediği ölçüde davranışsal çıktılar üzerinde belirleyici olabilmektedir (Jervis, 1976). Sosyo-psikolojik, iletişimsel ve kültürel süreçler tarafından ortaya koyulan bu kavramsal gözlükler, söz konusu süreçler ile materyal dünya arasında bağ kurarak alınabilecek kararları öngörür ve belirler (Berger, 1996). Milliyetçilik sosyo-psikolojik, iletişimsel ve kültürel altyapısı ile bu tür bir kavramsal gözlüktür. Bu çerçevede bu gözlük, politik topluluğa kolektif bir kimliğe sahip olması gerektiğini, algılarını belli yönde şekillendirmesini ve çıkar ve/ya tercihlerinden haberdar olmasını telkin eder (Guibernau, 1996). Milliyetçilik, milli devlet üzerindeki etkisini yukarıda bahsi geçen sosyo-politik, iletişimsel ve kültürel süreçler ya da diğer bir deyişle tarih, eğitim, dil ve medya ile gösterir. Bu bakımdan milliyetçilik yalnızca milli bilinci oluşturmakla kalmaz; halk, hükümet ve liderlerin de kendilerini ve dünyayı algılayışlarını şekillendirir. Devletin dış politika formülasyonunda merkezde olan aktörlerini, yani karar vericilerin algılarını etkileyen milliyetçilik karar vericiler tarafından bazı devletlerin dost bazılarının ise düşman olarak algılanmasına neden olur. Diğer bir deyişle milliyetçilik ve genel anlamda devletin kimliği neyin pragmatik ve çıkarlarına olduğunu şekillendirirerek dost-düşman tanımları yapılmasını ve buna göre davranılmasını sağlar (Jepperson, Wendt, & Katzenstein, 1996:53-54).

Milliyetçiliğin dış politika yapımını etkileyen iç politika üzerindeki ağırlığı karar vericiler ve elitler üzerinden gerçekleşmektedir. Eğer elitler iç politikadaki konumlarını korumak için Çin ya da dolaylı olarak Japonya örneklerindeki gibi milli desteğe muhtaç iseler bu, pragmatik politika yapım sürecini milliyetçi kaygılar ile doğrudan baskı altına

almaktadır. Örneğin Çin’de hükümet otoriter rejimin çatırdamasını önlemek için kamu oyunun popüler milliyetçi ihtiyaçlarını tatmin ederek kendisine meşruiyet sağlamaktadır (He, 2007). Joseph Whitmeyer’e göre popüler milliyetçiliği elitler yaratmaktadır (Whitmeyer, 2002). Ancak görünen o ki sosyal inşa süreci Çin ve Japonya elitlerini dış politika yapımı noktasında kendi yaratıları tarafından sınırlanmaya mecbur etmektedir. Popüler milliyetçilik dış politikayı sivil toplum örgütleri, baskı grupları ve kamuoyu kanallarıyla etkiler (Geng, 2011). İç politikadaki ana tartışmalar milliyetçilik eliyle belirlenebilir. Bu sayede içyapısal kaynakları optimum şekilde ve algının gerektirdiği yere kanalize eden devlet pragmatik, revizyonist, statükocu ya da aşırı muhafazakar dış politika kararları alabilir.

İKİNCİ BÖLÜM

ÇİN ve JAPONYA' DA MİLLİYETÇİLİK

Milliyetçilik bu çalışmada ülkeler arası ilişkilerin analizinde merkeze yerleştirilmiştir. Modern zamanlara ait bir kavram olduğu yukarıda tartışılan milliyetçiliğin Çin ve Japonya için ne ifade ettiği aşağıda tarihsel bir perspektif ile ele alınacaktır. Böylece milliyetçiliğin 21. Yüzyılda Çin-Japon ilişkilerinin yürütülme tarzını etkileyen bir unsur olarak ortaya çıkabilmesinin altında yatan nedenlere dair sorulara cevap aranabilecektir.

2.1. ÇİN MİLLİYETÇİLİĞİ

2.1.1. Çin'de Milliyetçiliğin İnşası

Binlerce yıllık Çin İmparatorluğunun son zamanlarına kadar Çin Milleti olgusundan söz etmek pek mümkün görünmemektedir. Bunun yerine kapsayıcı bir kültüralizm imparatorluğa ve periferisine hakimdir. Evrenselcilik ve Çin kültürünün üstünlüğüne dayanan Çin Merkezci bakış açısı bu kültürel kimliğin temelini oluşturmaktadır (Hsu, 2009:1). Modern zamanlara ait olduğunu düşündüğümüz milliyetçilik kavramı Çin'de 19. Yüzyılda Batı ile yaşanan ilk temaslardan önce ortaya çıkmamıştır. Modern ulus devleti inşa etmek için gerekli olan normatif çerçeve Çin elitleri tarafından, İngiliz İmparatorluğuna karşı 1840-1842 yıllarında kaybedilen Afyon Savaşı ile birlikte başlamıştır. İlk milliyetçi hareketlenmeler ise Asya'nın hasta adamını ölümden kurtarmak amacıyla boxer ayaklanmaları sırasında görülmüştür. (Zhao, 2004:12). Birinci Çin-Japon savaşı sonrası Japonya'nın Çin'e dayattığı ağır ekonomik şartlardan bazıları batılıların yardımıyla kaldırılmıştır. Bu Japonya'nın Asya'da çok fazla güçlenmemesi için yapılmıştır. Ancak Avrupa devletleri ilerleyen süreçte, savunmasız kalan Çin'e nüfuz ederek Çin imparatorluğunu parçalama ve ekonomik olarak sömürme eğilimine girmişlerdir. Boxer ayaklanmaları bu baskıya bir tepki olarak ortaya çıkmış ve tüm yabancı unsurları Çin ülkesinden dışarı çıkarmayı amaçlamıştır.

Ayaklanma Çin’de çıkarları olan ABD, Rusya, Japonya, İngiltere, Fransa, Avusturya-Macaristan, İtalya ve Almanya güçlerinden oluşan 50 000 kişilik bir orduyla bastırılmıştır. Bu yenilgiden sonra Çin toprakları yabancı güçlerin her türlü ekonomik aktivitelerine açık bir Pazar haline gelmiştir. Böylece yabancıları imparatorluktan atmak için girişilen ayaklanma 1912’de imparatorluğun yıkılması ve egemenliğin dış güçlerin nezareti ve çıkarları doğrultusunda kurulan, Çin Cumhuriyetine geçmesiyle sonuçlanmıştır (Zhao, 2004:12).

Beş bin yıllık tarihi boyunca Çin dış ilişkilerini, içyapısal ilişkilerin geniş bir versiyonu olarak düzenlemiştir. Bu düzen aklaki ve kültürel üstünlük ve zaman zaman kullanılan askeri güç temelinde şekillenmiştir. Çin hanedanlığı, içeride feodal beylerden dışarıda ise Çin ülkesinin periferisindeki unsurlardan, bu düzenin çizdiği çerçeve dahilinde vergi topluyor ve dünyayı Çin-Merkezli olarak görmekteydiler (Yuan, 2008:213-214). İç ve dış politikayı birbirinden ayırmayan Çin hanedanları, iç ve dış yapının ayrımıyla da ayırd edilebilecek mili-devletin düşünsel altyapısını tahayyül edememişlerdir. Çünkü imparatorluğun dış ilişkileri de iç yapısı gibi hiyerarşikti. Çin’in kültürel kadimliği, üstünlüğü ve imparatorun gücüne dayanan Çin merkezci bakış açısının ürünü olan bu yapı 1648’in ruhunda temelini bulan yatay yapılanmanın tam zıttıdır. Bu nedenle ulus devlet mekanizmasını oluşturmaya başlamış emperyalist Avrupa devletleri ve Meiji reformasyonundan geçmiş Japonya ile yüzyüze gelmek; Çin’in büyük bir paradigmal kriz geçirmesine neden olmuştur. Yüz yüze geldiği bu unsurların, yüksek Çin kültürünü, İmparator’un gücünü, saygınlığını ayaklar altına alması ve egemenliğin kaybı Çin elitlerinin dünyaya baktıkları gözlüğü değiştirmeleri sonucunu vermiştir.⁵ 1840 Afyon savaşı yenilgisi, 1894-1895 Birinci Çin-Japon Savaşı’nın kaybı, Boxer ayaklanmasının bastırılması Qing hanedanlığının zayıflamasına, ülke çapında sosyal ve ekonomik kaosun ortaya çıkmasına neden oldu. Çin’de dış güçler ile rekabetin ve egemenliğin yeniden kazanılabilmesinin ancak Batı tarzı siyasal bir sistemle ve gelişmiş teknolojik olanaklarla sağlanabileceğine dair inancın yerleşmesine ve milliyetçi düşüncelerin yaygınlaşmasına sebep olan bu olaylar zinciri 1912’de Çin Milletini temsil ettiklerini iddia eden Han Çinlilerinin Nanjing’de Çin Cumhuriyeti’ni ilan etmeleri ve Qing hanedanlığının yıkılmasıyla sonuçlandı.

⁵ Boxer ayaklanmalarını bastıran 50.000 kişilik birleşik yabancı güçler Çin’in binlerce yıllık kutsal yönetim merkezi Yasak Şehir’i yağmalamışlardır.

Böylece Çin’de milliyetçilik Gellner’in tespitini kanıtlar biçimde, “milliyetçi ilke”nin tatmin edilmeyişinden kaynaklanır biçimde bir fenomen olarak yükseldi. Milliyetçi duygunun ortaya çıkışı Çin’in dört bin yıllık uykusundan uyanmasına; ve entelijansiyanın, egemenliğin “Çin Milleti”ne devri, bağımsızlığın kazanımı gibi konulara yoğunlaşmalarına neden olmuştur. Bu da modern anlamda Çin Milleti, milli kimlik, milli devlet gibi kavramların inşa edilmesi ile sonuçlanmıştır. Böylece disentegre haldeki bir imparatorluğun milli devlet olma yolculuğu başlamıştır (Fitzgerald, 1995:75). 1919 Yılında Versailles barışıyla Çin’deki Alman sömürge bölgelerinin Japonya idaresine bırakılması, Pekin’de üniversite öğrencilerinin başlattığı ve halkın da katıldığı gösterilerin yapılmasına neden olmuştur. Kısa sürede Çin’in önemli şehirlerine yayılan protesto gösterileri 20. Yüzyılın ilk yarısında Çin’deki anti emperyalist fikir dalgasının milliyetçi duyguyla beslendiğini ve bu dalganın entellektüellerden halk tabanına doğru yayıldığını gözler önüne sermektedir (Zhao, 2004:20). Kollektif kimlik algısı oluşmaya başlamış ve “kendi” algısı gelişmeye başlamış Çin’in bu döneminde 1930-1940 yılları arasındaki Japon işgali de önemli bir yer tutmaktadır. Bir zamanlar Çin İmparatorluğu’nun vergiye bağlamış olduğu bir çok unsurdan birisi olan ve Çin kültür evreni içinde bulunan Japonya’nın Çin’i işgal etmesi ve işgal ettiği bölgede kukla bir devlet kurması⁶, Doğu Asya’daki Çin kültürel modelinde bir kırılmaya neden olmuştur. Bu kırılma hem Çin hem de Japonya, Kore gibi diğer ülkelerin kendi ve öteki tasvurları ve modern milli kimliklerinin inşa edilmesi açısından önemli bir noktadır. Başka bir deyişle, Çin elitlerinin modern milli devlet normlarını kabul etmesiyle Çin, Çinliler için dünyanın merkezi olmaktan çıkmış; Çin kültürünün evrensel değerlerin çerçevesini çizen/çizmesi gereken temel unsur olmadığı anlaşılmıştır (Zhao, 2004:18). Böylece Çin elitleri köklü bir uygarlığa sahip olduğunu bildikleri Çin’i uluslararası politikada eşit ve saygı değer bir güç konumuna yükseltmek ve emperyalist sömürüyü engellemek için, kollektif kimlik, milli egemenlik gibi modern milliyetçi araçları kullanmaya başlamışlardır (Grasso, Corrin, & Cort, 2009:58-59). Bu araçlar Çin’in iç politikasında değişik çıkar gurubu ve liderler tarafından değişik yollarla kullanılmış olsa da temelde yatan ortak amaç, “milli ilke” nin

⁶ Mançurya’yı işgal eden Japon İmparatorluğu 1934 yılında, sömürge yönetimini daha etkin kılmak amacıyla, Qing Hanedanlığının son üyesi, Son İmparator Pui önderliğinde Manchukuo devletini kurdu muştur. Devlet, ikinci dünya savaşının sonunda SSCB işgali ve Japonya’nın Mançurya’yı terk ediş ile ortadan kalkmıştır.

sağlanmasıdır.

20.yüzyılın başında yaşanan entellektüel devrim, Çin’i, Marxizm, Liberalizm ve Faşizm ideolojilerinden hangisinin kurtaracağı bağlamında yapılan tartışmaya koşut olarak ilerlemiştir. Ancak Zhao’ya göre milliyetçilik tüm bu ideolojileri içine alarak tek potada eritmiştir. Buna göre, Boxer ayaklanmasının çıkması, 1912’de Çin Cumhuriyeti denemesinin alt yapısı, 1919 gösterileri, 1924’de Komintang’ın kuruluşu ve Sun Yat Sen’in üç prensibi⁷ ve hatta komünist devrim bile, milliyetçilik rüzgarının sonuçları arasında görülmelidir. (Zhao, 2004:18). Çin milliyetçiliğininin üç belirgin perspektifi nativizm, anti-gelenekselcilik ve pragmatizm olarak görülebilir (Yuan, 2008:215). Milliyetçiliğin nativist⁸ boyutu, 19.yüzyılın sonlarından itibaren Çin’in zayıflığı ve savunmasızlığına koşut olarak yaşanan emperyalist, ekonomik ve siyasi istilaya gösterilen tepkide ilk kaynağını bulmaktadır. William Callahan’a göre nativizm Çin’in bahsi geçen dönemde yaşadığı aşağılanma ile ilintili olarak yükselmiştir (Callahan, 2004:201-202). Nativizm Çin Konfüçyan kültürünün bir yeniden okuma ile Çin milletini birleştirici bir olgu olarak canlandırılmasını öngörmekteydi. Ancak Komünistlerin iç savaşı kazanarak Çin anakarasında egemenliği sağlamaları ile Chiang Kai Shek önderliğindeki hareket Taywan’a geçerek burada gelişmiştir.⁹

Çin’de milliyetçiliğin diğer bir perspektifi ise, geri kalmışlığın, aşağılanma ve hezimetlerin sorumlusu olarak köhnemiş gelenekleri ve dini gören anti-gelenekselci yaklaşımdır. Komünist devrim sınıf temelli çıkarlar üzerinden bir kimlik inşası yoluna gitmiştir. Bu nedenle milliyetçilik kavramı bünyesinde hiyerarşi ve statükoyu barındırdığı ölçüde bir burjuva kavramı sayılmakta ve dışlanmakta idi. Bu akım en etkili tatbikini 1950-1954 yılları arası toprak reformu sırasında ve 1966-1976 yılları arasındaki kültür devriminde bulmuştur. Bu çerçevede Çin feodal sistemi ortadan kaldırılmış, feodal sistemin üst yapısıyla ilintili dini-kültürel öğeler dışlanmıştır. Ülke

⁷ 1924 yılında Komintang’ın ilk parti kongresinde, “Halkın Üç Prensibi”, demokrasi, milliyetçilik ve kalkınma olarak kabul edilmiştir. Sun-yat Sen’in ölümünden sonra partiye hâkim olan General Chiang Kai Shek bu ilkelerden en önemlisinin milliyetçilik olduğunun öne sürmüş ve aldığı kararları bu ilkeye göre belirlemiştir.

⁸ Nativizm bir toplumsal gruba dair kültür dokusunun yabancı unsurlardan ayıklanması yoluyla arındırılmasını amaçlayan bir ideolojidir. Nativist ideolojide söz konusu kültür yüceltilerek toplumsal bütünlük kuvvetlendirilmektedir.

⁹ Chiang Kai Shek, Sun-yat Sen’in aksine Batı modernleşmesininin yerleşik normlarından çok fazla etkilenmemiştir. Bu nedenle, batılı değerlerden ziyade Konfüçyan Çin kültürünün üstünlüğüne ve Çin milliyetçiliğininin bu temelde şekillenmesi gerektiğine inanmaktaydı. 1949’da Komintang kuvvetlerinin komünistler karşısında kesin olarak yenilmeleriyle Chiang Kai Shek beraberindekiler ile Taywan’a kaçmış ve söz konusu ideallerini burada gerçekleştirerek Çin Anakarasına da yaymayı planlamıştır.

çapında dini kalıntılar, tapınaklar yok edilmiş ve hafızalardan da silinmeye çalışılmıştır. Ancak bu anlayış binlerce yıllık Çin geleneklerini ve halkın inançlarını tamamen değiştirmeye yetmemiştir. Zira 1976'da Mao ve Zhou Enlai'nin ölümlerinden sonra Budizm ve Konfüçyanizmin Çin'de tekrar hayat bulduğu görülmektedir.

Deng Xiaoping'in iktidara gelmesi ile Çin kendi geleneklerinin kıymetinin farkında ancak yabancıların kimlikli varlıklarını da yadsımayan, muhafazakar bir kimlik inşası sürecine girmiştir. Dünya'ya açılma, kabul görme ve ekonomik büyüme bu trendi desteklemiştir; Çin gelenekleri ile Batı'nın teknolojisinin harmanlanmasına çalışılmıştır (Yuan, 2008:217). Deng Çin Halk Cumhuriyeti'nin diplomatik ilişkilerini sahip olduğu ideolojiden ayırmış ve dış dünya ile pragmatik karşılıklı ilişkiler kurmaya özen göstermiştir (Jisi, 2005:1). Çin bu süreçte enternasyonalizm ve devrim ihracından vaz geçmiş oyunu kapitalist sistemin mevcut kurallarına riayet ederek oynamaya başlamıştır.

20. Yüzyıl'ın başangıcından 1990'larda yaşanan ekonomik yükseliş ve zenginleşme eğilimine kadar Çin halkı, fakir, eğitimsiz, savaşlarla yıpranmış, teknolojik ve düşünsel olarak çağın gerisinde idi. Öte yandan 19. Yüzyıl ve 20. Yüzyılın ortalarına dek yabancılar tarafından aşağılanmıştı. Komünist devrim gerçekleşikten sonra ise gerek Avrupa ve ABD gerekse Doğu Asya ülkelerinde bir Çin tehdidi retoriği bulunmaktaydı. Bu retorik, Çin'de yabancıların Çin'i ilk güçsüz düştüğü durumda ezmek isteyecekleri algısını beslemiştir. 1989 Tiananmen olaylarından ve 1991'de komünizmin çöküşünden sonra söz konusu eziklik duygusu ile karşı tarafın kendisini yok etmek istediği algısı birleşerek muhafazakar milliyetçiliğin Çin Halk Cumhuriyeti'nde halk tabanında popüler anlamda yükselmesine neden oldu. Ancak bu sürecin temelini Çin Halk Cumhuriyeti'nin değişen ekonomik sistemi sonucu sınıf ideolojisinin zedelenmesi hazırlamıştır. Diğerlerinden önce zenginleşen bir zümre komünist ideolojide bir çatlak oluşturmuş ve toplumsal kimliğin dönüşümünün zeminini hazırlamıştır. Soğuk savaşın sona erdiği yıllardan itibaren milliyetçiliğin küresel çapta da bir söylem olarak yeniden ortaya çıkması bu zeminin üzerine yapılacak inşayı kolaylaştırmıştır. Böylece Çin Halk Cumhuriyetinde Eğitim sistemi patriotikleşmiş ve milliyetçilik elitler tarafından rejimin tutkalı olarak kullanılmaya başlanmıştır. Bu arada Çinlilerin, Çin kültürünün, geleneklerinin ve kimliğinin üstünlüğü yeniden ve popüler bir söylem olarak ortaya çıkmıştır.

2.1.2. Kültür Devriminden Tiananmen Olaylarına Giden Süreç

Çin Halk Cumhuriyeti'nin kurucusu Mao Zedong 1976 yılında hayata gözlerini yumduğunda Çin, Kültür Devrimi'nin etkileri halen hissedilen ve dış dünyaya oldukça kapalı sosyalist bir ülkeydi. Mao'dan kısa bir süre önce de ikinci adam konumundaki Başbakan Zhu Enlai'nin ölümü, üst yönetiminde bir iktidar kavgası doğurdu. Çin Komünist Partisi (ÇKP) içinde reformcuların lideri konumundaki Deng Xiaoping, 1978 yılında kontrolü ele almayı ve Dörtlü Çeteyi tasfiye etmeyi başardı (Çolakoğlu, 2011:p.1). İkinci Dünya Savaşı sonrasında Çin'de patlayan iç savaş sırasında Mao, siyasal iktidarın askeri güç ile desteklenmesi gerektiğinin farkına varmıştır. Zira askeri gücü elinde tutan taraf siyasal iktidarı da koruyabilmekteydi. Bu nedenle Mao'nun görüşüne göre Çin'in silah gücü yani Çin Halk Kurtuluş Ordusu (ÇHKO) süreki olarak Çin Komünist Partisi'nin denetiminde tutulmalıydı (Tse-Tung, 1967:224). Mao'nun sözleri bugün hala geçerliliğini korumakla ve itibar görmekle birlikte; Çin Halk Cumhuriyetinde ÇKP-ÇHKO ya da sivil asker ilişkilerinin belirgin bir değişikliğe uğradığı gözden kaçırılmamalıdır (Johanson, 2009:1). Yakın zamana kadar ÇKP lider kadrosunun çoğunluğunu ordu geçmişi olan ve ÇHKO'da saygı ve itibar gören kişiler oluştururken bu gün politbüro'nun sivilleştiği görülmektedir.

Çin Halk Cumhuriyeti'nin kültür devriminden sonra yaşadığı en büyük toplumsal krizi 1980'li yıllardan itibaren ortaya çıkan inanç krizidir. Bu inanç krizi üç noktada güven kaybı şeklinde kendisini göstermiştir. Bunlar, 1) Sosyalizme karşı güven kaybı. 2) Marksizme karşı güven kaybı. 3) ÇKP'ye karşı güven kaybıdır (Cao, 2005:3). Kültür devrimi sırasında ÇKP ideolojisinde ülke içinde hiçbir muhalefetin karşısında duramayacağı bir bütünlük görülmekteydi. Rejime ve ideolojiye karşı en ufak eleştiri sert yaptırımlarla karşılaşmakta; ayrıca eleştiri tohumlarının saçılmasını önlemek için devletin ideolojik araçları sonuna kadar kullanılmaktaydı (Wu, 2000:45). Mao'nun ölümünden sonra ise mekanizma benzer şekilde işlemeye devam etmekle birlikte parti ve ülke içerisinde bazı ayrılıkların su yüzüne çıktığı görülmektedir. Bu süreç 1970'lerin sonunda Mao'nun ölümü ve Parti'nin iki farklı ideolojik kampa ayrılması ile başlamıştır (Cao, 2005:2). Mao'nun izinden giderek Marksist ideolojiyi, planlamacı ekonomiyi, ÇKP'nin tartışılmaz otoritesini savunanlar ve ekonomide dışarıya açılmayı, sosyal alanda demokratik reformları ve şeffaflığı savunanlar. İkinci grup da kendi içerisinde

yalnızca ekonomik reformları, daha güçlü ve dünyaya açılmış bir Çin'i savunanlar ile şeffaflık ve demokrasi de isteyenler olarak ayrılmışlardır. Deng ikinci grubu, Mao'nun Çin Halk Cumhuriyeti'nin geleceği üzerindeki vesayetini ortadan kaldırmak ve Çin'in ekonomik sistemini değiştirerek O'nu dünyaya açmak için kullanmıştır. Ancak süreç içinde ortaya çıkan daha fazla demokrasi ve şeffaflık taleplerini de otoriter yöntemlerle bastırma yoluna gitmiştir

1989 Nisan'ında büyük çoğuluğu üniversite öğrencisi yaklaşık üç bin genç insan Tiananmen meydanını doldururken; bütün Çin'e ve ÇKP yönetimine, demokrasi olmadan yaşamaktansa bu uğurda mücadele etmeyi ve gerekirse ölmeyi tercih ettikleri mesajını vermişlerdir (Kristof, 1990:33). Nitekim 4 Haziran 1989'a gelindiğinde Kızıl Haç'ın rakamlarına göre yaklaşık iki üç bin genç bu meydanda katledilmiştir. Peki Çin Halk Cumhuriyeti'nde "Halkın Ordusu"nun kendi halkına karşı orantısız güç kullandığı ve tüm dünyanın gözleri önünde binlerce insanı katledebildiği noktaya nasıl gelinmiştir? 1989 yılında olayların bu raddeye ulaşacağını kimse tahmin etmediği gibi olaylar ertesinde 5 Haziran sabahı kimse gelecekte ne olacağını kestirememekteydi (Kristof, 1990: 33). Öte yandan bu gelişmelerin Çin Halk Cumhuriyeti'nin 1970'lerin sonlarından itibaren içerisine girdiği sosyo ekonomik değişim sürecinin sonucu olduğunu kestirmek zor görünmemektedir.

Aslında 1989'a gelinmesine neden olan dalga, yani Çin Halk Cumhuriyeti'ndeki Kültür Devrimi sonrası demokrasi ve politik reformasyon arayışı 1978 Yılı'na kadar götürülebilir. 1978 Aralık ayında Pekin hayvanat bahçesi elektirk mühendislerinden Wei Jingsheng "Exploration" isimli bir dergiyi illegal olarak yayınlamaya başladı. Dergi genel olarak Çin Halk Cumhuriyeti yönetiminin tarım, milli güvenlik, bilim ve teknoloji ve endüstri alanlarında başlatmış olduğu "dört modernleşme"nin yanında politik reformasyonun da ele alınması gerektiğini vurgulamaktaydı. Bu çerçevede dergide Çin Halk Cumhuriyeti'nde işlenen bir çok insan hakları suçuna ve hükümetin uyguladığı baskı ve şiddet politikasına yer verilmekte; ve ülkenin yapısal politik bir reformasyona ihtiyacı olduğu vurgulanmaktaydı (Yang W. L., 1990:263). Wei Jingsheng'in başlattığı hareketin kısa sürede entellektüeller ve öğrenciler arasında popüler hale gelmeye başladığını fark eden hükümet yetkilileri Jingsheng'in yakalanmasını ve yargılanarak, karşı devrim yapmaya yönelik olarak halkı kışkırmak suçundan on beş yıl hüküm giymesini sağlamışlardır. Böylece Çin Halk Cumhuriyeti kültür devriminin ardından

parlayan bu ilk demokrasi kıvılcımı söndürülmüştür. Ancak çevreye yaydığı aydınlık entellektüel ve gençlerin hafızasından silinmemiştir. Hükümetin uygulamaya koymuş olduğu açık kapı politikası çerçevesinde Batı ile ekonomik bağların gün geçtikçe artması, süreç ilerledikçe Batı'ya ait kültürel öğelerin de kaçınılmaz şekilde Çinlilerin hayatlarına ve düşünce dünyalarına girmesine neden olmuştur. Böylece değişen sosyo ekonomik yapının, enflasyon, yolsuzluklar, değişen sınıf yapısı, gelir adaletsizliği gibi sonuçları ile yüzleşen entelektüeller ve öğrenciler, halk tabanında da karşılığını bulan bir düşünce ile ÇKP'nin politik meşruiyetini kaybetmiş olduğu sonucuna vardılar (Pye, 1990:338).

1989'da Tiananmen meydanı doldurarak tanklara geçit vermeyen, hayatlarını ortaya koyan gençlerin ülkenin mevcut durum ve gidişatı konusunda memnuniyetsiz ve kızgın oldukları en önemli iki nokta demokrasi ve ekonomi ile ilgilidir. ÇKP'nin otoriter ve şeffaf olmayan yönetimi, yolsuzluk ve artan ekonomik eşitsizlik olgularıyla formüle edilebilecek bu memnuniyetsizlik aslında nüfusun büyük çoğunluğu tarafından paylaşılmaktaydı.

1989'a gelmeden evvel Çin Halk Cumhuriyetine bakıldığında ilk bakışta gözlenen şey Maoist rejimin temsil ettiği eşitlikçi yoksulluktur. 1989'dan itibaren uygulanan dışa açılma politikasının getirdiği ekonomik mucize ile bu durum ortadan ortadan kalkmıştır. Öte yandan bu dönemde tüketim ekonomisi övülmeye, renkli televizyonlar ve disko kültürü Çinlilerin hayatına girmeye başlamıştır. Ücretler son on yılda iki katına çıkmıştır. Ancak lüks tüketim ürünlerine toplumun ancak belirli grupları sahip olabilmektedir. Bunun nedeni genel tüketim malzemelerinden konut fiyatlarına kadar yayılmış yüksek enflasyon seviyesidir. Öte yandan hükümetin uygulamaya koyduğu aile planlaması programı çerçevesinde Çinli ailelerin dünyaya birden fazla çocuk getirme hakkının ellerinden alınması da büyüyen toplumsal hoşnutsuzluğu beslemekteydi (Kristof, 1990:34). Bu toplumsal hoşnutsuzluk 1980'lerin başlarını itibaren ÇKP'nin, ideolojisinin meşruiyetini kaybetmesine, halkı kapsayıcılığının kaybolmasına ve caydırıcılığının aşınma neden olmuştur. Yani 1989'da yaşanan söz konusu toplumsal patlama akşamdan sabaha oluşmuş bir sabun köpüğü değil süregelen çarpıntıları izleyen bir kalp krizidir.

Deng'in reform politikaları güçlü bir toplumsal desteği arkasına almasını gerektirmekteydi. Bu amaçla özellikle gençlerin reformları desteklemeleri önem

kazanıyordu. Bu nedenle 1978'den itibaren eğitim sisteminde bir çok yenilik, düzenleme ve iyileştirmelere gidildi. Bir takım özgürlükler arttırılarak, öğrencilerin parti içinde fikirlerini dile getirmelerine izin verildi. Geri dönmeleri şartı ile yurtdışına gitmeleri teşvik edildi; ve bir çok öğrenci devlet bursuyla yurt dışına gönderildi. Üniversiteler ve kontenjan sayıları arttırıldı, genç nüfus işsizliği azaltıldı. (Rosen, 1990:203).

Kültür devrimi döneminde az sayıdaki üniversite ve kontenjan olması ÇKP'nin öğrenciler üzerindeki kontrolünü maksimum seviyede tutmasına yardımcı olmaktadır. Bu kontenjanlardan birisine girebilmiş bir öğrenci devlet kurum ya da kuruluşlarında iyi bir işi garantilemiş oluyordu. Ancak reform döneminde, başvuran sayısına göre, üniversiteye kabul edilen öğrencilerin oranı 10 yıl içinde yaklaşık %23 artış gösterdi. Reform döneminde büyüyen özel sektörden mezun olan parlak öğrencileri istihdam etmek için adeta yarışa girmiştir. Çünkü büyüyen ve dünyaya açılan Çin ekonomisi, konusunda uzman kalifiye elemanlara ihtiyaç duymaktaydı. (Rosen, 1990:204). Böylece ÇKP ideolojisinin bir neferi olmak, gençler açısından, geleceklerini teminat altına almanın tek yolu olmaktan çıkmış olmuştur. Artık gençler kendilerini istedikleri şekillerde yetiştirerek istedikleri şeyleri düşünebilmeye başlamışlardır. Zira iş hayatı ideolojiden ayrılmıştır. Böylece ülkedeki yolsuzlukları, artan gelir adaletsizliği ve dengesizliğini, enflasyonu gören eğitilmiş nüfus daha fazla demokrasi ve şeffaflık ister hale gelmiştir. Bu süreçte, sosyal adaletin terazisinin kayması karşısında hareketsiz kalan ve liberal politikadan ödün verme niyetinde olmadığı görülen ÇKP ve kadrosuna olan inanç ve saygı özellikle gençler arasında başlayarak içten içe erozyona uğramıştır.

Çin Halk Cumhuriyeti'nde 1978 yılında fiyatlar üzerinde devlet denetimi en üst safhadayken ekonominin üçte ikisinin özel sektörün eline geçmiş olduğu 1980'lerin sonlarında hükümet yalnızca çok sınırlı sayıda mal üzerinde fiyat denetimi mekanizmasını kullanmaktaydı. Bu süreçte ülkenin ekonomisi yaklaşık dört kat büyümüştür. 1978'de 38 milyar \$ olan dış ticaret kapasitesi 1997 yılında 300 milyar dolara çıkarken ülkedeki tam yabancı sermayeli şirket sayısı üç yüz binin üzerine çıkmış; bu firmalar milyonlarca Çinliyi istihdam etmişlerdir (Fewsmith, 2001:8). Bu değişim rejimin Marxizme dayalı meşruiyetini aşındırmıştır. Rejiminin meşruiyetinin tahrip olması değişim esnasında yaşanan sancılı problemlerin atlatılmasını imkansız hale getirmiştir.

Artan enflasyona rağmen sabit ücretle hayatlarını idame ettirmeye çalışan entelektüeller ve öğrenciler arasında ekonomik sıkıntıların meydana getirdiği hoşnutsuzluk 1980'lerin sonlarına doğru artmıştır. Kendileri bu zorlu durum ile mücadele ederlerken Parti ileri gelenlerinin, lükse erişimlerini şaşkınlık ve öfke ile gözlemlemektedirler. Öte yandan Parti ileri gelenleri bunların yakın çevreleri zenginleşen kesime hitabeden bir kara borsanın da arkasında durmaktaydılar. Özel bazı mallar yalnızca devletin alabileceği fiyattan alınarak karaborsaya servis edilmekteydi. Bu da parti yetkililerinin ve yakınlarının hızla zenginleştiği bir kap kaç düzeninin oluşmasına neden olmuştur.

Öğrenciler demokrasinin önündeki en büyük engelin gözle görülür hale gelmiş yolsuzluklar olduğunu düşünmekteydiler (Wagner, 1990:43-44). 1988 yılında mezun olamadan üniversiteyi bırakmak zorunda kalan öğrencilerin sayısında bir patlama yaşanmıştır. Bunun nedeni öğrencilerle birlikte üniversite personelinin de şikayetçi olduğu hayat pahalılığıdır. Bu süreçte bir çok parlak öğrencinin önünde ABD'ye göçmek ve eğitime orada devam etmek, okulu bırakarak iş bulmak ya da işportacılık yaparak hayatını devam ettirmeye çalışmak seçeneklerinin kalmış olduğu görülmektedir (Wagner, 1990:44).

Öğrenciler arasındaki bu hoşnutsuz ve öfkeli havanın protesto gösterileri şeklinde ilk yansıması 1986 Aralık ayında gerçekleşmiştir. Demokrasi ve reform yanlısı öğrencilerin gösterileri ve gösterilerin etkilerinin büyümesi karşısında pasif kalmayı seçen parti sekreteri Hu Yaobang 1987 Ocak Ayı'nda görevinden azledilmiştir. Hu, öğrenci gösterilerine ve öğrencilerin taleplerine karşı sempatik bir tutum takınmış ve liberal politikalara sıcak baktığını hissettirmiştir; ve koltuğunu kaybetmiştir (Yang W. L., 1990:264). Hu'nun yerine parti sekreterliğine atanan Zhao Ziyen'da öğrencilere ve liberal politikalara sempati duyduğu gerekçesiyle ve Tiananmen olayları sırasında öğrencileri ziyaret ederek, duygusal bir konuşma ile onları açlık grevlerinden vazgeçirdiği için (Pye, 1990:344) görevinden uzaklaştırılmış ve ölümüne kadar 15 yıl ev hapsinde tutulmuştur. Zhao Tiananmen olayları sırasında ÇKP'yi, Deng'i ve tüm muhafazarlığıyla rejimi karşısına alarak öğrencileri demokrasi davasında korumaya çalışmıştır (Ignatius, 2009).

Yolsuzluklar, yoksulluk, güvensizlik, kıskançlık, geleceğe dair ümitsizlik ve şimdiye dair beklentisizliğin toplum üzerinde ortaya çıkan etkileri, gençler arasında ne

pahasına olursa olsun hamle yapılması gerektiğinin düşünülmesine neden olmuştur.. Çin Halk Cumhuriyeti'nin yalnızca büyük yapısal bir değişim sonrasında yaşamaya değer bir yer olacağını düşünen Pekin Üniversitesi öğrencileri, ülkenin bu en prestijli üniversitesindeki yerlerini de tehlikeye atarak düşüncelerini çarpıcı ve politik bir aktivite haline getirmeye karar vermişlerdir. Bu çerçevede Pekin Üniversitesi öğrencileri tarafından 1919 yılında Çin yönetiminin Japonya'ya verdiği siyasi ve ekonomik tavizler sonrasında ortaya çıkan; patriyotik, anti emperyalist, pozitivist ve demokrasi yanlısı 4 Mayıs Hareketi'nin 70. Yıldönümünde öğrenci gösterileri düzenleme kararı alınmıştır. 4 Mayıs öncesinde Pekin Üniversitesi başta olmak üzere bir çok üniversitede politik konferanslar düzenlenmiş yerli ve yabancı entellektüeller ile öğrencilerin bir araya gelebilmeleri sağlanmıştır. Konferansların ana temalarını demokrasi ve şeffaflık arayışının yanısıra farklı bir politik rejim altında yaşamının nasıl olacağını tahayyül etmek oluşturmaktaydı.

Hükümet de toplumda ve özelde entellektüeller arasında kaynayan olayların farkındaydı ve özellikle provakatif olarak tanımladığı 4 Mayıs gösterilerini önlemeye çalışan bir tavır içine girdi. Üniversitede düzenlenen konferanslar üzerinde bir baskı mekanizması kurmaya çalıştı. Üniversiteye giriş-çıkışlar güvenlik güçleri tarafından abluka altına alınarak psikolojik bir savaş başlatıldı. Üniversiteye giriş çıkışlarda yapılan baskı, konferanslara davet edilen entellektüellerin üniversitelere girişleri, her türlü poster asma, protesto ve beyin fırtınası aktivitesi baskı altına alınmıştı. Öğrenciler ise üniversite yönetimlerinden özgürlüğün korunmasını beklemekteydiler. Aktivist öğrencilerin diplomaları verilmeli, üniversite bünyesindeki demokratik faaliyetler üzerindeki vesayet engellenmeli ve öğrenciler hükümetin baskılarına karşı korunmalıydı. Oysa üniversite yönetimleri bu çağrılara yönelik olumlu bir tavır içine girmemiştir (Wagner, 1990:46).

Öğrenci hareketlerine olan sempatisi nedeniyle görevinden uzaklaştırılan eski ÇKP sekreteri Hu Yaobang'ın 15 Nisan 1985'de kalp krizi nedeniyle gerçekleştiği söylenen ani ölümü öğrenci hareketlerini 4 Mayıs için planlanan gösterilerin çok ötesine taşımıştır. Öğrencilerin dışında Pekinliler de gösterilere katılmaya başlamış; bir milyonun üzerinde Çinli Pekin sokaklarını doldurmuştur. Yolsuzluklara, yoksulluğa ve ÇKP'nin baskıcı rejimine yönelik kızgınlık Hu'nun anısında cisimleşerek Pekin, Şangay, Chengdu ve Wuhan sokaklarına yayılmıştır (Yang W. L., 1990:265). Çin Halk

Cumhuriyeti tarihinde ilk defa normal vatandaşlar yani işçiler de öğrenci ve entellektüellerin safında ve Parti'ye karşı yer almışlardır (Walder & Xiaoxia, 1993:1). Bu, Çin Halk Cumhuriyeti yönetim kadrosu açısından en hafif anlatım ile korkutucuydu. Çünkü Tiananmen meydanından yükselen, özgürlük, özgür basın, demokrasi, yolsuzluğa son, yoksulluğa son çağlıkları tüm Çin'e yayılarak bir karşı devrim hareketini tetikleyebilirdi.

Zhao' nun anlamlı ziyareti sonrası, 22 Mayıs günü hükümet tarafından öğrencilere meydanı terk etmeleri için son çağrı yapıldığında öğrenciler buna toplu bir "son yemin" ile şöyle karşılık vermişlerdir: " Demokrasinin yerleşmesi, kalkınma ve 1 milyar Çinli'nin yaşamı için, Tiananmen meydanını ve cumhuriyeti gençliğim ile koruyacağıma yemin ederim. Halkımızın meydanını korumak uğruna kan dökmeyi ve canımı vermeyi borç bilirim. Bu meydanda en son kalanımız da ölene kadar bu uğurda savaşağımıza yemin ederiz." (Pye, 1990: 345) Bu cevap Tiananmen meydanında yalnızca kan kokusu ve tankların boy gösterdiği 4 Haziran sabahında yaşanan sonun başlangıcı olmuştur. ÇHKO'nun meydana müdahalesi büyük olasılıkla Deng'in fikridir. Deng'e göre Batı tarzı bir demokrasi Çin ve Çinliler için henüz uygun değildir. İnsan hakları kavramı ise kültürden kültüre görecelilik gösteren bir kavramdır. Büyüyen öğrenci hareketi ise rejime ve Çin'in geleceğine yönelik bir tehdittir (Yang W. L., 1990:266). Öğrenciler ve Çin halk Cumhuriyeti üst yönetim kadrosu arasındaki bu düşünsel uçurum, ÇHKO'nun kendi halkına yönelik tanklar, makineli tüfek ve helikopterler ile yapacağı kıyımın davetiyesini çıkarmıştır.

Tiananmen olaylarının değişen sosyo ekonomik çerçevenin bir sonucu olarak entelektüel ve gençler arasında yayılan hoşnutsuzluğun sonucu olarak ortaya çıktığı yukarıda belirtilmiştir. Bu rahatsızlık ÇKP'nin kültür devriminde milliyetçi ve kültürel öğeleri şeytanlaştırması, son on yılda değişen sosyal sınıf tanımları ve Marxist ideolojiye karşı geliştirilen güvensizlik ile birlikte düşünüldüğünde çalışmamız açısından anlam kazanmaktadır. Kültür devrimi "baba"nın sosyo ekonomik aidiyetleri ve bağlamı ile "oğul"un eğitim hayatı ve eğitime katılımı arasındaki bağı ortadan kaldırmıştır (Deng, 1997:391). Bu devrimin, baba ile oğul arasındaki doğal bağı ortadan kaldırdığının göstergesidir. Toplumun yeni üyesi bir genç için baba, ata, soy, kültür, millet kavramları geleceklerini inşa etmeleri açısından önemini kaybetmiştir.

Ancak 1978'in ardından sosyo ekonomik yapının değişmesi bu ideolojinin dayandığı

materyal temelleri sarsmıştır. Zenginleşen zümrenin çocuklarının sahip olduğu yaşam tarzı ve elde edebildiği olanaklar halk tarafından görülmüştür. Fakirliğin ve zenginliğin soy ile aktarımı yadsınamaz bir gerçeklik halini almıştır. Toplumun çok büyük çoğunluğunun fakir olması, hızla gelişen ekonominin nimetlerinin bu fakir yığınların yaşamlarına çok yavaş intikal etmesi ise rejime karşı genel bir kızgınlık yaratarak Tiananmen'in perde arkasını oluşturmuştur. Rejim ise bu dalgayı kendine yönelmiş ve tetiği çekik vaziyette duran silah, milliyetçilik, ile vurmaya planlamış; bunu büyük ölçüde başarmıştır. Hükümet, yaşanan sosyo ekonomik dönüşüm sırasında çekilen sancılardan kaynaklanan öfkeyi ekonomik zenginleşmeden halka büyük bir pay ayırmasının yanında devletin temel ideolojisini ve milliyetçiliğe bakışını değiştirme stratejisi ile yatıştırmıştır. Tarih kitapları yenilenmiş, ÇKP, Komintang ayrılığı azaltılmış, Japonya ve diğer emperyalist ülkeler tekrar Çin Milleti'nin en önemli ötekileri haline gelmiştir.

2.1.3. Çin Halk Cumhuriyeti'nde Yeni Muhafazakar Milliyetçilik ve Çin-Japonya İlişkilerine Etkisi

Aslında yukarıda ele alınan Tiananmen olayları Çin Halk Cumhuriyeti'nde 1980'ler ile artış gösteren patriyotik söylem ile yakından ilişkilidir. Çin Halk Cumhuriyetinde meşruiyetini kaybetmeye başlayan Marxist söylemin yeine milliyetçi söylem geçerken; Çin yönetimi milliyetçiliğin halk tabanında halihazırda karşılığını bulma potansiyelinin olduğunun farkındaydı. Tohumları halihazırda Çin entelektüel dünyasında filiz vermeye başlamış bu söylem, hükümet tarafından bir anlamda başarılı biçimde manüple edilmiştir ve halk tabanına yayılmıştır. Bu bakımdan Tiananmen olayları bir taraftan halk tabanındaki milliyetçi potansiyelin sonucuyken diğer taraftan da bu potansiyelin hükümet tarafından manüple edilmesi sırasında yaşanmış fikirsel dönüşüm sancılarının sonucudur. Çin hükümeti her ne kadar milliyetçiliğin yükselmesinden hoşnut olmasa da öğrenciler ve entellektüellerde karşılığını bulan bu söylemi ortadan kaldıramayacağını anlayınca O'nu rejim ile özleştirerek halk tabanına yayma yoluna gitmiştir. Bu kullanma devletin kimliksel suretini dönüştürmek ve patriyotizm ile özleştirmek marifeti ile gerçekleştirilmiş ve böylece Tiananmen şoku rejime çok fazla zarar vermeden atlatılabılmıştır. Devletin ve rejimin kimliksel

suretindeki bir dönüşüm ise tarihi yeniden okumaya tabi tutmak ile gerçekleştirilebilmiştir.

Çin’de milliyetçiliğin yükselerek komünist ideolojinin yerini almasının nedenleri olarak Çin ekonomisinin büyümesi, Dünya’da komünizmin çökmesi sonucu milliyetçi dalganın güçlenerek yayılan bir olgu halini alması, Japonya ve Batı ile yaşanan sürtüşmelere gösterilen tepkiler gösterilebilir. Ancak biz ekonomik gelişme ve dönüşümün, yani alt yapının, Çin’in kimliksel yeniden dönüşümünde oynadığı rolün diğer değişkenlerden daha temel bir konuma sahip olduğunu düşünmekteyiz. 1978’ yılında iktidarı ele alan Deng’in Çin için önemi dış dünyaya son derece kapalı olan Çin’i siyasi istikrarı bozmadan dışa açmasında ve Çin ekonomisini dünyanın merkezine doğru kaydırabilmesinde yatmaktadır (Çolakoğlu, 2011:2.p).

Deng, komünist bir ülkenin bazı zümrelerinin veya bölgelerinin hızla zenginleşip dışa açılmaları karşısında istikrarı koruyabilmenin tek yolunun patriyotizmi bir ideolojik araç olarak kullanmak olduğunu düşünmüştür.. Zira zenginlik ve refah seviyesinin yükselmesi toplumun her kademesinde aynı anda ve ya eşit hızda gerçekleşmemektedir. Diğer bir deyişle değişen bir sosyo ekonomik yapıda toplumsal bütünlük ve rejimin meşruiyeti yalnızca göreceli ekonomik refah ve baskı araçları ile sağlamak mümkün görünmemektedir.

1980’lerden itibaren Çin’in dışarıya açılması, toplumsal kimlik ve vatandaşların kişisel kimlikleri üzerinde yıkıcı ve dönüştürücü bir etki yapmıştır. Bu etki sınıf kimliğinin öneminin azalması üzerinden açıklanabilmektedir. Dışarıya açılma ve ihracat ekonomisinin yerleşmesi ile birlikte, Çin Halk Cumhuriyeti’nde toplumun bazı kesimlerin diğerlerinden önce refaha kavuşmaları hatta lüks içinde yaşamaya başlamaları sınıf duygusunu halk nezdinde temelinden sarsan bir etki yapmıştır. Çin’li elitler tahrip olan sınıf sisteminin yerine geçebilecek yeni bir mekanizmanın gerekliliğinin farkına varmakta gecikmemişlerdir. Bu çerçevede patriyotizm rejimin yeni tutkalı olarak ortaya çıkmış ve popülerite kazanmıştır. Pennabaker’a göre elitler tarafından üretilmiş, gerçekten yaşanmış ya da bu iksinin karışımı sonucu oluşmuş kollektif hafıza; milliyetçilik ve kültürel kimliklerin çatışmaları sonucu meydana gelen ön yargı ve problemlerin gerçek temelini oluşturmaktadır (Pennebaker, 1997:vii). Kollektif kimlik toplumun büyük bir kesiminde duygusal tepki yaratacak olayların hatırlanmasını sağlamakta; ve bu olayların üzerinden geçen zamanla orantısız olarak

duygusal tepkinin korunması işlevini görmektedir (Pennebaker, 1997).

Çin ve Japonya arasında yaşanan güven problemi ve gergin ilişkiler milliyetçilik ve patriyotizm üzerinden yeniden inşa edilen milliyetçilik bağlamında okunmalıdır. Bu, Japon miliyetçiliği bölümünde ele alınacağı gibi tek taraflı bir süreç değil; her iki ülkenin gardını aldığı intersubjektif bir süreçtir.

Bu çerçevede Çin Halk Cumhuriyetinde iç politik kaygılar doğrultusunda kollektif kimlik yeniden inşa edilmeye başlanmıştır. 1990'lerden itibaren eğitim sistemi revizyona tabi tutulmuştur. Tarih kitapları değiştirilerek ÇKP ve Komintang arasındaki ayrılık ve Komintang'a karşı geliştirilmiş düşmanca söylem yumuşatılmıştır. Komintang'ın Japon işgali sırasında ÇKP ile işbirliği içinde işgalin önlenmesi için harcadığı çabaya değinilmiştir. Japon işçi ve köylüsünün de savaşta Çin halkı kadar suçsuz olduğuna, savaşın emperyalist çıkar guruplarının çıkarlarını tatmin etmek için oynadıkları bir oyun olduğuna dair enternasyonelci söylem yerini milliyetçi bir söyleme bırakmıştır. Böylece patriyotik yeni milliyetçi söylem sınıfların kardeşliğine ilişkin söylemin yerini almıştır (Chongyi, 2001:128). Feng'e göre Çin halkının, Japonya'nın tarih ve milliyetçilikle ilgili hamlelerine karşı hassaslaşması ve kolayca sokaklara dökülebilmesi ya da Çin'li öğrencilerin sanal alemde durmak bilmeyen Japonya ve Batı karşıtı kampanyaları patlamaya hazır bir bombaya benzemektedir. Öteyandan bu bombanın fitili bizzat Çin hükümeti tarafından ateşlenmiştir (Feng & Bentton, 1992:80-84).

Milliyetçiliğin popüler olarak yaygınlaşması ve hükümetin elinde tuttuğu tasmadan sıyrılarak serbest kalması bir içyapısal değişken olarak, iç ve dış politikada etkisini göstermekte gecikmemiştir. Hükümetin iç politik ihtiyaçlar doğrultusunda tasarladığı patriyotik eğitim ve propagandanın hesaplanamayan yan etkileri olmuştur. İçinde yaşadıkları sosyo ekonomik çevrenin değişiminin de temelini hazırladığı kimliksel dönüşümden geçen halk; tabanından gelen bir çılgılık şeklinde Japonya'ya karşı bilenen öfkesini haykırmaya başlamıştır. Japonya'ya karşı ortaya koyulan ilk tepki 1980'lerin ikinci yarsında Japon Başbakanı Nakasone'nin Yasukuni şehitliklerini ziyareti ile vuku bulmuştur. Ülke çapında Japon mallarına yönelik boykot çağrısı yapılmıştır (He, 2007:7). Bu olaydan sonra, Çinli öğrenciler Yasukuni şehitliklerinin her yıl anılması sırasında tepkilerini ortaya koymuşlardır. Öte yandan hükümetin bu gösterilere tavrı yukarıda ele alındığı gibi temkinlidir. Zira oluşan havanın hayati

ekonomik ilişkilere zarar vermesi istenmemektedir .

1997 yılında Japonya Başbakanı Hashimoto'nun ziyareti sırasında Çin hükümeti orduya Çin'li öğrencilerin konuk başbakanın ziyareti sırasında Pekin'de düzenlemek istedikleri protesto gösterilerini engellemesi için emir vermiştir. Görüldüğü gibi 1980'lerden 2000'li yıllara kadar, Çin'de büyüyen popüler milliyetçi eğilim üzerinde denetim daha katı ve başarılı bir şekilde yürütülebilmiştir. Yukarıda önemle belirtildiği gibi Çin yönetimi her ne kadar milliyetçiliğin kontrol edilemez yükselişini rejim için bir tehdit olarak görmüşse de bu yükselişi kendi devletin çıkarları ile uyumlaştırarak kullanmasını ve meşruiyet krizini aşmasını bilmiştir. Nitekim sosyo ekonomik dönüşüm sancuları karşısında rahatsızlık duyan binlerce gencin rejimin meşruiyetini sorgulayarak Tiananmen meydanını doldurmaları aynı zamanda patriyotik bir alt metin içermektedir.

2000'ler ile karşılaştırıldığında daha cılız görünen Çin milliyetçiliği; gerektiğinde dış politikada da kullanılabilir bir çeşit check and balance sistemi olarak işlev görmüştür. Ancak 2000'lere gelindiğinde, öfke ve ÇKP iktidarına muhalefet ile karşılaşılana denetleme ve stabilize etme çabası bu dönemde görece daha rahat yapılabilmektedir. Zira bu dönemde patriotizm politikası hükümet tarafından bir araç olarak yeni yeni kullanılmaya ve oluşturulmaya başlanmıştır. Bu çerçevede Deng tarih öğretiminin politikleştirilmesi noktasında gerekli adımların atılması için çalışmalara başlanmasını istemiştir.

1985 yılında Çin Milli Eğitim Bakanlığı ülke çapında öğrencilerin uyması ve benimsemesi gereken dört ilkeyi belirlemiştir. Bunlar sırasıyla: 1) Anavatanı sevmek, 2) Ülke yararına çalışmayı sevmek, 2) Bilimi sevmek, 3) Halkı sevmek, 4) Kamu malını korumaktır (He, 2004:7). Ayrıca Çin'in dış saldırılara ve istilaya nasıl maruz kaldığı ve buna nasıl direnç gösterdiği tarih öğretiminde önemli bir yer almıştır. 1989 Yılında milli eğitim bakanlığı yabancı güçlerin ülkeyi istilaları sırasında çekilen sıkıntıları işleyen, tarihi olaylardan ders çıkartılmasını ve acıların unutulmamasını amaçlayan ayrı bir dersi ilk ve orta öğretim müfredatına soktu; ve zorunlu hale getirdi. Bu derslerde önceki dönemlerden farklı olarak ÇKP – Komintang ayrılığı vurgulanmadı. Hatta Komintang'ın da komünistlerin yanında Japon işgaline karşı nasıl savaştığı anlatıldı. Düşmanın sınıflar olmadığı, milletin bir bütün olduğu, gerçek düşmanın dışarıda Çin'e zarar vermek için beklediği öğretildi. Bu nedenle yeni nesil geçmişin ezilmişlik ve utançlarını yaşamamak için güçlü ve sürekli tetikte olmalıydı. Böylece Çin'in milli

gururu yeniden ve yeni nesil sayesinde kazanılabilecekti. Japonya'nın en önemli dış düşman olarak gösterildiği bu tarih öğretimi sürecinden beklenen diğer bir sonuç ise Tayvan ve Çin Halk Cumhuriyeti'nin birleşmeleridir. Yeni milliyetçi ideolojinin eski bir Japon sömürgesi olan Taywan'ı da psiko-duygusal olarak etkileyerek birleşme için gerekli düşünsel zeminin hazırlanmasına çalışılmaktadır. Zira Çin Halk Cumhuriyeti yönetimi, Taywan'ın Çin ile birleşmesinin önündeki en büyük engelin, uluslararası konjonktürden ziyade Tayvanlıların buna yönelik bir karara verecekleri negatif tepki olduğunu düşünmektedir.

1980'lerin ikinci yarısından itibaren basılmaya başlayan tarih kitapları bu kaygı ve amaçlar doğrultusunda tanzim edilmiştir. Yeni nesil tarih kitaplarında en önemli düşman Japonya olarak vurgulanırken, İkinci Dünya Savaşında Japon askerlerinin tutum ve davranışları en ince ayrıntılarına kadar anlatılmıştır. Bu amaçla kurbanların en kötü durumlarını gösteren fotoğraflar, katliamı anlatan çarpıcı tanım ve figürlerden yararlanılmıştır. Böylece zihinlerde tarih ile ilgili canlı imgelemler yaratılmasına ve emperyalist güçlerin Çin'i istilalarının yarattığı tarihi utancın asla unutulmamak üzere hafızalarda yer etmesine çalışılmıştır (Gries, Zhang, Crowson, & Chai, 2001:7). Bu çerçevede, üç yüz bin Çinlinin katledildiği iddia edilen Nanking olayları da filmleştirilerek kullanılmıştır. Savaş hatıralarının yeniden canlandırılması ve yeni neslin zihninde yeniden yaratılması Japonya'nın acımazlığı retoriğinin milli bilincin merkezine oturmasına neden olmuştur. Hükümetin bu hareketi, kısa süre içinde toplumun tabanında karşılığını bulan bütüncül bir algılamaya neden olmuştur. Kısa sürede İkinci Dünya Savaşına, Japon emperyalizmine, ve Çin'in zedelenmiş milli onuruna yönelik bir çok yayın yapılmış ve yaygın olarak satılmış, okunmuştur. Örneğin 1987 yılında basılan ve Nanking katlimını ele alan "Büyük Nanking Katliamı" adlı kitap piyasaya çıkmasının üzerinden henüz bir ay geçmemişken yüz elli bin adet satmıştır (He, 2007:8). Elbette Çin halkında Japonya'ya karşı topyekün bir nefretin ortaya çıkması, ekonomik gerçekliği de düşünmek zorunda olan Çinli yöneticilerin ortaya çıkmasını istedikleri bir sonuç değildir. Ancak 2000'li yıllara gelindiğinde patriyotik söylemin, Çin genelinde Japonya'nın ve Japonların sıradan halk tarafından şeytanlaştırılması sonucunu verdiği görülmektedir. Japonya'nın tarihte işlediği suçlara duyulan bu kızgınlık özellikle Çinli gençlerin Japonya'nın güncel davranışlarına karşı hassas olmalarına neden olmaktadır.

Yeni milliyetçiliğin özellikle gençler arasında radikal ve popüler bir söyleme dönüşmesinde siber alemin olanaklarındaki gelişmelerin de yeri vardır. İnternet patriotizmi 2000'lerin ortalarından itibaren bir fenomen olarak ortaya çıkmıştır. İnternet coğrafi olarak birbirlerine çok uzakta ancak benzer çıkar ve kaygıları paylaşan gençlerin iletişim kurmalarını ve ortak hareket edebilmelerini sağlamıştır. Böylece belirli olaylar karşısında, grup çıkarlarını bütünüyle yansıtabilen konumlar alınabilmekte, tepkiler dile getirilebilmekte hatta eyleme geçilebilmektedir. Bu fenomenin orjinalliği ise ortak algılar ve tepkilerin yaratımlarına ilişkin networke erişimin kolaylığı ve anonimliğidir (Geng, 2011:13). Bu network sayesinde 1990'larda fildişi kulelerden tohumu saçılan milliyetçilik; 2000'lerde toplumun tabanına köklerini yayabilmektedir. Çin Halk Cumhuriyeti'ndeki tüm internet kullanıcılarının %72'si 30 yaşın altında ve %38.9'u 18-24 yaş aralığındadır. Bu durum internet üzerinden yayılan milliyetçilik ve gençlik arasında bir korelasyon oluşturmaktadır. (Geng, 2011:13-14). İnternet milliyetçiliği konusundaki diğer bir önemli nokta ise bu akımın ÇKP tarafından kontrol edilememesidir. Örneğin 2003 yılında Japon karşıtı gençler internet üzerinden mobilize olarak tartışmalı Diyaou/Senkaku adalarına Çin bayrağı dikmek üzere gemiyle denize açılmışlar; Japon güvenlik güçlerinin etraflarını çevirmesi sonucu amaçlarını gerçekleştirememişler ancak dönüş yolunda Japon bayrağı yakarak Japonya'yı protesto etmişlerdir. Bu esnada olayın büyümemesi için Çin ve Japon hükümetleri birbirleriyle örtüşen katı bir politika izleme yoluna gitmişlerdir. Ancak öğrencilerin Çin'e dönüşlerini izleyen süreçte Çin Dışişleri Bakanlığı bu adaların Çin'e ait oldukları gerçeğinin tartışma götürmediğini ifade eden bir beyanatta bulunmak zorunda kalmıştır (Gries, 2005:844). 2003 yaz – sonbahar döneminde Çin'in her yanında Japonya aleyhine gösteri ve kamu oyu yoklamaları yapıldığı görülmektedir. Temmuz ayında, Japon şirketlerin inşa edeceği Şangay-Pekin arası hızlı tren hattı yapılan internet bazlı imza kampanyası ile protesto edilmiştir. Ağustos ayında Çinli ve Japon diplomatlar 1978 barış anlaşmasını kutlamak yerine tüm enerjilerini, Tokyo mahkemesince Çinliler aleyhine alınan bir karar karşısında oluşan tepkiyi stabilize etmek için harcamışlardır. Japonya'nın İkinci Dünya Savaşından kalma kimyasal silahları hala Çinlilere zarar vermektedir ve hardal gazı sızıntısından etkilenmiş bir gurup Çinli Japonya'dan tazminat talebinde bulunmuştur. Ancak Japon mahkemesi bu talepleri reddetmiştir. Bu süreçte bir milyonun üzerinde Çinli Japonya'nın bu konuya eğilerek bu silahları

temizlememesini protesto etmek amacıyla imza toplamıştır (Victims Seek Compesation, 2003). Çin'in güney doğusunda Japon iş adamlarının Çinli fahişelerle birlikte oldukları partiler yapıldığının ortaya çıkması ülke çapında infiale yol açmıştır. Ekim ayında kuzey batı Çin'de Xian üniversitesinde bir gurup Japon öğrencinin ve öğretmenlerinin sahnelediği ve Çin-Japon ilişkilerini hicveden oyun, üniversite kampüsünde yedi bin çinlinin toplanarak protesto gösterisi düzenlemelerine neden olmuştur (Gries, 2005:843-844). 16 Nisan 2005'de binlerce Çinli Şangay sokaklarında Japonya aleyhtarı gösteri yaparken Japon konsolosluğunu taşlamış ve Japonya'yı güvenlik konseyi üyeliği konusunda protesto etmişlerdir (Cody, 2005:13). Benzer şekilde Japonya'nın tarih kitaplarını değiştirme politikası ve Doğu Çin Denizi'nde yaşanan hareketlilik Çin halkının sokaklara dökülmesine neden olmuştur (Miles, 2010:1)

Yeni muhafazakar milliyetçilik, ülke sınırları içinde olduğu kadar yurt dışında yaşayan Çinlileri de etkisi altına almıştır. Çin'de gördükleri patriyotik eğitim sonrasında yurt dışına okumaya ya da çalışmaya giden Çinli gençler bu etkiyi yansıtmaktadırlar. Örneğin Pekin Olimpiyatları öncesinde olimpiyat meşalesinin Güney Kore'de taşınması sırasında, bir grup bağımsız Tibet yanlısı Koreli ve Tibetli, Çinli öğrenciler tarafından dövülmüş ve protesto edilmiştir (Reuters, 2008). Bu olay Güney Kore kamu oyunda barbarlık ve banal milliyetçilik olarak karşılanmış Çin ile ilişkilerde yeni bir çatlak yaratmıştır. Bu Çin Halk Cumhuriyeti'nde yükselen milliyetçiliğin, ülkenin yalnızca Japon'ya ile olan ilişkilerini etkilemekten fazlasını yapabilmekte olduğunu göstermektedir.

Bu olumsuz hava Japonya ile ilişkilerde rasyonel sınırın aşılması ve ekonomik karşılıklı bağımlılık ilişkilerinin zarar görmesinden çekinen Çin hükümeti tarafından endişe ile karşılanmaktadır. Zira rejimin stabilitesi noktasında milliyetçilik tutkalına ihtiyaç duyulduğu gibi yıllık minimum %8'lik bir ekonomik büyümeye de ihtiyaç vardır (Zweig & Jianhai, 2005). Japonya ise Çin Halk Cumhuriyetinin bir numaralı ekonomik ortağı olarak bu büyümedeki payı oldukça yüksek bir ticaret partneridir. Bu bağlamda Çin Hükümeti bazı önlemler alma yoluna gitmiştir. 2004 yılında Çin hükümeti, güçlü bir öğrenci networkü olan "Patriotlar Birliği"ni kapatma girişiminde bulunmuştur. Benzer şekilde 2005 yılında Japonya aleyhine düzenlenen toplu sokak protestoları sırasında öğrencilerin mobilizasyonunu yok etmek amacıyla üniversitelere emir verilmiş ve belli internet sitesi ve forumlara erişim yasaklanmıştır (Geng, 2011:14). Ancak bu

girişimler ÇKP'nin beklediği sonuçları vermemiş, geri tepmiş ve öğrenciler arasında hükümet aleytarı görüşlerin filizlenmesine neden olmuştur. Bu olay, popüler hareketin kontrolden çıkma tehlikesi olduğunu ve daha akıllıca yönetilmesi gerektiğini Çinli elitlere göstermiş olması bakımından önemlidir. (Gries, 2005:837-838).

Deng Xiaoping'in iktidarı ele alması ve 1985'de ÇHKO'nun güvenlik stratejisini enternasyonal ve büyük ölçekli nükleer bir savunmadan, muhafazakar ve milli bir savunma stratejisine dönüştürmesinin de milliyetçiliğin yükselişinde rolü vardır. Bu hamle, Çin Halk Cumhuriyeti'nin yalnızca güvenlik stratejisini değiştirmemiş milli kimliğinde de dönüşümler yaşanmasına neden olmuştur (Li, 2001:5). Deng dönemi ile ortaya çıkmaya başlayan muhafazakar milliyetçiliğin modern milliyetçilikten iki belirgin farkı vardır. İlk olarak modern milliyetçilik Çin'de ortaya çıktığı 19. Yüzyılın sonları ve 20. Yüzyılın başlarında mevcut köhnemiş feodal sistemi değiştirmeye yönelmiştir. Muhafazakar milliyetçilik ise mevcut sistemin bekasını ve meşruiyetini destekleyici bir unsur olarak ortaya çıkarken Batı'nın demokrasi, insan hakları gibi normlarına da eleştirel bir mesafede durmaktadır. İkinci olarak modern milliyetçilik dalgası, Çin-Japon savaşının kaybı ve Çin'in evrensel kültürel üstünlüğü tezinin yıkılması sonucunda alevlenmiş; bu bağlamda Sun-yat Sen dahil anti-gelenekselci ve pro-revizyonist bir etiket taşımıştır. Ayrıca Sun-yat Sen, Zhang Taiyan, Zou Rong gibi milliyetçiler, Sincan, Mançurya, Moğolistan ve Tibet'i tahayyül ettikleri milli devletin sınırları içinde görmemişlerdir. Çin Merkezci bakış açısının ve Çin kültürel şemsiyesinin anlamsızlığını vurgulayan bu modern milliyetçiler, Han Çinlilerinden oluşan saf bir milli devlet tahayyül etmişlerdir (Zhao, 2006:22). Ancak muhafazakar milliyetçilik, gelenekselci, Çin kültürünün üstünlüğüne dayanan bir yapıdadır. Yeni muhafazakar milliyetçiliğin göze çarpan özellikleri şu şekilde sıralanabilir: 1) Çin Halk Cumhuriyeti rejimin bütünlüğünü ve egemenliğini milliyetçiliğin yerleşmesi ile değil ideoloji yolu ile sağlamıştır. Deng'in reformları ve Soğuk Savaş'ın bitimi Çin'de sosyalizmin işlevsel konumuna milliyetçiliğin geçmesi sonucunu vermiştir. Zira modern devlet milliyetçiliğinin gelişmesi için gerekli olan endüstriyel gelişme Çin genelinde ancak 1980'lerin sonuna doğru yaşanabilmiş; endüstriyel gelişmenin sürdürülebilirliği açısından sınıfsal bilinçten ziyade milliyetçi duyguya ihtiyaç duyulması milliyetçiliğin propaganda yoluyla desteklenmesi sonucunu doğurmuştur. 2) SSCB'nin çöküşüyle etnik milliyetçi kimlikler bağımsızlık ile talepleri ortaya çıkmaya başlamışlardır. Çin elitleri

bu yayılmanın Çin Halk Cumhuriyeti'ndeki etnik unsurlara da sıçramasından çekinerek milliyetçiliği bir katalizör olarak görme eğilimine girmişlerdir. 3) Doğu Bloğu'nun dağılması ve komünizmin Batı'nın ekonomik ve siyasi başatlığına bir rakip olmaktan çıkması ile Çin Halkı da tabana yayılan toplumsal bir anomi krizine girmiştir. Milliyetçilik bu tehlikeli anominin panzehiri olarak 1990'lardan itibaren yükselişe geçmiştir. 4) Çin 19.yüzyılın sonlarından itibaren Batı ve Japonya'yı yakalanması gereken uzak hayaller olarak görürken 1990'lar ile birlikte söz konusu güçler Çin'in ekonomik ve siyasi rakipleri; dış dünya ise bu unsurlar ile rekabetin yaşanacağı bir arena haline gelmiştir. Çinliler uluslararası ekonomik sistemin adil olmadığını ve "kendini besleme" gerektirdiğini anlamışlardır. Ekonomik çıkar sürtüşmesi, Gellner, Anderson, ve Wendt'i doğrular biçimde milli çerçevesi ekonomik çıkarlar tarafından çizilen bir kimlik dönüşümüne neden olmuştur. (Geller, 1987, Anderson 1991, Wendt, 1999).

5) Yeni muhafazakar milliyetçiliğin bir diğer belirgin yüzü, Çin Halk Cumhuriyeti'nde toplumsal ve siyasal alana "kültür"ün geri dönüşüdür. Kültür ögesi sosyalist ideolojinin artık gerçekleştirmediği tutkal işlevini gerçekleştirirken; bu popüler dalga hükümetin etkisinin dışında da gelişme sahası bulmaya başlamıştır. Bu bağlamda yönetim halk tabanına yayılan milliyetçiliği bir yandan rejimi ayakta tutmak için kullanırken diğer yandan da ondan çekinir hale gelmiştir.

Milliyetçilik Çin ve Japon ilişkilerinde günümüzde yaşanan katılığın belki de en hassas noktasını oluşturmaktadır. Bu hassaslık milliyetçiliğin medya, hükümet, sosyal medya gibi güçlerce kolayca tahrik edilebilme özelliğinden kaynaklanmaktadır. Çin veya Japonya tarafında vuku bulan bir olay, hareket, açıklama karşı tarafta şiddetini arttırarak yankılanabilmektedir. Gellner, Smith, Zhao, gibi milliyetçilik konusunda önemli eserler vermiş yazarlar milliyetçiliğin müphem bir kavram olduğunu ve ülkelere, durumlara göre farklı algılanabildiğini kabul etmişlerdir (Gellner, 1984, Smith, 1987, Zhao, 2004). Bu bakımdan Çin-Japonya ilişkileri bağlamında yeni muhafazakar milliyetçiliğin Çin Halk Cumhuriyeti'ndeki tezahürü ve bunun altmetni de sui generis olarak kabul edilmelidir. Bu durum Japonya'daki gelişmeler ve muhafazakar milliyetçilik dalgasının yorumlanması noktasında da aynı şekilde değerlendirilmelidir. Ancak olguların bu özellikleri birbirleri ile etkileşimleri sırasında intersubjektif inşanın yokluğu şeklinde anlaşılmalı aksine bu inşayı hızlandıran bir alt yapı olarak kabul

edilmelidir.

Ekonomik ilişkilerin ve buna bağlı karşılıklı bağımlılığın arttığı ancak siyasi ilişkilerin kötüleştiği Çin-Japonya ilişkileri sıkıntılı bir dönemden geçmektedir. Japonya ekonomik, sosyal ve siyasal gerilemesini normalleşme adını verdiği yeni devlet milliyetçiliği ve milli güvenlik stratejisi ile tersine çevirmeye çalışırken; Çin Halk Cumhuriyeti yükselen ekonomik gücü ve yeni kültüralizmi ile ortaya çıkmaktadır. Bu iki ülke tarihte ilk kez, ikisinden birinin dominant olmadığı, rekabet halinde bir ilişki düzeyinde bulunmaktadır. Japonya ve emperyalist geçmişi Çin milliyetçiliğinin oluşumunda öteki olarak büyük bir yer tutmaktadır. Bun nedenle Japonya'nın içinden geçtiği dönüşüm, emperyalist geçmişini temize çıkarma çabaları, milli pretijini yeniden kazanma arayışı ve yeni milli güvenlik stratejisi Çin'de milliyetçi duyguyu ateşleyen bir unsur olmaktadır. Bu unsur, sosyal medyanın da yaygınlaşmasıyla Çin Halk Cumhuriyeti'nin dış politikasını milliyetçi çıkarlar doğrultusunda baskılama kapasitesi yükselen bir söyleme dönüşmektedir. Japonya aleyhine yapılan protesto gösterileri, yürütülen entellektüel tartışmalar ve basılan yayınlar, Çin kamu oyunun Çin-Japon'ya ile ilişkilerine bakışını göstermektedir. Japonya'ya karşı sert bir tutum içinde olan yazar ve grupların popülaritesi artarken; daha uzlaşmacı bir söylem geliştirme çabasında olanlar vatan haini damgası yiyerek linç kampanyasıyla karşılaşmaktadırlar (Hughes, 2008:20). Karşılıklı anlayış ve güvenin dibe vurduğu bu dönem iki ülke arasında zincirleme halde birçok krizi beraberinde getirmektedir. Halk tabanına yayılan ve popülerleşen milliyetçilik, milliyetçiliği fazla palazlanmaması gereken ancak rejimi sağlam tutmak için canlı tutulması gereken bir olgu olarak gören Çin Komünist Partisi ve Dışişleri Bakanlığı'nı da dış politika kararlarında zor durumda bırakmaktadır. Popüler milliyetçilik gücünü sanal dünya, medya ve akademiden alırken sokak gösterileri de bu sürecin somut yansımaları olarak gözlenmektedir.

2.2. JAPON MİLLİYETÇİLİĞİ

Japonya'da milliyetçiliğin üç evresinden söz edebiliriz. Bunlardan ilki meiji döneminden itibaren İkinci Dünya Savaşı öncesine kadar yükselen aşırı ve militarist milliyetçilik, ikincisi 1970 ve 1980'lerde gözlenen ekonomik milliyetçilik ve son olarak Soğuk Savaş sonrası dönemde yükselmeye başlayan yeni muhafazakar milliyetçiliktir.

Sosyal normların en önemli segmentlerinden birisi olan milliyetçilik bu üç değişik dönemin iç ve dış konjonktürüne göre Japon devletinin çıkarlarını dizayn etmiş ve farklı dış politika kararları alınmasına neden olmuştur.

2.2.1. Ultra Milliyetçilik

Japonya’da milliyetçi söylem Meiji bürokratlarının bilinçli şekilde, modern ulus devlet inşa etme çabalarıyla ortaya çıkmıştır (Wilson, 2002:4; Matthews, 2003:75). Ancak bu noktaya gelinmeden önce Tokugawa döneminde Japon milliyetçiliğinin inşasında elzem olan ötekiler yaratılmıştır (Beasley, 1984:554-556; Matthews, 2003:75). Beasley’ye göre Japonya’nın kendiyi yaratma ve algılama sürecinde sanıldığı aksine batılı güçlerin akınları ve hristiyanlık değil yanı başındaki Çin uygarlığı en büyük etkiyi yapmıştır (1984:556-557). Japonya’nın üzerindeki Çin gölgesi ülkeyi kültürel bir vakum ile içerisine çekmemiş aksine var olan gelenek ve kültürün evrimini hızlandırıcı bir etki yapmıştır.

İmparator Mutsuhito’nun 1867-1912 yılları arasındaki iktidarında Batı ile ilişkiler ülkenin kimliğini dönüştürücü bir etki yapmıştır. Japonya’nın aydınlanma ve modernleşme çağı olarak kabul edilen bu döneme “Aydın İmparator’un Dönemi” anlamına gelen Meiji dönemi denmektedir. Japonya bu dönemde, Afyon Savaşını ve Çin’in Batı’ya neden boyun eğdiğini iyi okumuştur. Böylece batılıların bir söürgesi olmamanın yolunun batılıların teknik bilgilerini kopyalamaktan geçtiğini kavramıştır (Beasley, 1984:565). Bu kavrayış sayesinde ki devlet yapılanması, kurumsal-bürokratik yapılanma ve ekonomik düzen Batı tarzı bir restorasyona tabi tutularak ülke Batı devletler sistemine eklenilebilmiştir. Esasen bu modernleşme sürecinde Batı, üzerine çöreklediği toplumlar üzerindeki pozitif etkisini kanıtlamak ve Asya’da kendi meşruiyetini kazanmak için Japonya’yı desteklemiş; bu da süreci hızlandırmıştır. Örneğin 1905’de Japonya, Rus Çar’ına karşı açtığı savaşta İngiltere tarafından desteklenmiştir. Modernleşmenin olmazsa olmazı olan bilim adamları ve uzmanlar Japonya’ya Batılı ülkelerce sağlanmıştır. Ne var ki aydınlanma Meiji döneminin karakterini sergileyen iki stüdan yalnızca birisidir. Dönemin ikinci belirgin özelliği elitlerce geliştirilen emperyalist ideolojidir. Emperyalizm yalnızca bir ekonomik modelden öte siyasi bir ideoloji olarak algılanabilir. Modernleşmenin getirdiği materyal

ve dūşūnsel deęiřimler milliyetçilięin yeřerebileceęi zemini hazırladıęında; elitler, daha būyūk ekonomik gūç, daha saęlam egemenlik ve daha geniř siyasal etki saęlamak için milliyetçi duygunun geliřimini teřvik etmekte gecikmemiřlerdir. Bu iki karakter İmparatorun tanrısal otoritesi altında, “gūçlū ordu zengin millet” sloganıyla inřa edilirken tūm toplumu emperyalist ve militarist bir ideoloji altında birleřtirmek bu inřaanın en temel aracı olmuřtur. Sandra Wilson’a gōre Japonya’da millet bilinci Meiji būrokrat ve politik elitlerince oluřturuldu. Modernleřme ve “milliyetçi ilke” nin yerine getirilmesi Meiji dōnemi içinde būyūk oranda tamamlandı (Wilson, 2002:2). Milliyetçi ilke, Japonya’nın ūstūn ve kadim bir geçmiři, binlerce yıllık imparatorluk tarihi ve Japon ırkının dięer ırklardan ūstūn olduęu sōylemleriyle zenginleřtirilerek, Japonya’nın 1945’e kadar sūrecek militatistleřme dōneminin alt yapısı hazırlandı. Milliyetçilik yavař yavař yalnızca elitlerin kullandıkları bir retorik olmaktan çıkarak vatandařların yařam biçimini ve dūřūncelerini belirleyebilecek bir toplumsal sōylem haline geldi. Japonlara gōre Tanrı kendilerini Asya’yı ve Asyalıları kurtarmak için yeryūzūne gōndermiřti. Bu nedenle, bu kutsal amaca ulařmak için Çin de dahil komřu ūlkeler ya da Batı’ya karřı savař açmak ve kan dōkmek mūbahtı. Bu inancı inřa eden dīlsel araçların merkezinde oturan en ūnemli kavramlardan birisi “kokutai”dir. Milli idare, milli ūz anlamlarına gelen bu kelimenin Japonların dūřūnsel dūnyasında yarattıęı imgelem, Japon milletinin dięer milletlerden ūstūn olduęu ve Japonların yeryūzūnde adaleti ve dūzeni tesis etmekle gōrevlendirilmiř olduklarıdır (Stanzel, 1981:39-40). Bu tahayyūlūn gerçek hayattaki tezahūrū ise toplumu kollektif bir kimlik altında birleřtiren ve “gūçlū ordu gūçlū millet” sloganıyla dięer Asya ūlkelerinin ūzerine ōreklenen bir fařist ideoloji olmuřtur.

Bu dōnemde Japonya’nın devlet yapılanması militarizmle formūle edilmiř; hūkūmet ve karar alma mekanizmasındaki asker aęırlıęı en yūksek seviyesine eriřmiřtir (Stanzel, 1981:38). Toplumsal bilinç, deęerleri hatta hayatın anlamını yeniden inřa eden milliyetçilik, milli deęerleri her tūrlū deęerin ūzerinde konumlandırmıř ve milleti devletin ve toplumun būtūnlūęūnün tek meřru kaynaęı olarak ortaya koymuřtur (Wilson, 2002:2). İřte bu sosyal normlar ile ultra milliyetçilik akımı Japonya’nın Birinci ve İkinici Dūnya Savařı ūncesi yayılmacı dıř politikasını ve bu dıř politika kararlarının alınma nedenlerini açıklayabilmektedir.

Japonya Meiji restorasyonuna dek Çin hanedanlarının politik ve ekonomik

nüfuzu altındaki diğer Doğu Asya ülkelerinden birisiyken hızlı modernleşmesi ve dünyaya açılması sayesinde Çin'i de etkisi altına alan bir güç haline geldi (Kalder, 2006:129). Akira'ya göre 1894-1895 arasında patlak veren Çin-Japonya savaşı, Meiji dönemiyle başlayan Japon yayılcı politikalarının o güne dek ulaştığı doruk noktasıdır (1993:68). Japonya'nın Çin'e karşı izlediği politikanın ilk nüveleri ise Çin'e ait olan Tayvan ve Ryuku adalarına yönelik iktisadi ve politik yayılmadır. Örneğin Tayvan, İkinci Dünya Savaşına kadar Japonya tarafından tahıl ambarı ve Asya Pasifik'de bir askeri üs olarak kullanılmıştır. Birinci Dünya Savaşından sonra Japonya bir yandan Kıta Çinindeki Alman nüfuz alanlarına yayılırken bir yandan da 21 maddelik ağır ekonomik ve siyasi şartlar içeren isteklerini Çin'e kabul ettirdi. Şüphesiz ki özellikle bu gelişme Çin'in milli onuruna ağır bir darbe indirmiştir. Çünkü bu olayla Çin topraklarındaki batılı bir unsur, kendi komşusu Japonya ile değişmiş oluyordu. Bunu 1931'deki Mançurya işgali ve sömürgeleştirilmesi izledi. 19. Yüzyılın ekonomik gelişme modeli olan emperyalizmin ilk defa, birbirine yakın, ortak geçmişi paylaşan iki Asyalı toplumun birisinin diğeri üzerindeki tahakkümü şeklinde gelişmesi; bu iki ülkenin gelecekteki ilişkilerinde tamiri zor yaralar açılmasına neden oldu.

1937 yılında gerçekleşen Nanking katliamı 1950 ve 1960'lı yıllarda adeta üzeri örtülü biçimde kalmış ve ne Çin-Japon kamuoylarında ne de uluslararası çevrelerde gündeme getirilmemiştir. 1970'lerde başlayayan Nanking ile ilgili yeniden tarih yazımı ve tarih yorumlaması son yirmi yılda hat safhaya ulaşmıştır.¹⁰ Nanking katliamı Japonya'nın ultra milliyetçi söyleminin İkinci Dünya Savaşı sırasında, Çin halkına karşı sivil alanda kendisini gösteren bir tezahürüdür. Toplumu "güçlü ordu güçlü devlet" sloganıyla birleştirerek milli değerlerin her şeyden üstün olduğunu, imparator ve vatan için canını vermenin en kutsal erdem sayılacağını öğreten ultra milliyetçi söylem İkinci Dünya Savaşında tüm toplumun militarist amaçlar doğrultusunda motorize olmasını sağlamıştır. Savaş sırasında Çin anakarasının Japonya tarafından işgali, dönemin başkenti Nanking'e kadar dayanmıştır. İşgal sırasında Japonya etkileri bugün hala hissedilen savaş suçları işlemiştir. Şehrin düşmesinin ardından Japon askerlerince

¹⁰ Japonya'da yükselen yeni milliyetçi akımın Nanking'de yaşananların üzerini örterek olmamış gösterme çabası, tarih kitaplarının bu çerçevede yeniden düzenlenmesi ve Çin Halk Cumhuriyeti'nden bu gelişmelere yönelik yükselen tepki bu çalışmanın örnek olaylarından birisi olarak 3. bölümde tartışılacaktır. Ancak burada çalışmanın biçimsel bütünlüğü açısından Nanking Olaylarının ne olduğuna ultra milliyetçilik bağlamında değinilmesi gerekli görülmüştür.

şehir yağmalanmış, on binlerce kadına tecavüz edilmiş, on binlerce kadın Japon “rahatlatma” birliklerine yollanmış, ve yaklaşık iki yüz bin sivil ve silahsız asker kimi zaman mantığı zorlayan yöntemlerle katledilmiştir. Bu olay günümüzde de her iki taraf için hassasiyetini korumaktadır (Yang, 2001:50). Çin Halk Cumhuriyeti’nde 1997 yılında bir gazatenin düzenlediği ankette, insanlara, Japonya’nın onlara ne çağrıştırdığı sorulmuş; ve ankete katılanların %84’ünden Nanking katliamı cevabı alınmıştır (Yang, 2001:50). Japonya için bir milli utanç kaynağı olan Nanking Katliamı Japonya’nın “siyasi cüce” konumunu meşrulaştıran bir fenomen olarak uluslararası arenada kullanılmıştır. Japonya “normal bir devlet” olma hedefine, ilk önce tarihinin dolaylı yaşadığı suçluluk duygusunu bertaraf ederek yaklaşmak istemektedir. Bu çerçevede tarih kitaplarının revize edilmelerinin, yeni yetişecek nesille birlikte milli aşşğılık kompleksinin ortadan kalkması sonucunu vereceği planlanmaktadır. Elbette bu durum Çin tarafında büyük bir kızgınlıkla karşılanmakta ve milliyetçi duyguların yükselerek dış politika kararlarını etkilemesine neden olmaktadır.

2.2.2. 1960-1990 Dönemi ve Ekonomik Milliyetçilik

Aslında Japonya’da Meiji dönemiyle başlayan modernleşme ve sanayileşme hamlesinin motivasyonu da, Batılı ülkelere denk olma ve onların baskılarına karşı durabilme düşünceleriyle devlet tarafından sağlanmıştır (Hall, 2004:5). Liah Greenfeld, Milliyetçiliğin ekonomik büyümeye etkisini tartıştığı Kapitalizmin Ruhunu adlı eserinde Japon ilerleme vizyonlu ekonomik alt yapısının Meiji restorasyonu sırasında kurulmuş olduğunu belirtirken bunun batıdan ithal edilen milliyetçilik sayesinde başarıldığını da eklemektedir (Greenfeld, 2001:227-228). Ancak İkinci Dünya Savaşından sonra ekonomik büyümenin motivasyonu yine milliyetçilikle ilintili olmakla beraber (Hall, 2004:5) Japon ırkının diğer ırklardan sosyopolitik ve askeri olarak üstün olması gerektiğini öngören “kokutai” inancından ayrılmıştır. Milliyetçilik bu dönemde bir tabu olmakla birlikte ekonomik konularada kendisine atfedilen anlam zararsız ve ilerlemecidir. Diğer bir deyişle ekonomik anlamda milliyetçilik, militarizmi ve Japonya’nın emperyal geçmişini dışlarken; ekonomide Japon milletinin çıkarlarını korumayı ve O’nu daha üst bir noktaya taşımayı ifade etmekteydi. Ekonomik büyümeden elde edilen kaynağın militaristleşme yerine halkın refah seviyesini

arttırmakta ve dış ülkelerde yatırım yapmakta kullanılması çıkar algısındaki değişimi göstermektedir. Bu, Japonya'nın savaş sonrasında geçirdiği kimliksel dönüşüm sayesinde olabilmıştır. Devletin ve toplumun gelecek hedefleinde bir algısal değişime ve çıkarların yeniden formüle edilmesine neden olan bu dönüşüm, Japonya'nın savaş sonrası yaşadığı pişmanlık ve yoksulluğun yanında, Batılı devletlerin ve özellikle ABD'nin baskıları sonucu gerçekleşmiştir (Ito, 1993:392-393). Bu iç ve dış konjonktürün oluşturduğu baskıların verdiği sonuçlar şu şekilde sıralanabilir:

- 1) Ülkenin demokratik ve ekonomik gelişimine zemin hazırlayan çağdaş bir anayasa yapıp kabul edilmiştir.
- 2) Hükümet üzerindeki askeri vesayet sistemi rafa kaldırılarak sivil otorite güçlendirilmiştir.
- 3) Toprak reformu yapılarak feodal sistemin kalıntıları ortadan kaldırılmış; böylece Japon çiftçi ve köylüsü orta sınıf haline gelmiştir.
- 4) İmparatorun yetki ve nitelikleri sembolik düzeye indirgenmiştir.
- 5) ABD üsleri ülkenin birçok yerine konuşlanmış ve bir anlamda milli güvenliğin dayanağı haline gelmiştir.¹¹

Böylece 1960 ve 1970 ve 1980'li yıllar Japonya'da milliyetçiliğin bir tabu olarak algılandığı dönem olarak yaşanmıştır. Bu dönemde devlet ve toplumun milli önceliğinin ve hassasiyetinin ekonomik büyüme üzerinde yoğunlaşmış olduğu görülmektedir. Bu yoğunlaşma güvenlik sorunlarının ABD ile yapılmış anlaşmalar bağlamında halledilmiş olduğu, düşük seviyeli diplomatik ve politik etkinlik ile tasvir edilebilir. Diğer bir deyişle Japon Mucizesi olarak adlandırılan ve Japonya'nın Dünya'nın 2. Büyük ekonomisi olmasını sağlayan bu başarılı dönem belirli bazı şartların varlığı sayesinde gerçekleşmiştir. Soğuk savaşın matematiği içinde, SSCB'ye ve Çin'e karşı, ABD'nin Pasifik'deki batmaz savaş gemisi haline gelen Japonya (George & Meredith, 1991:59) bu sayede tüm enerjisini ekonomik gelişme ve halkın refahını arttırmaya verebilmiştir. Ayrıca dönemin uluslararası konjonktürü de rüzgarın Japonya'nın arkasından ettiğini göstermektedir. 1960'larda kötüleştirmeye başlayan Çin Halk Cumhuriyeti SSCB ilişkileri, Çin pazarının Japonya'ya açılmasını sağlamıştır (Wionczek, 1983:13). Bunun diğer bir sonucu da Japonya'nın Çine yaptığı ekonomik

¹¹ İkinci Dünya Savaşı sonrasında ultra milliyetçiliğin bir tabu olarak görüldüğü Japonya'da ABD'nin askeri varlığının hoş görülmesi ve ekonomik gelişme için bir avantaj sayılması yaşanan kimliksel dönüşümü göstermektedir.

yardımlar, açtığı krediler ve doğrudan yatırımlar olmuştur. Bu yatırımlar bir yandan Japon milli prestijini yeniden inşa ederken bir yandan da İkinci Dünya Savaşı sonrası toplumun yaşadığı iç kanamayı durdurucu etki yapmıştır.

Hızlı ekonomik büyüme, savaş sonrası kaybedilen milli onur ve prestijin temellerini yeniden ve başka bir biçimde inşa etmeye başlamıştır. Bu sayede savaşın milliyetçi duyguda açtığı yaralar da hızla sarılmıştır. Japonya ekonomisinin milliyetçi sıfatıyla nitelendirilmesi, ekonomide devletin hissedilen müdahalesinden çok, hükümet ile özel sektörün belli başlı konularda konsensusa varmış olmalarını ifade etmektedir. Bu konsensus noktaları şu şekilde sıralanabilir:

- 1) Hükümet ve özel girişimci arasında koordinasyon ve uyum sağlanmıştır.
- 2) Başlangıçta ihracata yönelik üretim yapılmış; daha sonra iç piyasaya yönelik yerli malları üretilmiştir. İç piyasaya yönelik malların ikamesi olabilecek malların ithalatı engellenmiştir.
- 3) Hükümet ve şirketler belirli sektörlerde yoğunlaşma kararı almışlardır. Bu sektörler otomotiv, otomasyon, elektronik gibi katma değeri yüksek sektörlerdir.

2.2.3. 1990'lardan Günümüze Yeni Muhafazakar Milliyetçilik

Japonya'da muhafazakar milliyetçiliğin yükselmesinin ardında, 1990'lı yıllarda yaşanan ekonomik küçülme ve sonuçları yatmaktadır. Bu sonuçların yarattığı şok Japonya'yı 1945'in ardından yaşadığının tersi bir kimlik bunalımına sürüklemiştir. Bu bakımdan, İkinci Dünya Savaşından sonra tabu olarak görülen milliyetçiliğin ve milli duygunun bir yeniden değerlendirmeye tabi tutulması, emperyal geçmişin kara sayfalarının tarihsel dezenformasyon ile temizlenmesi, milli sembol ve değerlerin yüceltilmesi; bir kimliksel dönüşüm ve inşaa olarak algılanmalıdır. Bu bağlamda genç nüfusun Çin ve ABD aleyhinde sokaklara dökülmesi, hükümet yetkililerinin bu popüler dalgayı besleyici tutum, açıklama ve hamleleri, Çin ile diplomatik ilişkilerin durma noktasına gelmesi, milli güvenlikte askeri araçların kullanılabilceği sinyalinin verilmesi, yükselen yeni milliyetçiliğin akisleri olarak görülebilir.

2.2.4. Ekonomik Durgunluk

Japonya’da milliyetçiliğin yeniden yükselişe geçmesinin sebepleri arasında, bozulan ve kötüye giden ekonomik düzen en ön sırayı almaktadır (Cormack, 2000:247-248). Japon ekonomik mucizesinin sona ermiş görünmesi toplumun mental bünyesini sarsmıştır. İkinci Dünya Savaşı öncesi sahip olunan milli prestij ve onur savaşın sonuyla yerle bir olmuş; savaş sonrasında ancak ekonomik başarıyla ikame edilmiş ve farklı biçimde yeniden yaratılmıştı. Bir anlamda ekonomik başarı ve halkın artan refah düzeyi, milli onur ile motive olan Japon kimliğinde militarizmin sağladığı gücün ve kendine güvenin yerini almıştı.

1990’lı yıllar ise Japonya için ekonomik durgunluk, politik dengesizlik ve sosyal depresyon kavramları ile tanımlanabilmektedir. İç ve dış borç çığ gibi büyümüş, ücretler düşmüş, gayrimenkul fiyatları 1989 yılında olduğunun yarısına inmiş ve kârlılık durmuştur (Cormack, 2000). Ekonominin bu durumunun negatif toplumsal etkileri ciddi bir toplumsal kaosu psikolojik çöküntüyü de beraberinde getirmiştir (Matthews, 2003:80). Evsizlerin ve intihar edenlerin sayısı artmış; okullarda şiddet, intihar ve devamsızlık oranları yükselmiştir. Toplum yeni arayışlara girerek farklı din ve kültürlerin etkilerine açık hale gelmiştir. Özet olarak, Japonya refah ve huzur toplumu tablosundan uzaklaşmıştır.

Japonya’da ekonomik kriz, hala etkilerini yaşadığımız 2009 küresel ekonomik krizinden önce ABD’de yaşandığı gibi hisse senedi ve taşınmazların fiyatlarındaki yapay artışın sonrasında 1991 yılında patlak vermiştir. Ekonomistlerin tabiriyle balonun patlaması, işsizlik, devletin borç yükünün artması ve üretimin azalması ekonominin küçülmesi sonuçların vermiştir (Bank for International Settlements, 2001). Ancak Japonya için belki de en negatif gelişme halkın geleceğe yönelik beklentilerinin kötümserleşmesi ve iç tüketimin azalmasıdır. 1980’lerde politika yapıcıların finansal sistemde gerekli düzenlemeleri yapmamasının sonucu olarak gelen (Posen, 1998:15) ekonomik krizin faturası Japonya’nın yeniden bir kimlik krizine girmesi oldu. Öte yandan Japonya iç politikada yaşadığı bu kimlik krizine koşut olarak, yaptığı dış yardımlar ve yatırımları azaltmak zorunda kalmasıyla, dış politika ve diplomaside de mevzi kaybetmiştir.

2.2.5. Japonya’da Yeni Muhafazakar Milliyetçilik ve Çin Halk Cumhuriyeti Japonya İlişkilerine Etkileri

Yeni yükselen milliyetçilik, toplumun bu psikolojik ve duygusal çöküntüsünün bürokratik elitler tarafından popüler milliyetçi bir söylemle ortadan kaldırılarak; milli prestijin yeniden yükseltmek istenmesinin sonucudur. Soğuksavaş sonrasında yaşanan ekonomik ve siyasal büzüşme sonrası milli ülkünün ve kendine güvenin yeniden tahsisi, emperyal geçmiş ile bir yeniden uzlaş (reconciliation) ile sağlanmaya çalışılmaktadır. Bu çerçevede tarih kitaplarının değiştirilmesi ve milli sembollere yeniden değer biçilmesi (Burkh, 2007:687) Japonya ile Japonya’nın militarist geçmişinden zarar görmüş komşuları arasında problemlere yol açmaktadır (Cormack, 2000:247).

1999 yılı Japonya’nın devlet, toplum ve ekonomik yapılanmayı yeniden organize etmek için seferber olduğu; bu çerçevede istikrar, bütünlük ve uyumun yeniden kazanımına ilişkin hamlelerin yapılmaya başlandığı dönemin başlangıcı olarak kabul edilebilir. Bu bakımdan Japon Milli Diet’inin 145. Dönemi bazı yazarlarca kansız darbe dönemi olarak adlandırılmaktadır (Cormack, 2000:248). Milli savunma ve güvenlik, ABD ile ilişkiler, milli semboller konularında bir çok yasa tasarısı hazırlanmış ve kabul edilmiştir (Cormack, 2000). Amaç ise Hayır Diyebilen Japonya’yı yeniden inşa etmektir.¹² 1999 yılına kadar Japonya’nın resmi bir bayrağı ve milli marşı yoktu. 1974 yılında bu konuda yapılmak istenen anayasal değişiklik, Hinomaru (milli bayrak) ve Kimiyago (milli marş) nun ülkenin militarist geçmişini hatırlattığı gerekçesiyle reddedilmişti. Dönemin başbakanı Tanaka Kakuei hazırlattığı yasa tasarısıyla halihazırda de facto olarak kullanılan Hinomaru ve Kimiyago’nun kullanımını legalize etmek istemişti. Ancak Japonya Öğretmenler Birliği bu değişikliğin faşist geçmişin hatıralarının canlandırılması sonucunu vereceğini; ve öğrencilerin demokratik ve ruhsal gelişiminin negatif etkileneceğini savunmuşlardı (Time, 1974). Böylece tasarı Diet’de reddedildi. 1999 yılında ise tekrar gündeme geldi ve Diet’de tartışılmaya mahal verilmeksizin kabul edildi. Ancak izleyen süreçte yerel yönetimler ve Japon Milli Eğitim Bakanlığı okullarda Kimiyago’nun ayağa kalkarak söylenmesi ve Hinomaru önünde saygı duruşu yapılmasını zorunlu tuttular. Bu yeni yönetmeliğin düşünce

¹² 1989’da “Hayır Diyebilen Japonya” adıyla yayınladığı kitabı Japonya’da bestseller olan Shintara Ishihara 1999 yılında Tokyo Valisi seçilmiştir ve hâlihazırda görevine devam etmektedir. Milli duyguları okşayarak, popüler milliyetçiliği olumlayan kitap; 1989 yılında büyük bir satış patlaması yapmıştır.

özgürlüğüne ve demokrasiye aykırı olduğu gerekçesiyle uygulamayı reddeden öğretmenler disiplin ve mağaş indirimi gibi cezalarla karşılaştılar (www.constitutionmaking.org, 2011). Yüksek mahkeme ise bu cezaların demokrasiye aykırı olmadığına ilişkin karar aldı. 2000’ler Japonya’dan yükselen bu faşizan fısıltılarla geçerken geçtiğimiz Mart ayında muhalefetteki Liberal Demokratik Parti politika yapım bürosu şefi Shigeru İshiba, Japon milli sembollerine hakaretin suç kapsamına alınmasına ilişkin yasa önergesinin parlamentoya sunulmak için hazırlandığını açıkladı (www.Jafonline.co.uk, 2011).

Milli prestijin Japonya’nın ekonomik ve siyasi itici gücü olduğunu düşünen ve milli onur ile toplumsal kendine güvenin yeniden tesis edilmesinde kararlı olan Japon politika yapıcılarının bunun ilk ve en önemli adımının İkinci Dünya Savaşı’ndan kalma; kendi tabirleriyle “mazoşist” tarih yazımının yeni yetişen neslin dimağında etki etmesini engellenmesi olarak görmektedirler. Bu adım ise eğitimden geçmektedir. Eğer bu günün çocukları, emperyal geçmişin büyüdüklerinde kendilerini suçlu hissettirecek günahlarından arındırılmış bir tarih ve vatandaşlık eğitimine tabi tutulurlar ve tarihlerini kahramanlıklarla dolu ve gurur verici olarak öğrenirlerse, büyüdüklerinde Japonya’ya yeniden güçlü kılacak bağımsız dış ve iç politika kararlarını alabileceklerdir. İşte Çin Halk Cumhuriyeti ile yaşanan sürtüşmenin en önemli kaynaklarından birisi olan tarih kitapları sorununun temelleri bu zihniyette yatmaktadır.

Japonya ulusal güvenlik ve savunma konularında da keskin bir dönüşüm yaşamaktadır. Hiroşima ve Nagazaki’ye atılan bombaların yıkıcılığının da etkisiyle Japonya’da militarizm Japonya’ya yalnızca yıkım getirdiği düşüncesi ile tabu haline gelmiştir. Japonya’nın sorunlarını ancak sivil bir güç olarak çözmesi gerektiğini şart koşan savaş sonrası anayasanın 9. Maddesi yeni milliyetçi söylem tarafından esnetilmektedir (Matthews, 2003:76). 1947 yılında ABD’li gözetmenlerin denetiminde yazılan Japon anayasasının 9. Maddesi uluslararası sorunlarda her türlü güç kullanımını kesin bir dille yasaklamaktadır. (Okamoto, 2002:65). Buna göre Japonya’nın olası bir çatışmada kullanılabilecek organize, hava kara ve deniz kuvvetlerine sahip olması yasaktır. 9. Madde ile Japon anayasası Japonya’nın herhangi bir şekilde savaş ilan etmeyeceğini sonsuza de taahhüt etmiştir. Bu madde ordunun ülke dışında silah kullanımını, askerlerin mesai saatleri dışında ülke içinde askeri üniforma ile gezmelerini de yasaklamaktadır. 1960’larda bir amiralin üniforma ile bindiği trenden aşağı atılması

bu düzenlemelere ilişkin toplumsal bilince dair çarpıcı bir örnektir. Körfez savaşına Japon Milli Güvenlik Kuvvetleri'nin silah kullanmamaları şartıyla gönderilmesi, uluslararası sorunlarda Japonya'nın daha fazla sorumluluk almasını isteyen ABD'nin de baskısıyla bu anlayışın esnetilmeye başlandığının bir göstergesiydi.¹³ Bu esnemenin belkide son noktası 2001 yılında, 1945'den itibaren ilk defa Japon güçlerinin Japon karasularında bir gemiyi batırmaları olmuştur (Matthews, 2003:74). 2002'de Liberal Demokrat Partili hükümet sekreteri Yasuo Fukuda, Japon anayasasının ülkenin nükleer silahlar edinmesi önünde bir engel teşkil etmediğini söylemiş ve kamu oyundan olumlu tepkiler almıştır (Matthews, 2003:76). LDP eski şef sekreterlerinden ve şimdiki iktidar partisi Japonya Demokratik Partisi başkanlığından 2009'da istifa eden Ichiro Ozawa, Japonya'nın 4000-5000 nükleer savaş başlığı üretebileceğini, bunun ise olası bir Çin tehdidini daha en başından savuşturacağını açıklamıştır (Joyce, 2002:1) Japonya'nın 2004 yılı için açıkladığı JSDF bütçesinin miktarı 1999-2003 yılları arasında yapılan harcamanın 9 katı olan 1.2 milyar dolarla Japon GSMH'sinin %1'ine denk gelmektedir ki; bu askeri harcamayla ilgili yasal sınırın üzerindedir (Kakuchi, 2004:1). 2005 Yılında Tokyo Valisi Ishira Shintaro Foreign Policy dergisine verdiği yazısında, uluslararası ve bölgesel belirsizliklerin nihayet Japonya'yı yararsız pasifliğinden uzaklaştıracak kadar tehlikeli boyuta vardığını, Japon milletinin uykusundan uyanarak yeniden yükseleceğini belirtmiştir. Ayrıca Japonya'nın kendi gücüne dayanarak Çin Halk Cumhuriyetine göğüs gereceği günlerin yakın olduğunu bu duruma ABD'nin güvenlik stratejileri çerçevesinde nasıl yanıt vereceğini merak ettiğini söylemiştir (Ishira, 2005:1).

Japonya'nın askeri gücü Kore savaşından itibaren derece derece arttırılmış ancak bu arttırmanın itici gücü 2000'lere kadar Japonya'nın kendi iç dinamikleri değil Asya-Pasifik'de daha etkin bir güvenliğin, ancak tek tek devletlerin kendi güçlerinin arttırılmasıyla sağlanacağını düşünen ABD olmuştur. ABD Japonya'nın uluslararası güvenliğin sağlanmasında daha fazla rol almasını isterken Japonya barışçıl anayasasını bahane ederek bu süreci mümkün olduğunca yavaşlatmaya gayret göstermiştir. Ancak

¹³ 1947 anayasası ile silahlanmanın tamamen yasaklanması, Kore savaşı sırasında ülkenin kendisini savunmasız hissetmesine neden olmuş ve bu dönemde 75.000 kişilik bir polis gücü oluşturulmuştu. Bu polis gücü 1952 yılında genişletildi. 1954 Yılında ise polis gücüne dokunulmamak koşuluyla yalnızca ulusal güvenlikten sorumlu bir savunma kuvveti kuruldu. Bu kuvvetlere Japonya'nın Kendisini Savunma Kuvvetleri (Japan Self Defence Forces) adı verildi. JSDF'nin görevi olası bir saldırı durumunda ülkeyi korumaktır. Uluslararası bir saldırı düzenlemesi söz konusu değildir.

2000’li yıllardaki hava, milli güvenlik, dış ve iç politika konularında Japonya’nın dönüşüme uğramış milli kimliğinin belirlediği çıkarlar doğrultusunda kararlar alındığını göstermektedir. Örneğin 15 yıl kadar önce yaklaşım ve açıklamaları “aşırı” ya da “ekstrem” olarak nitelenen Ishira, günümüz Japonya’sında açıklamalarıyla takdir görmekte hatta Tokyo’daki seçmenlerin oylarının büyük çoğunluğunu alarak Vali olabilmektedir. ABD’nin bastırmasıyla yarım yüzyılda belli bir seviyeye gelen Japon askeri gücünün gelişimi artık ABD’nin zorlamasına ihtiyaç duymamaktadır. Zira Japonya’nın iç dinamikleri olası kuvvet arttırmalarının meşruiyeti konusunda düşünsel şartları hazırlamış görünmektedir. Japonya’da ulusal güvenlik stratejisindeki bu zihniyet değişikliğini ekonomik çöküntü ve kaybolan milli özgüvenin telafi edilmesi sürecinin meyvalarıdır. Bu süreç, ulusal çıkarları belirleyen kimliğin dönüştüğü ve yeni milliyetçi söylemin bu inşaanın en etkin aracı olduğu bir süreçtir.

Ancak iç yapıdaki bu dönüşüme Japonya’nın 1990’larda içinden geçtiği ekonomik, sosyal ve politik bunalımın yanında soğuk savaş sonrası uluslararası yapısının da etkisi olduğu gözden kaçırılmamalıdır. Zira içyapısal ve sistemik yapılar sürekli bir oluş halinde birbirlerini inşa etmektedirler. Soğuk savaşın sona ermesi Japonya’nın ulusal güvenlik stratejisinin dönüşümünde etkili olmuş değişkenlerden birisidir.

Soğuk savaşın bitimiyle Asya-Pasifik’de SSCB tehtidi ortadan kalkması, Japonya üzerindeki askeri üslerin stratejik öneminin büyük oranda düşmesine neden olmuştur. Bu durum Japonya ulusal güvenliği üzerindeki yarım yüzyıllık sarsılmaz ABD şemsiyesinin bekasını sarsmış; belirsizliğe neden olmuştur. ABD artık Japonya’nın kendi ayakları üzerinde durması gerektiğini daha kendinden emin bir şekilde dile getirebilmektedir. Bu bağlamda Japon anayasasındaki ilk gedik Körfez savaşı sırasında Japon güvenlik güçlerinin çatışmaların bitiminden 2 ay sonra yalnızca sivil görevlerde rol almak üzere Körfez’e gönderilmesiyle açılmıştır. Japonya Birleşmiş Milletler güçlerine katılmamasının bedelini 13.5 \$ milyar finansal destek sağlayarak ödemeye zorlanmış; ancak bu bile Irak’da ABD askeriyeye omuz omuza çarpışmamanın bedelini ödemek ve ABD’yi tatmin etmek için yeterli olmamıştır (Funk, 1992:363). Böylece Japonya çek defteri diplomasisinin ulusal güvenliğini sağlamada değişen uluslararası konjonktürde artık yeterli olamayacağını görmüştür. İzleyen süreçte Kuzey Kore ile 1993 ‘de yaşanan ve ABD’nin bir savaşın eşliğinden dönmüş olduğu kriz ve Çin’in

nükleer denemeleri Pasifik’de suların ısındığını göstermiş ve Japonya’nın güvenlik stratejisinde daha fazla rol almasını gerektirmiştir. Bu bağlamda ABD-Japonya’arasındaki 1978 Savunma anlaşması Japonya’ya daha çok sorumluluk verir biçimde 1997 yılında yenilenmiştir. Japonya’nın bağımsız bir bölgesel güç olmasının önünü açan yapısal faktörler 1990’ların başında, Japonya’nın henüz sahip olduğu barış sever normatif çerçeve marifetiyle değerlendirilmezken; bu çerçeve dönüşen içyapısal şartların etkisiyle esneyip yok olma eğilimine girmiştir. Japonya’da anayasanın revize edilmesine ilişkin yapılan anketler 1980’li yıllardan günümüze revizyon yanlılarının oranındaki artışı gözler önüne sermektedir. Buna göre 1981’de revizyon yanlılarının oranı yalnızca %26’larda iken bugün bu oran %61’e çıkmıştır (Masaki, 2007:1). Japon Diet’inde ise durum benzer görünmektedir. Değişim yanlısı Japonya Demokratik Partisi (DPJ) ve LDP 2009 seçimleri itibarıyla 480 sandalyeli meclisin 427 sandalyesine sahiptirler (Krauss & Pekkanen, 2010:5).

Japon milliyetçiliği milli onur, milli güç, milli değerler ve yüksek Japon kültürüyle tanımlanan muhafazakarlığın özünü oluşturmaktadır. Yeni muhafazakar milliyetçilik, Japonya’nın milli prestijini yeniden yükselterek normal ve “bağımsız” bir ülke statüsü kazanma çabasının hem sonucu hemde bu amacı gerçekleştirmenin aracı olarak görülebilir. Başka bir deyişle bu amaç, kolektif kimliğin yeni muhafazakar milliyetçilik tarafından yeniden şekillendirilmesiyle gerçekleştirilmeye çalışılmaktadır. Bu bağlamda, Japonya’nın militarist geçmişinden zarar görmüş ülkelerde, Japonya’daki dönüşüme yönelik gelişen korku,kuşku ve suçlayıcılık Japon kolektif kimliğini incinmesine neden olmaktadır. Kolektif kimliğin bu yönü Japonya’nın Milli prestij ve öz güveninin yalnızca ekonomik yapının tedavi edilebilmesi ile sağlanamayacağını göstermektedir. Bu nedenle Japonya milli onurunu inciten tarihsel hafızasını silerek ya da temizleyerek hem iç politikada hem de dış politikada bir algısal değişim yaratmaya çabalamaktadır. Bu algısal değişim “normal bir ülke” olma iradesinin kazanımını mümkün kılan kimliksel yeniden dönüşüm süreciyle çakışmakta ve iddialı milli güvenlik ve dış politika kararları alınmasının meşru zeminini hazırlamaktadır.

2.3. TARİHSEL BAĞLAMDA ÇİN-JAPONYA İLİŞKİLERİ

Bir gruba dair etnik, milli ve dini kimlikler tarihi bu grubun yaşanmış ya da tahayyül edilmiş kollektif hafızası ve mitleri üzerinden inşa edilmektedir. Tarihi kollektif hafıza ve mitler ise kimin bu gruba dahil olduğunu, bu grubun bir üyesi olmanın en basit yaşamsal bakımdan kompleks psiko sosyal, psiko ekonomik bakımlara kadar ne ifade etmekte olduğunu ve kimlerin bu grubun düşmanı olduğunu öğretir (Smith, 1996:383). Bu durumu tersten okursak hafızasızlık kimliksizlik, kimliksizlik ise milliyetsizlik anlamına gelmektedir. Ancak bu tersten okuma güncelin tarihsel üzerindeki etkisini yatsımamız anlamına gelmemelidir. Bu çerçevede milliyetçiliğin ancak bazı özel güncel şartlar altında ortaya çıkmış olduğu çalışmanın giriş bölümünde detaylı biçimde ele alınmıştır. Yani bu yeniden öğretme eyleminin güncel koşullar sayesinde sürekli bir inşaa halinde olan içeriği tarihten bağımsız düşünülemez gibi, güncel bilgiden ve geleceğe yönelik beklentilerden de bağımsız düşünülemez. Grup kimlikleri ve çıkarları, algı ve bakış açıları arasındaki farklardan doğan, milliyetçi, dini, etnik, kültürel çatışmaların nedenleri bu grupların ortak tarihleri, hafızaları ve kimliklerine yönelik yapılacak arkeolojik bir kazıdan ziyade yapı sökümcü bir bakış açısıyla ele alınmalıdır. Bell'e göre yakın politik tarih alanında yazılıp çizilenlerin büyük bir çoğunluğu, milli kimliklerin inşası, yeniden üretimi veya inkarı işlevini görmektedir (Bell, 2006:3). Giriş bölümünde detaylı olarak ele alındığı gibi bu çalışmada günceli analiz etmenin yolu, bir duvarını da tarihin meydana getirdiği sosyal yapıyı parçalarına ayırmak olarak belirlenmiştir. Tarih ve ortak hafıza bize, atalarımıza ve torunlarımıza kim olduğumuzu, burda ne işimizin olduğunu, değerlerimiz ve amaçlarımız arasında bağlantı kurabilmeyi ve geleceğe yönelik kollektif projeksiyonlar yapabilmeyi öğretmiş ve öğretmektedir. Bu bağlamda tarihsel travmalar, zaferler, utançlar, ezilmişlikler ve korkular bu projeksiyonun tuğlalarını oluşturmaktadır. Grup, tarihteki bir travmatik olayın kollektif hafızada oluşturduğu imgelemi grup kimliğine, bir suretten çok yapı taşı olarak transfer etmektedir. Bu transfer aktörlerin intersubjektif algılama mekanizmaları marifetiyle tarihsel düşmanlıkların oluşmasına neden olmaktadır. Travmatik olay içerisinde çeşitli korkular, öfke ve mağdur olmuşluk duygusunu barındırmaktadır. Böylece kimliğin tuğlalarından birisi olan travmatik olayın kaynağı bu tavmanın büyüklüğü ve içeriği bakımından önemli hale gelmektedir. Zira bu

kaynak kimlik inşasında inşa edici bir öteki olarak yer almaktadır. Atlamadan belirtmek gerekir ki; yukarıda bahsi geçen kollektif kimlik, travma, tarihi hafıza..vb kavramların, - milliyetçiliğe ilişkin olarak bahis konusu yapıldıklarında- modern zamanlara ait olgular oldukları unutulmamalıdır.

İnsanlar -çoğu zaman ezeli ve ebedi oluşuna inandıkları- milletlerinin tarihlerini yalnızca kulaktan kulağa gelen anlatılarla ya da atalarından öğrenmezler. Bu, devletin milliyetçiliğe ilişkin tarihi modern zamanlarda üretmiş olduğu analizinden yola çıkarak, bu tarihi öğretme görevinin de bizzat devlet tarafından sahiplenildiğini anlamına gelmektedir. Devlet bu sayede toplumun üyelerini vatandaşlara dönüştürmektedir (Wang, 2008: 786). Bu dönüşüm sürecinde tarih kitaplarının önemli bir yeri vardır. Yeni nesil kim olduğunu ve neye inanması gerektiğini tarih kitapları vasıtasıyla öğrenmektedir. Devlet tarih öğretimini ideolojik bir araç olarak kullanmakta bu çerçevede “uygun” bir kollaktif kimliğin yaratımı için tarihe gerekli ekleme, çıkarma ve vurgular yapılmaktadır. Bu vurgular tarihi olayların bazılarının abartılması; bazılarının ise önemsizleştirilmesi ya da görmezden gelinmesi şeklinde yapılmaktadır. Örneğin yeni milliyetçilik dalgası bağlamında Japonya, militarist tarihinin günahlarını sümen altı etmeye çalışırken Çin Halk Cumhuriyeti aynı tarihi farklı algılama, hatırlama ve bazı noktalarını abartma eğilimindedir.

Japon devlet adamları yeni muhafazakar milliyetçilik söylemi çerevesinde İmparatorluk Japonyası'nın onuru için savaşlarda hayatını kaybetmiş şehitlerini anmakta ve şehitliklere ziyaretler düzenlemektedir. Bu ziyaretlerde İkinci Dünya Savaşında hayatını kaybeden askerlerin Japon milli kimliğinin onuru için çarpıştığı vurgulanmaktadır. Oysa ki bu tür bir söylem yirmi yıl öncesine dek, İkinci Dünya Savaşından kaynaklanan hezimetin, utancın ve işgalin şokunu yaşayarak militarizmin telaffuzunu bile bir tabu haline getirmiş Japonya için imkansız görünmekteydi. Bu değişim yukarıda bahsi geçen vurgu marifetiyle ve devletin ideolojik araçları ile gerçekleştirilmiştir. Ancak bu değişimin gerçekleşmesi için gerekli olan sosyo-ekonomik şartların 1990'lı yılların Japon toplumunda ortaya çıkmış olduğunu da belirtmek gerekir. Değişim politikası, elitler tarafından, sosyo ekonomik şartlardaki dönüşümün farkedilmesi sonucu bir gereklilik olarak uygulanmıştır. Benzer şekilde ÇKP'nin yürürlüğe koyduğu patriyotik eğitim sistemi de Deng'in dışa açılma politikası ile belirli zümrelerin diğerlerinden daha hızlı zenginleşmesi ve mevcut ideolojinin

değişen sosyo ekonomik şartlara cevap verememesi sonucu ortaya koyulmuştur. Amaç komünist ideolojinin özelliğini yitirmesi sonucu rejimin kaybolmaya yüz tutmuş meşruiyetini başka bir araç ile yeniden sağlamlaştırmaktır. Yani tarih ve ortak hafıza iktidarın korunması ve güçlendirilmesi için araç olarak kullanılabilir (Apple & Smith, 1991:10). Tarih ve ortak hafızanın iktidarın meşruiyetini arttırıcı bir araç olarak kullanımı yalnızca sistemli devlet propagandası yoluyla sağlanmamakta; etnik milliyetçilik alanında da görülmektedir. Örneğin Türkiye’de PKK (Kürdistan İşçi Partisi) yönetim kadrosu kendi çıkarlarını korumak adına tarihi hafızayı deşerek faşizan tarzda bir milliyetçiliği Kürt toplumuna sürekli olarak yeniden servis etmektedir. Ancak her iki örnekte de görülen ortak özellik insanların “öteki”ye karşı besledikleri nefretin öğretilmişliğidir. Zira insanlar tahrik edilmiş milliyetçi duygular ile dünyaya gelmemektedirler. Bu doğrultuda bir bakış açısı İkinci Dünya Savaşının acılarını henüz doğmamış olduğu için yaşamamış bir Çinli’nin Japon’lara, ya da 1915’de ebeveynleri bile doğmamış olan bir Ermeni’nin Türklere karşı beslediği nefreti açıklayabilmek için oldukça kullanışlı görünmektedir.

Özetle politik meşruiyet ve tarih arasında yakın bir ilişkinin varlığından söz edilebilir. Devlet, milliyetçi ilkeyi toplumun ekonomik refah seviyesinin yükseltilmesi, siyasi ve askeri güç arttırımı gibi konularda bir araç olarak kullanmaktadır. Tarih ve kollektif hafıza ise bu aracın toplum veya grup üzerindeki manipülasyon ve motivasyon fasilitasi olarak görülebilir.

Çin-Japonya ilişkilerinde İkinci Dünya savaşıdan beri hassas bir yer tutan tarihi ilişkilerin gerektiği gibi ele alınmaması, Çin-Japon ilişkilerindeki gerginliğin açıklanmasında problemlerle karşılaşılmasına neden olabilir. Tarihi olaylar milliyetçi gözlüklerle bakıldığında farklı görülüp farklı yorumlanabilmekte; bu görüş ve yorum farkları da güncel ilişkiler üzerinde olumsuz etkiler yapabilmektedir. Japonya’nın yeni milliyetçi kimliği tarihi olayları, Japonya’yı geçmişteki günahlarından sıyıracak şekilde algılama eğilimindedir. Bu çerçevede tarih kitaplarının değiştirilmesi, Yasukuni abidelerine yapılan üst düzey ziyaretler ve üst düzey ağızlardan yapılan açıklamalar Çin’de büyük bir öfkeye neden olmakta ve Japonya’nın gelecekteki dış politika ve güvenlik stratejisinin saldırganlaşacağına yönelik kuşkuları Çin açısından kuvvetlendirmektedir. Japon başbakanı Kouzumi’nin iktidara geldiği 2001 yılından iktidarını devrettiği 2006’ya kadar her yıl Yasukuni şehitliklerine yapılan ziyaretler, Çin

halkı tarafından sokak protestoları yapılmasına neden olmasının yanında; Çin hükümeti tarafından Çin halkının onurunu zedeleyici hamleler olarak değerlendirilmiş ve diplomatik karşılık verilerek Japon Dışişleri Bakanı ve Japon heyetinin Çin'e yapacakları bir ziyaret iptal edilmiştir. (Faiola, 2005:1). Buna göre Japon hükümetinin Japonya'nın savaş geçmişini aklamaya çalıştığını düşünen Çin Halk Cumhuriyeti Hükümeti, tarihin bir ayna gibi olduğunu ve geleceği göstereceğini; bu bağlamda Çin-Japonya ilişkilerinin rayına oturmasının yolunun tarihin tüm çıplaklığıyla kabul edilmesi ve geleceğin gerçekler üzerinden inşa edilmesi olduğunu açıklamıştır (Joyce, 2001:1). Çin Hükümeti'nin bu ziyaretleri önemsemesinin sebebi yalnızca politik bir sürtüşmeden ibaret değildir. Kamu oyunun belli olaylara yönelik bakışı ve davranışları tarihsel olaylar ile motive olmuş ve olmaktadır. Bu diplomatik tavır ise, kamu oyunun önceliklerinin hükümet tarafından ciddiye alınmak zorunda olunduğunun göstergesidir. Çin halkının Japonya'ya karşı olan tavrı, Japonya'nın Çin tarihindeki öneminin büyüklüğü ölçüsünde diğer ülkelere karşı olan tavrından ayrılmaktadır. Bu nedenle Japonya tarafından gelen tarihsel konularla ilgili herhangi bir açıklama, hamle ya da tepki, Çin'de çok büyük bir hassasiyetle karşılanmaktadır. Diğer bir deyişle Çin'in milli kimliğinin tuğla ve kolonlarının bir çoğunu meydana getiren Japonya ile yaşanmış tarih; dokunulduğunda milli kimliğin hala kapanmamış olan yaralarını acıtmakta ve Çin'in halkı ve hükümeti ile tepki göstermesine neden olmaktadır. Japon hükümeti ise geleceğin "normal", bağımsız ve uluslararası politikada sözsahibi Japonya'sının inşa edilmesinin yolunun, yeni yetişen Japon neslinin geçmişin prangalarından kurtulmuş biçimde yetişebilmesinden geçtiğini düşünmektedir. Bu çerçevede Japon milli kimliğinin en önemli segmenti olan milli prestij ve haysiyet, temiz ve gurur duyulması bir tarihsel arka plan ile yeniden güçlendirilmeye çalışılmaktadır.

Milliyetçilik yalnızca kültür, milli şan-şöhret gibi unsurları yüceltmez, gücünü aynı zamanda milli zayıflıkların, tarihi ezilmişlik, hezimet ve utançların yeniden ve yeniden zikredilmesinden alır. (Callahan, 2004:202). Çin'in Asya'nın Hasta Adamı sayıldığı 1800'lü yıllardan 1949'da gerçekleşen komünist devrime kadarki dönem Çin tarihinin zayıflıklarla dolu olan "utanç" dönemidir (Callahan, 2004:202). 1919 yılında Çin Japonya'nın 1915 yılında talep ettiği 21 isteğini kabul etmek zorunda kaldığında, ekonomik ve siyasi egemenliğin zedelenmesi; Çin kamu oyunun yalnızca Japonya'ya değil bu talepleri kabul etmek zorunda kalan hükümete karşı da öfkelenmesine neden

olmuştur. Callahan'a göre milliyetçiliğin ana damarlarından birisi olan milli utanç, yalnızca dış güçlerin ülkeyi sosyo ekonomik, askeri veya siyasi istilaları ile oluşmamaktadır. Milli utanç dış güçler ile yapılan temas kadar içyapısal bozulma, yolsuzluk ve kötü yönetimin de bir sonucudur (Callahan, 2004:207). 1920, 1930 ve 1940'lı yıllarda Çin'de 1919 ile oluşan duruma karşı protesto gösterileri düzenlenmiştir. Bu gösterilerin esas amacı Çin'de yeni yeni inşa olmakta olan milli bilinci geliştirmek ve mobilize etmektir. Nitekim bu dönemde, modern milliyetçiler ve kültüralistler, daha cılız olmakla birlikte liberaller, hatta komünistler bu bilinci kendi çıkararı çerçevesinde mobilize etmek amacıyla motive etmekteydiler (Callahan, 2006:191).

Ancak İkinci Dünya Savaşı sonrasında yenik Japonya'nın ülkeden çekilmesi ile milli bilincin ve milli birliğin ağırlıklı olarak Japonya'ötekisi üzerinden inşa edilmesi son buldu. Zira Japonya'nın çekilmesini izleyen süreçte komünistlerin iktidarı ele geçirmelerine dek sürecek bir iç savaşın yaşanmış olması; Japonya ya da Batı gibi dış ötekilerin yerini iç ötekilerin almış olduğunu göstermektedir. Japonya'nın artık bir tehdit olmaktan çıktığı bu dönemde ÇKP ve Komintang iç düşmanı yani birbirlerini ortadan kaldırmayı en büyük amaç edinmişlerdir. Egemenliğin önündeki en büyük tehdit ÇKP'ye göre, emperyalistler ile temas halinde bulunan işbirlikçi ÇKP iken; Komintang'a göre ise Komünistler ve savaş sırasında Japonya ile işbirliği yaparak Çin'e ihanet etmiş iç mihraklardı (Cucchisi, 1997). Komintang'a göre savaş sırasında Japonya ile işbirliğinde olmuş vatan hainleri, Japon savaş suçlularından daha çok suçluydular. Nitekim bu kişiler savaş sonrası Komintang tarafından kurulan makemede daha ağır cezalara çarptırıldılar (Takashi, 2006:68-70).

Komünistlerin zaferinden sonra ise sınıfsal ayırım yeni rejimin ötekisi halini almıştır. Her ne kadar savaşa ve Japonya'nın savaş suçlarına dair yayınlar ve müzeler oluşturulduysa da iç savaş sırasında komünist rejime karşı olanların şeytanlaştırıldığı müze ve yayınlar ötekiyi hatırlatma bakımından önem sırası klasmanında daha ön sırada konumlanmıştır (Yang, 2001:52-53). Komünist rejim için, kendisini daha kundakta boğmak isteyen ABD'de önemli bir ötekidir. Örneğin 1950'li yıllarda çıkan bazı yayınlarda Amerikan askerlerinin de Japon askerleri ile birlikte tecavüz ve ırza geçme olaylarına katıldıkları; hatta Japon askerlerinin Çinli kadınlara daha rahat tecavüz edebilmeleri için kadınların ABD askerlerince belirli bölgelere toplandığı yazılmıştır (Takashi, 2006:68-70). Ancak ABD askerlerinin Çinlilere Japon askerlerinin

yaptıklarına eş değer bir zulüm yaptıkları tasavvur edildiğinde bile Çinlilerin çektiği acının dozu açısından bir fark hissedilmektedir. Zira kötülük yakından geldiğinde daha çok can yakmakta ve acı daha uzun süreler hatırlanmaktadır. Çin kültür bölgesinin eski bir üyesi ve Çin'in komşusu olarak Japonya bu nedenle, uyguladığı mezalim ile Çinlilerin hafızalarında Batılıların açtığından daha derin ve kapanması zor yaralar açmıştır.

Ne İkinci Dünya Savaşı ertesinde Japonya'da ne de 1949'dan sonra Çin Halk Cumhuriyetinde hükümetler savaşın hatıralarını tekrar tekrar gündeme getirmek için bir hamle yapmadı. Savaşla ilgili anıları karanlık olan Japonya entellektüel ve kimliksel bir değişim geçirdiğinden ne hükümet ne de kamu oyunda Çin Halk Cumhuriyeti'ne karşı bir negatif söylem gelişmedi. Çin Halk Cumhuriyeti'nde ise rejim dikkatleri Japonya'nın savaş suçlarından ve Çin'in milli onurunun kırılışından özellikle ayırmak yolunu seçti. Bunun nedeni dikkatleri komünist partinin Komintang ile mücadelesine, Komintang'ın işlediği suçlara yönelterek yeni komünist rejimin meşruiyetini ve ülke çapında birliği sağlamlaştırmaktı. Ayrıca bununla komünist rejimin mücadeleci özelliği ve zorluklarla yılmadan başa çıkabilmesi vurgulanmakta ve halkın kendine güveni artırılmaktaydı.

Bu içyapısal durumun yanı sıra yukarıda belirtildiği gibi uluslararası ve bölgesel konjonktür de iki komşunun ilişkilerini normalleştirmesini iki taraf için de rasyonel kılmaktaydı. Japonya'nın dönüşen kimliği ve çıkarları ekonomik gelişme ve halkın refah seviyesini arttırmayı birinci sıraya koymuştu. Çin Halk Cumhuriyeti büyük nüfusu ve doğal kaynakları ile Japon ekonomisi için önemliydi. SSCB ile ideolojik ayrılma halindeki Çin ise Batı kampından olan bir ülkeyi yanına çekerek yalnızlığından kurtulabilir hatta bu sayede Batı kampındaki diğer aktörler ile de ilişkilerini geliştirebilirdi. Bu hava içinde karşılıklı girişimler ve ziyaretler sonucu 1972 yılında ilişkiler normalleşti ve diplomatik ilişkiler tahsis edildi. Yapılan barış anlaşması ile Çin savaş tazminatından vaz geçti. Buna karşılık Japonya da gelişen ve üreten ekonomisinin gücüne dayanarak Pekin yönetimine ABD'nin savaş sonrası Batı Avrupa'ya yaptığına benzer bir şekilde çok büyük miktarlarda maddi yardım ve yatırım yapmıştır (Iriji, 1996:61). Böylece karşılıklı ilişkiler ekonomi temelinde şekillenmiştir.

TABLO 1: JAPONYA’NIN ÇİN İLE TİCARETİ: 1990-2007 (US\$ BILLION)

YILLAR	Çin’e İhracat	Çin’den İthalat	Toplam Ticaret Hacmi	Çin ile Yapılan Tic. Japonya’nın Toplam Dış Tic. Payı (%)	Japonya ile yapılan Tic. Çin’in Toplam Dış Tic. İçindeki Payı (%)
1990	6.1	12.1	18.2	3.5	15.6
1991	8.6	14.2	22.8	4.1	16.9
1992	12	17	29	5.1	17.3
1993	17.4	20.7	38.1	6.3	19.5
1994	18.7	27.7	46.4	6.9	19.6
1995	21.9	35.9	57.8	7.4	20.6
1996	21.8	40.4	62.2	8.2	21.4
1997	20.7	41.8	63.5	8.4	19.5
1998	20.2	37.1	57.3	8.6	17.7
1999	23.5	43.1	66.6	9.1	18.5
2000	30.4	55.2	55.6	10.0	18
2001	30.9	57.8	88.7	11.8	19
2002	40	61.8	101.8	13.5	16.4
2003	57.5	75.6	133.1	15.6	15.6
2004	73.9	94.3	168.4	16.5	14.6
2005	80	108.4	188.4	17.0	13.2
2006	92.8	118.4	211.2	17.2	12
2007	109.1	127.6	236.7	17.7	10.9

Source: (Yuqing, 2007)

Tablo: 1 Çin ve Japonya ilişkilerinin siyaseten sorunlu olsada ekonomik anlamda sıkı olduğunu göstermektedir. Buna binaen ekonomik ilişkilerdeki bu yoğunluğun 2000’lerde ilişkileri tamamen kopmaktan kordduğu söylenebilir. Ancak tabloda görülen yoğun ilişkileriki ülkenin ekonomik potansiyelleri düşünüldüğünde optimum seviyede artmamış olabilir. Siyaseten de sıcak ilişkiler geliştirilmesi ekonomik ilişkilerin çok daha hızlı artması sonucunu verebilir. Bu konuda Avrupa’daki ekonomik bütünleşmenin temelinde belirli bir ortak siyasi anlayış ve güvenin yattığı unutulmamalıdır.

1972’den soğuk savaşın bitiminin oluşturduğu rüzgara kadar cereyan eden

ilişkilerin iki taraf için de güven temelinde geliştiği söylemek çok yanlış olmayacaktır. Örneğin Deng 1988 yılındaki bir demecinde, yeni Japon başbakanının ülkesini ziyareti sırasında 1972'den itibaren iki ülke ilişkilerinin karşılıklı güven çerçevesi içinde sürdürüldüğünü söylemiştir (Iriji, 1996:61-62). Ancak bu yaklaşım tarihsel hatıraların ve Japonya'nın savaş suçlarının ne Çin'de ne de Japonya'da unutulmuş olduğu anlamına gelmemektedir. Zira Deng 1987 yılında yaptığı bir açıklamada şöyle demiştir: “ Dürüst olmak gerekirse, Japonya Çin Halk Cumhuriyetine bu dünyada hiç bir ülkenin olmadığı kadar borçludur. Biz Çin Halk Cumhuriyeti olarak diplomatik normalleşme sırasında Japonya'dan herhangi bir savaş tazminatı talep etmedik. Bu nedenle Asyalı prensip ve bakış açısı ile Japonya'nın Çin'in kalkınmasına daha fazla katkı yapması gerektiğini söyleyebiliriz” (Iriji, 1996: 63). Ancak bu ve buna yakın bir tavrın yüksek Çinli ağızlarından sıkça açığa vurulmaya başlanması, tarihi tamamen unutma eğilimine girmiş, çıkarları ekonomik fayda açısından tanımlanan Japonya açısından hayretle karşılanmıştır. Çin'in Japonya ile münasebetlerine bakış açısının temelinde hala savaşın izlerini görmek Japonya için bir sürpriz olduğu kadar ilişkilere bakışını etkileyecek bir psikolojik girdi de olmuştur. Bu psikolojik girdi aslında hep ortada duran ancak algılanması, Japonya'nın savaş sonrası oluşturduğu bariyerlere takılan bir olgudur. Diğer bir deyişle Japon elitleri ülkelerinin geçmişte ortaya koydukları davranışların güncel dış politikalarını nasıl yönlendirmekte olduğunun farkına varmışlardır. Zira Diplomatik normalizasyondan bu döneme kadar geçen süre aslında Japonya'nın savaş yıllarında işlediği günahların telafisinin yapıldığı; Çin hükümetinin Japonya'nın içişlerine müdahale niteliğinde açıklamalarıyla zaman zaman oluşan gergin havanın Japonya'dan Çin'e yapılan ziyaretlerle ve yeni ekonomik yardımlarla yumuşatıldığı bir dönem olmuştur (Iriji, 1996:63).

Japonya ve Japonların Çin algılamalarının ne denli değişmiş olduğu 2005 yılı Mayıs Ayı'na gelindiğinde görülmüştür. Japonya Başbakanı'nın Yasukuni Şehitliğini ziyareti sonrası Çin'de yapılan gösteriler, Japonya tarafından hoşnutsuzluk ile karşılanmıştır. Çin'de yapılan gösterilerin ardından Japonya'da bir gazetenin yaptığı kamu oyu yoklamasının sonuçları ilgi çekicidir. Çin'i ve Çinlileri seviyormusunuz sorusu karşısında, ankete katılan kişilerin % 40'ı hayır yanıtını verirken; katılımcıların yalnızca %5'i evet yanıtını vermiştir (Tamamoto, 2005:56). Buna rağmen Tablo: 1'de görüldüğü gibi iki ülkenin ikili ticareti artan ivmesini sürdürmüştür.

Japonya için yukarıdaki psikolojik girdinin önemli hale gelmesi birbirlerini tamamlayan üç şart altında gerçekleşmiştir. Bunlardan birincisi Japonya'nın İkinci Dünya Savaşı sonrasında geçirdiği kimliksel dönüşümdür. Bu dönüşüm milliyetçiliği bir tabu ilan etmiş ve her türlü militarist ve saldırgan politikadan kaçınılmasını gerektirmiştir. Tüm enerji ekonomik gelişmeye ayrılmış ve ulusal güvenliğe toplumsal bilinçte önemli bir yer verilmemiştir. Bu yer vermeyiş Japon halkı ve politikacılarında konjonktürel olmayan bir naiflik yaratmıştır. Bu nedenle Çin'den gelen tehditkar bir söylem Japonya'da şok etkisi yapabilmıştır.

Savaş sonunda ülkeyi işgal eden SCAP (Supreme Commander of Allied Forces) lideri ABD Japon elitleri ve halkının kimlik dönüşümünü hızlandırıcı bir rol üstlenmiştir. Bu sayede toplumda Japonya'nın askeri liderler tarafından yanlış yola sevk edilmiş olduğu düşüncesi benimsenmiştir. İşgal güçleri savaşın hemen ardından, savaşta rol almış politikacıları politik arenadan temizleme yoluna gitmişlerdir. Ancak ilerleyen dönemde soğuk savaşın başlaması ve şiddetlenmesi, Çin Halk Cumhuriyeti'nden algılanan tehdidi ve Kore savaşını bu politikacılardan daha korkutucu hale getirmiştir. İşgal güçlerinin Japonya'da da yürüttüğü komünist avı çerçevesinde Japon milliyetçi politikacılarından bazıları politik arenaya geri döndüler. Ancak politikaları halk tabanında itibar ve rağbet görmemekte ve geniş bir muhalefet ile karşılaşmaktaydı (Takashi, 2006:46-47).

1954 yılında ABD'nin Pasifik'de gerçekleştirmiş olduğu bir nükleer deneme sonucunda, bir Japon balıkçı teknisinin batması Japonya genelinde kitlesel olarak nükleer silahların protesto edilmelerine neden oldu. Hiroşima örneği üzerinden nükleer silahların yıkıcılıkları, ve yasaklanmaları gerektiği tartışılıyordu. Ancak burada dikkat çekici olan nokta Hiroşima halkının başına gelenlerin Japon militarizminden ayrı olarak söz konusu yapılmasıdır. Bu durum, Japon toplumunda yaşanan bir hafıza kaybı olarak tanımlanamayacaksa da ciddi bir kafa karışıklığının henüz toprağa düşmemiş ilk tohumları olarak algılanabilir.

Soğuk savaş boyunca yukarıda bahsedilen milliyetçi ve muhafazakar politikacılar ve ardılları, Japonya'da savaş nedeniyle acı çekmiş olanların imparatorluk militarizminin kurbanları olmaktan ziyade Japonya'nın onuru için canlarını feda etmiş kahramanlar olarak anılmaları için uğraş vermişlerdir (Orr, 2001:137-140). Elbette milliyetçiliğin tabu olarak görüldüğü Japonya'da bu mantığın karşısında geniş bir

muhalif kitle durmaktaydı ve muhafazakarlara itibar edilmemekteydi. Bu söylemin yeşermesi için gerekli içyapısal faktörler ve yeni milliyetçi söylemle kendini yeniden tanımlamış Çin Halk Cumhuriyeti ancak 1990'lar ile ortaya çıkacaktır. İkincisi 1990'lı yıllarda yaşanan ekonomik bunalım ve bunun sosyal sonuçlarıdır. Ekonomik bunalım milli prestij gereksinimi yüksek Japon kimliğinde milli onur üzerinden bir yeniden dönüşüm yapılmasını gerekli kılmıştır. Böylece Çin Halk Cumhuriyeti'nin davranışlarına milliyetçi söylem ve milli güvenlik çerçevesinde karşılık verilebilir hale gelmiştir. Üçüncüsü ise Çin Halk Cumhuriyeti'nde 1980'lerin ortalarından itibaren gelişen yeni milliyetçi eğilimlerdir. Yukarıda değinildiği gibi bu eğilim Çin Halk Cumhuriyeti'nin ve Çin halkının güncel ötekisinin yeniden Japonya olarak belirlenmiş olması temelinde gelişmektedir.

2.3.1. 1894-1895 Çin-Japon Savaşı

Bu dönemde Rusya ve ABD gibi Çin ile Japonya'nın da Kore yarım adası üzerinde etkinlik kurmaya çalıştıkları görülmektedir. Kore'de muhalif grupların hükümete karşı başlattıkları ayaklanma sırasında Kore hükümeti Çin'den ayaklanmayı bastırması için yardım talebinde bulunmuştur. Buna karşılık Japonya Kore'ye ordularını göndermiş ve Kore'yi Çin'e karşı savaş açmaya zorlamıştır (Paine, S., 2002:p.1). 25 Temmuz 1894'de Japonya donanmasının hiçbir uyarı yapmadan bir Çin Gemisini batırması ile savaş başlamıştır. Çin ve Japonya arasındaki bu ilk büyük savaş 1894 Ağustos'u ile 1895 Nisan'ı arasında, Qing ve Meiji hanedanlıkları arasında yaşanmıştır. Savaş genel olarak Mançurya ve Kore'de geçmiş ancak zaman zaman Çin'in içlerine de sıçramış ve Çin'in yenilgisi ile sonuçlanmıştır.

Japonya Meiji restorasyonu ile birlikte teritoryal genişlemeyi bir strateji olarak belirlemiş ve Qing hanedanlığının vergi topladığı bölgeleri hatta Çin anakarasını da sömürge alanları olarak görmüştür. Bu çerçevede Kore'yi kolonileştirerek Pasifik'deki gücünü artırmayı planlamıştır. Çin ise Kore üzerindeki etkisini sürdürebilmek için çaresizce direnmekteydi (Fung, 1996:1007). Bu savaş, savaş meydanlarında ve sonrasında diplomasi masasında üstünlüğe erişme konusunda siyasi, ekonomik ve askeri modernleşmenin önemini tüm dünyaya ve Çin'e göstermiştir. Savaş boyuca Çin kuvvetleri bir cepheden diğerine yenilgi ile yüzleşmişlerdir. Pingrang (Eylül 1894),

Lushun(Kasım 1894) ve Weihawiei(Şubat 1895) çarpışmalarında Çin kuvvetleri yenilmiş; Eylül 1894’de Çin donanması sarı denizde yakılmış; ve Japonya Mart 1895’de Pekin’e kadar dayanmıştır. Pekin’in de düşme tehlikesi altına girmesiyle Çin çok ağır şartlar altında ateşkes ve barış anlaşması yapmaya zorlanmıştır (Fung, 1996:1007).

1894-1895 Çin-Japon savaşı doğurduğu sonuçların bölge için etkileri açısından önemlidir. Savaşın ardından Japonya Çin’in bölgesel üstünlüğünü ele geçirirken; Çin yenilginin sonuçlarını kabullenmeye yanaşmamıştır. Savaş Doğu Asya’daki geleneksel kültürel düzene öldürücü darbeyi vurarak Hem Çin’i tahtından indirmiş hem de Batı’ya Japonya’nın artık moden bir dünya gücü olduğunu göstermiştir. Dönemin bölgesel uluslar arası harmonisini ve Konfüçyan sistemi bozan bu sismik çarpışma, Çin, Japonya, Kore ve Rusya’nın ilişkilerinin altında yer alan politik ve teritoryal fay hatlarının oluşmasına neden olmuştur. (Paine, 2003:3).

Savaş Tayvan ve Kore’nin tartışmalı statüleri temelinde olumsuz bir teritoryal meşruiyet düzeni yaratmıştır. Anı zamanda Çin ve Kore’de İkinci Dünya Savaşı sonrasına dek süregelen politik dengesizlikler ve kaos ile Kore, Japonya ve Çin arasında etkileri bugün de süren düşmanlığın temellerinin atılması da bu savaş ve ardından gelen süreçte ortaya çıkmıştır. Savaşın bölgedeki etkileri kadar Batılı güçlerin Çin ve Japonya algılamaları üzerindeki etkileri de önemlidir. Çin’in yenilgisinden sonra Japonya modern egemen ve eşit devletler ligine kabul edilirken; güçsüzlüğü tescillenen “Asya’nın Hasta Adamı” ekonomik askeri ve siyasi olarak işgal edilmeye ve sömürülmeye açık hale gelmiştir. Japonya emperyalizmin objesi olarak tanımlanan rolünü transforme ederek emperyalizmin uygulayıcısı ya da faili olmuş; Çin’in ise konfüçyan kültür temelinde kurduğu yüzlerce yıllık otorite ve vergi toplama yapısı yerle bir olmuştur. Böylece Japonya milietçilik ve emperyalizm temelinde ekonomik ve askeri bir büyüme sürecine girerken Çin kimliğini ve Dünya’daki yerini yeniden sorgulamak zorunda kalmıştır. Lideri olduğu konfüçyan dünyanın eski bir üyesine karşı kaybettiği savaş Çin’in batılı güçlere karşı kaybedilen bir savaşta yaşamayacağı daha büyük travmaları yaşamasına neden olmuştur (Paine S. , 2002:p.8).

Konfüçyan düzenin kendisini transforme etmiş eski bir üyesi karşısında yenilmek bu düzenin temellerini sarsmış, çökmesine neden olmuştur. Bu çöküş sırasında Çin 1949’a kadar sürecek bir kaosa sürüklenmiştir. Aslına bakılırsa kültür devrimi sırasında yaşanan zoraki kimliksel dönüştürme sancıları da bu kaosun doğal bir devamı olarak

görülebilmektedir. Bu kaos ve bünyesinde gelişen içyapısal tartışma ve çatışmalar bir sentez olarak Çin'in modernleşmesine, milli kimlik ve algılamaların gelişmesine neden olmuştur. Bu durumun çalışmamız açısından önemi ise bu sentezin ancak Japon ötekisi kullanılarak ortaya çıkartılabildiği olmasıdır.

2.3.2. Nanking Katliamı

1937 Yılı'nda yaşanan Nanjing Katliamı Çin ve Japonya için olduğu kadar küresel insan hakları normları çerçevesinde de önemlidir. Dönemin milliyetçi hükümetinin baş kenti olan Nanking'in işgalinden sonra Japon askerleri, silah bırakmış bir çok asker ve savunmasız sivili katletmiştir. Nanking olayları, katliam, tecavüz ve vahşet, büyük katliam gibi farklı kavramlarla anılmaktadır. Muhafazakâr milliyetçi hareketin yükselişe geçtiği Japonya tarihini aklama projesi çerçevesinde Nanking olayları için vahşet, tecavüz ve büyük katliam yakıştırmalarının kullanılmasını istememektedir. Ancak olaylar sırasında en az on binlerce masumun zarar görmüş olduğu iki tarafın da kabul ettiği tarihsel bir gerçekliktir. Bu nedenle bu bölümde, Nanking olayları, katliamı, tecavüzü ve vahşeti kavramlarının birbirlerinin yerlerine kullanılmasında bir sakınca görülmemiştir.

Katliamın boyutlarının büyük ya da küçük olması, ölü sayısının yüz bin ya da üç yüz altmış dokuz bin olması olayların katliam olduğu gerçeğini değiştirmemektedir. Öte yandan Japonya'da katliamın tarihsel bir gerçeklik olduğu solcu ve liberaller tarafından kabul görmekte ve Nanking olayları için Büyük Katliam tabiri kullanılmaktadır. Japonya'da İkinci Dünya Savaşının kayıtlarını da saklayan 23 müzeden on beş tanesi Nanking katliamını da ele almakta ve bu müzelerden on iki tanesi olayları katliam olarak değerlendirmektedir. Ayrıca müzelerden birinde Nanking ile ilgili bölümdeki anlatım dikkat çekicidir. "Japon ordusu Nanking'e girdikten sonra gaddar ve barbarca katliamlar ve tecavüzler yaptı; ancak bu olaylardan Japon halkı haberdar edilmedi". Bu tür bir söylem ile Japonya savaş suçlarının pişmanlığını arkasında bırakarak geleceğe odaklanmak istemektedir.

Katliamın boyutları Çinli ve Batılı kaynaklara göre oldukça çarpıcıdır. Nanking katliamını soy kırım olarak tanımlayan Iris Chang'a göre şehir Aralık 1937'de düştüğünde Japon askerleri Çin'in çiçeği burnunda milliyetçi başkentinde Dünya

tarihinde eşi benzerine rastlanmamış bir seks partisini barbarca kutlamaya başlamışlardır (Chang, 1997:4). On binlerce genç Çinli erkek şehir dışındaki bölgelerde toplanarak makineli tüfekle taranmış, süngüyle biçilmiş ya da diri diri yakılarak öldürülmüştür. Seksen bin kadar kadın ve kız tecavüze uğramış ve sonrasında öldürülmüştür. Bir kaç ay boyunca Nanking sokakları ölümler ve kokuşmakta olan insan bedeni kokusuyla dolup taşmıştır (Chang, 1997:4). İzleyen yıllarda kurulan Tokyo mahkemelerinde 1937-1938 yılları arasında yaklaşık ikiyüzelli bin silahsız Çinlinin Japon askerlerince öldürüldüğü kabul edilmiştir (Brook, 2001:673-674). Öte taraftan bazı kaynaklar bu sayıyı üç yüz elli bine kadar çıkartmaktadırlar. Nanking katliamı rakamsal büyüklük açısından insanlık tarihinde girilmiş en barbarca katliamlardan birisidir. Romalılar savunmasını kırıp kartacaya girdiklerinde yüz elli bin kişiyi kılıçtan geçirmişlerdir. Ne engizisyonun İspanya’da giriştiği hareket ne de Timur’un Delhi’de yüz bin kişinin kafa taslarıyla yaptırdığı kuleler üç yüz elli bin kişinin bahis konusu olduğu Nanking kadar çarpıcı değildir (Chang, 1997:5).

Katliamın bilançosu bu gün de Çin-Japonya ilişkilerini etkileyen bir unsur olarak ortada durmakta ve iki ülkedeki milliyetçi hassasiyetleri kaşımaktadır. Bu tarihsel hafızanın oluşturduğu çatışma durumunun aşılarak çözümlenmesi; Çin-Japonya husumetinin bir yeniden uzlaşma safhasına girmesinin etkili bir yolu olarak algılanabilir. Nanking Katliamı, tecavüzü, ya da vahşeti olarak bilinen olayların üzerinden yetmiş yıldan fazla zaman ve iki jenerasyon geçmiş olmasına rağmen, henüz Japonya ve Çin arasında olaylarla ilgili sivil bir diyalog platformu oluşturulamamıştır. Aksine Nanking olayları iki ülke ilişkilerini zehirlemesi açısından en önemli dönemini yaşamaktadır (Wakabayashi, 2007:3). Emperyal Japonya ordularınının dönemin baş kenti Nanking’i işgal etmeleriyle yaşanan katliam bugün sanki dün yaşanmış gibi hatırlanmaktadır (Ikhuiko, 1998.p.1). Oysa 1980’li yıllara kadar ne liderlerin ağzından ne de kamu oyunda Nanking ile ilgili bir vurgu yaşanmamıştır.

İkinci Dünya Savaşından sonra Nanking Olayları’nın üzerinin örtülmesi ve tartışma konusu yapılmamasının genel olarak üç sebebinden söz edilebilir. İlk olarak Komintang’ın politik arenadan çekilmek zorunda kalması ve adaleti tahsis etmekle yükümlü gâlipler arasında yer almayı; Çin’in milliyetçi bir gözlük ile Japon savaş suçlarını yeniden ve yeniden sorgulayıp yargılamasını engellemiştir. Komintang’a göre katliamların müsebbibi savaş suçluları Japonlar ve bunların Çinli yardımcıları en ağır

şekilde cezalandırılmalıydı. Ancak Komintang'ın Tayvan'a çekilmek zorunda kalmasından sonra, bu milliyetçi söylemi sürdürecektir ve Japonya'yı yaptıklarıyla yargılayıp mahkum edecek bir otorite kalmamıştır. İkinci olarak her ne kadar bir çok Japon akademisyen Nanking Katliamı'nın gerçekliğine dair eserler vermişlerse de bir çok yazar iki-üç yüz bin kişinin öldüğü Nanking olaylarının beş ayda ve 300 km karelik geniş bir alanda cereyan eden savaşın sonuçları olduğunu yazmışlardır. Son olarak, ÇKP 1989 yılında Komintang'ı anakaradan çıkarmayı başardıktan sonra rejimin meşruiyetini Komintang, ABD, feodalizm karşıtı bir temele oturtmuştur ÇKP Çin'de kontrolü ele aldıktan sonra ötekiyi milliyetçiler olarak belirlediğinden Komintang'ın düşman olarak tanımladığı unsurlara karşı da yumuşama ve görmezden gelme politikası izlenmiştir. Bu politika 1980'lerde sosyo ekonomik dönüşüm sonucu rejimin çatırdaması ve milliyetçi eğilimin artması sonucu değiştirilmiş ve Japonya tekrar en önemli öteki, Nanking ise bu fotoğrafin en can alıcı parçalarından birisi haline gelmiştir.

1937 yılında dönemin baş kenti Japonlar tarafından işgal edildiğinde çok fazla sayıda sivil ve savaş tutsağı katledilmiş ve kadınlara tecavüz edilmiştir. Tartışmalar katliam ve tecavüzlerin kurbanlarının sayısı konusunda yoğunlaşmaktadır. Öte yandan olayların katliam, vahşet ve tecavüz olarak adlandırılması tarihsel olarak Japon milli onurunda yara açmaktadır. 1946-1948 yıllarında yürütülen Tokyo savaş suçları mahkemesi bu olayları temel alarak emperyalist Japonya'ya savaşın her türlü suçunu yüklemeyi meşrulaştırmıştır. Bu nedenle 1990'lar ile birlikte Japonlar, Nanking ile ilgili olarak yazılanların büyük kısmının Tokyo mahkemeleri sırasında üretilmiş olduğunu öne sürmektedirler (Brook, 2001:673). Ancak bu iddia katliamın yaşanıp yaşanmadığına değil, katliamın boyutlarına ve kategorizasyonuna yöneliktir. Zira tarihsel olarak bir çok dış gözlemcinin gözü önünde gerçekleşen olayların inkarı mümkün görülememektedir (Yamamoto, 2000:4).

Savaş sonrası Japonya'sında ise Japon liberal ve solcuları nezdinde Nanking, militarist Japonya'nın Japon halkına getirdiği kötülüklerin bir sembolü olarak değerlendirilmiştir (Ian, 2009:120-122). Çin Halk Cumhuriyeti'nde ise Nanking günümüzün en önemli sembollerinden birisidir. Görüldüğü gibi Nanking yalnızca Japon askerlerinin vahşetini değil bütünüyle İkinci Dünya Savaşının getirdiği acıları sembolize etmekte ve hatırlatmaktadır. Yukarıda belirtildiği gibi tartışmalar kurbanların sayısı konusunda yoğunlaşmaktadır. Çin hükümeti olaylardan zarar görenlerin sayısının üç yüz

binden az olduğu senaryoları kabul etmemektedir. Çin hükümetinin görüşüne göre kurbanların sayısını düşük gösterme çabası olayları katliam sınıflandırmasından çıkarma çabasının iz düşümüdür. İdeolojik sebepler ile tarih tahrip edilmekte ve tarih bilimi buna alet edilmektedir. Öte yandan Çin hükümetinin de Nanking olaylarını ideolojik olarak kullandığı söylenebilir. Zira Nanking’de yaşanan tabloyu hükümetin resmi görüşünden daha hafif resmetme eğiliminde olan akademisyenler, bu tür bir hamlenin kariyerlerini riske atacağına farkındadırlar. Bu nedenle söz konusu eğilimde olan bir çok Çinli konuya dokunmaktan uzak durmaktadır (Daqing, 2000.p.31).

2.3.3. Rahatlatma Birlikleri

6 Aralık 1991’de kendilerini askeri rahatlatma kadınları (comfort women) olarak tanımlayan bir grup Koreli kadın İkinci Dünya Savaşı sırasında kendilerine yapıldığını iddia ettikleri insan hakları ihlallerinin telafisi ve tazminat talepleriyle Japon hükümetine karşı dava açmışlardır. Davada kadınlar tazminat taleplerine ek olarak Japon hükümetinin kendilerinden resmi olarak özür dilemesini, olayları sergileyecek bir müze inşaa edilmesini ve Japonya’daki tarih kitaplarının bu insanlık dışı uygulamayı da içerecek şekilde revize edilmesini istemişlerdir Böylelikle Koreli kadınlar olayların üzerinden geçen yarım yüzyıldan sonra sessizliklerini bozarak emperyal Japonya’nın savaş suçlarından birisini daha gün ışığına çıkarmışlardır (Kazuko, 1994.p.1).

Margaret Stetz ve Bonnie Oh’a göre Dünya’ tarihinde hiçbir dönem, topluluk ve ırk kadınların savaş sırasında seksüel olarak kullanılmalarından bağışık değildir. Yirminci yüzyılın ikinci yarısına kadar bu durum fuhuş olarak algılanmıştır. Ancak yirminci yüzyılın ikinci yarısı ile birlikte gelişen feminist hareket ve fikir akımları sayesinde, savaş sırasında kadının fiziksel ve psikolojik bütünlüğüne karşı girişilen tecavüz eylemleri savaş suçları ve insanlığa karşı işlenmiş suçlar sınıflandırmasına girmiştir (Oh, 2001:4). Kadınların fuhuşa zorlanmaları Japon İmparatorluk geçmişinde kurumsallaşmış bir durumdur. Örneğin 1603-1868 Tokugawa hanedanlığı döneminde fuhuş legal karşılanmakta ve dönem dönem fuhuş aktivitesinin şartlarını düzenleyici kanunlar çıkartılmaktaydı. Bu kurumsallık göz önüne alındığında, Japon askeri sisteminde genel evlerin yeri normal karşılanabilmektedir (Oh, 2001:6).

Öte yandan Japon orduları Mançurya işgalinden İkinci Dünya Savaşı’nın

sonuna kadar yaklaşık on beş yıl savaşta kalmışlardır. Uzun süren savaş dönemleri toplumda patriyarşinin doruk yapmasına neden olmaktadır. Aynı zamanda kadınların bir yük ve engel olarak görüldükleri, ekek gücünün, kabalığın ve sertliğin yüceltiği böyle dönemler kadınlara uygulanacak fiziksel ve psikolojik şiddete davetiye çıkarmaktadır. Dönemin ultra milliyetçi Japon toplumu hali hazırda Japonları diğer insanlardan üstün görmekteydi. Uzun süren savaş döneminin patriarşik havası, fuhuşun Japon geleneğinde kurumsallaşmış oluşu ve diğerlerini kendinden aşağı gören ultra milliyetçi algı birleşmiş; ve bu nedenle Doğu Asya’da işgal edilen bölgelerde “diğerleri”nin kadın olanlarının askerlerin temel ihtiyaçlarını karşılamakta kullanılmaları herhangi bir ahlaki bir süzgece takılmamıştır. Kore, Çin, Filipinler, Tayvan, Endonezya ve Burmalı kadınlar, Japon ordularının konuşlandıkları belirli bölgelere toplanarak rahatlama birlikleri adı altında askerlere hizmet vermişlerdir (Soh, 1996:1226). Rahatlatma birlikleri kavramı aslında bir çeşit edebikelâmdır. Japon askeri yetkilileri bu tür bir yumuşatılmış ifade ile yapılan insanlık suçunun üzerini dilsel yoldan örtmeyi amaçlamışlardır. Öte yandan bu kadınları tanımlarken kullanılan diğer kavram “gönüllü birlikleri” konfüçyan kültür söz konusu olduğunda anlamlı hale gelmektedir. Kore’de ya da Çin’de konfüçyan kültür dünyasının üyesi olan bu kadınların gönüllü olarak kendi kendilerini kurban ettikleri algısı yaratılmaya çalışılmıştır (Kazuko, 1994.p2).

1992 yılında tarihçi Yoshimi Yoshiaki’nin Japon savunma bakanlığı arşivlerinde yapmış olduğu araştırmalar sonunda rahatlama birliklerinin varlığı ispatlandı da (Jordan, 1999:118) rahatlama kadınları ve birliklerinin varlıkları, olayların medya da geniş yankı bulduğu 1991 yılından önce de yeterince önem verilmemek kaydıyla bilinmekteydi. 1973 yılında Japonya’da bu olayları işleyen bir kitap basılmıştır. Ancak bu olaylar 1980’lerdeki paradigma değişikliğine dek dikkate değer bir suç olarak görülmemiştir. Kurbanların büyük çoğunluğu Koreli olması nedeniyle; 1992 yılında Japon Başbakanı Miyazawa Kiichi’nin Güney Kore ziyareti sırasında bu kadınlardan resmen özür dilenmiştir (Article Collections, 1992.p.1).

Kurbanların büyük bir kısmı Koreli olmakla birlikte Çin’de de rahatlama kadınlarının varlığı bilinmektedir. Ancak 1990’lı yıllara kadar bu konu Çin kamu oyunda üzeri örtülü biçimde kalmıştır. Konuyla ilgili Çin Halk Cumhuriyeti’nde yapılan ilk soruşturmalar ve Şangay üniversitesinde olayları ele alan bir müzenin açılması 2007

yılına rastlamaktadır (Zhen, Linin, & Wen, 2007:p.1). Çin ve Japonya diplomatik ilişkilerinin normalleşmesi sırasında 1972 yılında yapılan anlaşmaya göre Çin Halk Cumhuriyeti, Japonya'nın işlediği savaş suçlarına ilişkin her türlü tazminattan feragat ettiğini kabul etmiştir. Bu nedenle rahatlama birliklerinde kullanılan kadınların zararlarının karşılanması ya da tazminat talepleri konusunda Çin tarafından resmi bir girişim yapılmasının hukuki dayanağı ortadan kalkmıştır. Ancak olayların muhatabı bireyler kendi haklarını sivil toplum kuruluşları aracılığı ile savunma yoluna gitmişlerdir. 2007 yılında Japon başbakanı Abe Shinzo rahatlama birliklerininin tarihsel varlıklarının gerçekliğine yönelik bir kanıt olmadığını iddia etmiştir. Başbakan'ın bu tavrı ülke içerisindeki muhafazakar kesimin güçlenmesi ve karar alma mekanizmasında etkili hale gelmesi ile ilgilidir. Milliyetçi muhafazakar kesim rahatlama kadınları ile ilgili olarak resmen özür dilenmesine şiddetle karşı çıkmaktadırlar (Onishi, 2007:p.1-5). Öte yandan bir Japon mahkemesi üç Koreli kadının durumu ile ilgili olarak tazminat ödenmesi gerektiği kararı almış ve Japon hükümetini suçlu bulmuştur (Tosuka, 1999:47). Japon Başbakanı'nın açıklaması ve Japonya kamu oyunun tavrı Çin Halk Cumhuriyetinde büyük tepki görmüş ve hükümet nezdinden yapılan açıklama ile rahatlama birlikleri konusunun Japonya'nın İkinci Dünya Savaşı sırasında işlemiş olduğu bir çok insanlık suçundan birisi olduğu açıklanmıştır. Öte yandan ABD'deki lobiler de bu konuya yönelik faaliyete geçmişler ve konunun temsilciler meclisine taşınmasını sağlamışlardır (Onishi, 2007:p.4). 30 Temmuz 2007'de Amerikan Temsilciler Meclisinde, Japon hükümeti'nin İkinci Dünya Savaşı sırasında genç kadınları seks köleliğine zorladığına ilişkin bir karar alması gerektiğini öngören yasa teklifi kabul edilmiştir. Japonya'nın ABD büyük elçisi Ryozo Kato tasarının kabulünün ABD-Japonya arasındaki uzun dönemli dostane ilişkileri negatif anlamda etkileyebileceğini belirtmiştir (Harden, 2007:p.2).

Japonya'nın olayların üzerini örtmeye meyilli bu tavrı, ülkedeki yeni muhafazakar milliyetçilik dalgası bağlamında anlaşılabilir. Sayıları elli ile seksen bin arasında telaffuz edilen genç kadınların seks kölesi olarak kullanılmaları Japon milli onurunda üzeri örtülmesi ya da temizlenmesi gereken kara bir leke gibi durmakta ve algılanmaktadır. Çin Halk Cumhuriyeti'nde ise milli birlik ve bilinç tarihsel ezilmişlik ve kurban olmuşluk üzerinden yeniden inşaa edildiği; ve bu bağlamda Japonya bu inşaanın en önemli ötekisi, yani tuğlaların yapışmasını sağlayan harcı

olduğu ölçüde, rahatlatma birlikleri konusu da Nanking Katliamı gibi önemli hale gelmiştir.

Tarih bir hava boşluğunda kendi kendine var olmuş değildir. Hükümetler ve bireyler, kendi toplumları içinde ve daha geniş anlamda küresel düzeyde, konumlarını saptayabilmek amacıyla tarihi sahiplenmektedirler (Heinzen, 2004:148). Çin-Japonya ilişkilerinde tarih milli kimlikler bahis konusu olduğunda merkezi bir konuma sahip olmakta; ve tarihsel süreç, savaşlar, tarihin yeniden yaratımı ve sahiplenilişi, bu sahiplenmenin kimlikler üzerindeki dönüştürücü etkileri yeterince analiz edilmeden tam olarak anlaşılmamaktadır. Çin ve Japon milliyetçiliklerinde, milli bütünlüğü sağlayan milli duygunun kendini yücelten bir öz taşıdığı görülmektedir. Bu öz Japonya'da kokutai iken Çin' de ise guoci'dir. Politik elitler milli onurun savunucuları olarak milli özlerin toplum ve bireyler üzerinde çağrıştırdığı duygusal anlam havuzunu muhafaza etmek durumundadırlar. Bu nedenle; milli duygu üzerindeki hassas etki gücü sebebiyle, tarihin her türlü araç ile olabildiğince sıkı kontrol edilmesi meşrulaştırılmaktadır.

Tarihsel gerçekliklerin yok sayılmaları, yeni tarihsel gerçeklikler yaratılması, belirli tarihsel olayların ekleme ve çıkarmalar ile dönüştürülmesi, ve kendini kurbanlaştırma yoluyla acı tarihin tekrar tekrar hatırlanması bu kontrolün iç politikadaki tezahürleri olarak görülebilir. Ancak buradaki en önemli nokta tarihin sürekli olarak yeniden öğrenimi ve öğretiminin, kaynağı tek taraflı bir süreç olmadığının ayrımına varılabilmesidir. Bireyler, toplum ve elitler tarihin yeniden öğrenimi ve öğretimi yani kimliğin durmak bilmez transformasyonu sürecinde kendi arzu ve isteklerini de bilinçli ya da bilinçsiz olarak intersubjektif bir bağlamda sürece dahil etmektedirler. Bu nedenle milli kimliklerin ve milliyetçiliklerin inşâsı çok yönlü ve devam eden bir süreçtir. Bu inter subjektif sürecin bir benzeri ise milli düzey ile yakın bir ilişki içerisinde olmak kaydıyla uluslararası düzeyde yaşanmakta ve sonucunda dost-düşman tanımları yeniden şekillenmektedir.

ÜÇÜNCÜ BÖLÜM

ÇİN HALK CUMHURİYETİ-JAPONYA İLİŞKİLERİ: DEĞİŞEN ULUSLARARASI YAPI VE İÇYAPISAL ZORLAYICILAR

Uluslararası yapı ve ülkelerin içyapısal koşulları oluş halindedir. Aktörleri devletler, toplumlar, liderler, uluslar arası örgütler, sivil toplum, medya ve bireyler olan intersubjektif bir düzlemde inşa edilmektedirler. Milliyetçi söylem ve milliyetçi toplumsal ilişkiler açısından merkezi bir konuma sahip olan tarih ve tarihsel gerçeklikler, toplumdan, bireylerden, elitlerden, liderlerden ve tarih yazımından bağımsız olarak düşünülemez. Tarih bu aktörlerin arzu ve istekleri doğrultusunda belirli ölçülerde transforme olarak algılanılmaktadır. Bu algılar ise sürekli oluş halindeki kimliksel inşâ sürecine doğrudan müdahil olmakta ve uluslararası dost – düşman tanımlarını şekillendirmektedir. Bu bağlamda milliyetçilikler dost –düşman tanımlarının hem sebebi hem sonucu sayılabilir. Çin ve Japonya’da milliyetçi söylemin yeniden yükselişe geçmesi, belirli bir uluslararası konjonktürel dönemde gerçekleşmiştir. Bu iki kutuplu sistemin sona erdiği, komünist ideolojinin çöktüğü ve milliyetçiliklerin yükselişe geçtiği yeni bir dönemdir. Ancak önemle belirtmek gerekir ki milliyetçi söylemin yeniden üretimi ve toplumu yeniden şekillendirmesi her şeyden önce içyapısal değişken ve zorlayıcıların nezaretinde gerçekleşebilmiştir. Bu içyapısal unsurlar Çin ve Japonya’da ortaya çıkarak hem içinden çıktıkları toplumu hem birbirlerini hem de karşı tarafın içyapısal unsurlarını şekillendirmişlerdir.

3.1. DİNAMİK ULUSLAR ARASI YAPI BAĞLAMINDA ÇİN HALK CUMHURİYETİ-JAPONYA İLİŞKİLERİ

1949’da komünistlerin Çin Halk Cumhuriyeti’nin kurulduğunu ilan ettikleri sırada Japonya hala ABD işgali altındaydı. Çin Halk Cumhuriyeti, Japonya’nın gelecekte gireceği olası bir militaristleşme ihtimaline karşı 1950 yılında SSCB ile bir ittifak anlaşması yaptı. ABD işgali altında bir kimlik dönüşümü yaşayan Japonya ise Çin Halk Cumhuriyeti’ni değişen çıkarları ve kimliği doğrultusunda ekonomik gelişimi

için bir fırsat olarak görmekte ve ilişkileri normalleştirmek istemekteydi. Bu normalleşme gereksinimi başbakan Yoshida'nın pragmatik ekonomi ve dış politika yaklaşımının sonucudur (Wang, 2000: 28). Ancak Kore savaşı ve soğuk savaşın en ateşli dönemi, ABD güvenlik şemsiyesi ve siyasi etkisi altında varlığını sürdüren Japonya için Çin ile ilişki geliştirmeyi imkansızlaştırmaktaydı (Wang, 2000:110-111). 1951 yılında ne Çin Halk Cumhuriyeti ne de Milliyetçi Çin'in katılmadığı Sanfrancisco konferansında, Japonya içlerinde ABD'nin de bulunduğu 48 ülke ile soğuk savaş dengelerinin izlerini taşıyan barış anlaşmasını yaparken ulusal güvenliğini ABD'ye emanet ediyor ve ülkeyi ABD üslerine açarak, ABD'nin Pasifik'deki batmaz savaş gemisi olmayı kabul ediyordu. Bu barış anlaşması bir taraftan Çin anakarası üzerindeki yönetimi dışlarken bir taraftan da Çin ve Japonya arasındaki toprak meselelerini sorunlu biçimde bırakıyordu (Hara, 2001:362). Bu koşullarda Başbakan Yoshida ABD'ye gönderdiği mektup ile Çin Halk Cumhuriyeti ile diplomatik ilişki kurmayacağını, Çin'in tek temsilcisi olarak Milli Çin'i tanıyacağını bildirmek zorunda kaldı (Edström, 2002:227). Zira ABD hükümeti Yoshida'yı Kore savaşında "özgür dünya"nın karşısında yer almış Pekin'i değil Taipei'de bulunan Komintang yönetimini tanıması konusunda baskı altına almıştı (Edström, 2002:227-228). Japonya'nın Çin ile ilişkilerini normalleştirebilmesi için SSCB-Çin Halk Cumhuriyeti ayrışması, uluslararası konjonktürün değişmesi ve ABD'nin Çin Halk Cumhuriyeti'ne bakışını değiştirmesini beklemek gerekti. 1972 yılında Kissinger'in ve Nixon'un Çin ile temas halinde olduklarının ortaya çıkması, Japonya'da hükümet değişikliği yaşanmasına ve başbakanlığa gelen Tanaka'nın Çin Halk Cumhuriyeti'ni ziyaret ederek ilişkilerin normalleşmesine giden yolu açmasına neden olmuştur. 1980'li yıllar Çin'in dünyaya açılma politikası uyguladığı yıllardır. Japonya bu dönemde Çin'e birçok yatırım yapmış, kredi ve hibe olanağı sunmuştur. Bu çerçevede iki ülke arasındaki ekonomik karşılıklı bağımlılık gelişmiştir. Çin'in dünyaya açılım stratejisinin uygulayıcısı Deng, Çin ile Japonya arasındaki toprak sorunları, savaşın kötü anıları, Tayvan gibi siyasi sorunların çözümünün gelecek nesillere bırakılması gerektiğini öne sürmüştü ve bu dönemde ekonomik ilişkilere ve kalkınmaya önem verilmesi gerektiğini vurgulamıştır (Ekrem, 2007). 1970 ve 1980'ler her iki taraftan da Çin-Japon ekonomik ve siyasi ilişkileri açısından gelecek vaden yıllar olarak algılanmıştır. Japonya 1989 Tiannamen olayları sonrası Çin ile ilişkileri yeniden düzelten ilk ülkelerden birisi olmakla kalmamış;

Batı'dan Çin'e yönelen eleştiri ve yaptırımları da yumuşatmak için elinden geleni yapmıştır (Katherine, 2000:49). Bu yakın ilişkiler Çin açısından, Japonya'nın yardımıyla uluslararası kamu oyununda yeniden kabul görme fırsatını yakalamayı ifade ederken; Japonya ise iki kutuplu düzenin ardından ABD ve Avrupa ile yeni yapının baş aktörlerinden birisi olma yolunda Asya-Pasifik bölgesi politikalarında etkili olabilmek anlamına geliyordu. Ancak ilişkilerdeki bu balayı çok uzun süremedi. Çin Avrupa, Rusya ve ABD ile olduğu kadar Asya-Pasifik ülkeleri ile de ilişkilerini geliştirmeye başladı. Buna koşut olarak Japonya yaşadığı ekonomik bunalım nedeniyle ABD'ye daha bağımlı hale geldi ve ABD'nin küresel güvenlik stratejisinde daha fazla rol almak zorunda bırakıldı.

3.1.1. Bölgesel Liderlik Mücadelesi: Kırılgan Dengeler

Liderliğin uluslararası toplumun karşılaştığı bir çok problemin çözümü noktasında önemi olduğu açıktır. Terörizm, iklim değişikliği, açlık, uyuşturucu, mal ve insan kaçakçılığı, insani yardım ve müdahale, sürdürülebilir kalkınma gibi konuların çözümlenmesi için çoğu zaman bir liderin önderliğine ihtiyaç duyulmaktadır. Söz konusu problemler ile bölgesel seviye de de yüzleşilebilmekte ve bu problemlerin çözümünde eş güdüm ve motivasyonun sağlanması için liderliğe ihtiyaç duyulmaktadır (Dend, 2008:275). Christopher Dend liderin önderliğinde mutemel bir bölgesel işbirliğinden sağlanacak çıktıları dört maddede özetlemektedir.

1)Ekonomik güvenlik çerçevesi oluşturularak bölgede ülkeler arası gelişmişlik farkları en aza indirilebilir. Sürdürülebilir kalkınma sağlanabilir. 2)Devletler ve diğer aktörler arasındaki problemler kolektif sorumluluk yoluyla çözülebilir. 3) Bölgesel uluslararası örgüt ve NGO'lar desteklenerek bölgesel norm ve değerler oluşturulabilir. İlerleyen süreçte küresel toplumun gelişmesi noktasında bölge daha etkin roller alabilir. 4) G-8, BM gibi küresel forumlarda bölgenin çıkarları daha etkin korunabilir (Dend, 2008:22).

Öte yandan bölgesel liderlik lider devletin uzun vadede kendi çıkarına olacak politikaları uygulayabilmesine, liderin bakış açısına uygun normların yerleşmesine yardımcı olmaktadır. Örneğin Japonya insan hakları, ve insani müdahale konularında

batılı tezleri savunurken; Çin insan haklarının da göreceli olduğunu düşünmektedir. Bölgede ekonomik ve siyasi gücü aşınan büyük devletin ait olduğu normatif çerçeve de zamanla bölge uluslararası ilişkilerinden silinecektir. Çin ve Japonya tarihlerinin ve kültürlerinin onurlu ve özel olduklarını iddia eden iki ülkedir. Bu algı 1980 ve 1990'larda daha da güçlenerek 2000'lerde patlama yapmıştır. Bu nedenle bölge üzerinde ekonomik ve siyasi etki arttırımı aynı zamanda söz konusu ülkenin milliyetçi duygularını da okşamaktadır.

Soğuk Savaşın sona ermesi Çin ve Japonya'yı yeni bir uluslararası çevrede farklı bir çerçeve içerisinde etkileşime girmeye zorlamıştır. Tek kutuplu uluslararası düzenin en önemli figürü ABD'nin bölgede etkinliğine yönelik farklı tutumlar sergileyen iki ülke, soğuk savaş sonrası döneme farklı öncelikler, algılar ve kimi zaman çatışan amaçlar ile girmişlerdir. Japonya için ABD'nin güvenlik şemsiyesi önemini korumuştur. Kuzey Kore'nin nükleer kapasitesi ve provakatif tavrı Japonya'nın ABD ile işbirliğini sürdürmesinin ardındaki en önemli dayanaktır. Buna ek olarak nükleer denemeleri, balistik füzeleri ve artan askeri kapasitesi ile Çin Doğu Asya'da etkinliğini arttırmaktadır. Bu da Japonya için ulusal güvenlik alarmlarının çaldığı anlamına gelmektedir. Söz konusu güvenlik kaygıları Japonya'nın Asya-Pasifik bölgesinde ABD'nin varlığını desteklemesinin ardındaki en büyük nedendir. Çin için ise soğuk savaşın sona ermesi ve ABD'nin hegemonyası bölgesel istikrar için bir tehdit olarak görülmüştür. 1990'ların ikinci yarısından itibaren Çin bölgede çok kutuplu bir yapının oluşması arzulamıştır. ABD'nin üstünlüğü Çin'de Japonya'nın tersine bölge barışı için bir güvence değil bir tehdit olarak görülmüştür (Yahuda, 2006:167). 1990'ların sonlarına doğru ABD-Japonya güvenlik işbirliğinin sıkılaştırılması Çin Halk Cumhuriyeti açısından kendisinin bölgede yükselişine bir tehdit ve Tayvan sorununa yönelik bir göz dağı olarak algılanmıştır. İki ülkenin soğuk savaş sonrası bölgesel güvenlik ilişkilerini algılayış farklılıkları, zemini milliyetçilik ile hazırlanmış olan karşılıklı güvensizliğin duvarlarının yükselmesinin nedenlerinden birisi olmuştur.

3.1.2. Stratejik Güvensizlik

1990'lar Japonya için etkileri 2000'lerde de sürecektir ekonomik çöküş yılları olurken; aynı yıllarda Çin ivmesi 2000'lerde de artarak devam edecek ekonomik

büyüme sürecine girmiştir. Japonya'nın 1970 ve 1980'lerdeki ekonomik büyümesi diğer bölge ülkeleri için bir model olmasına yol açmış ancak 1990'lar ile gelen ekonomik çöküş bölgesel liderliğin materyal unsurlarının aşınmasına neden olmuştur. Öte yandan Asya finansal krizi sırasında Çin Japonya'nın tersine "sorumlu" bir ekonomik güç imajı çizmiştir. Bunun sonucunda Çin, 1990'lar ve 2000'lerde ASEAN ülkeleri ile olumlu siyasi ve ekonomik ilişkiler geliştirebilmiştir. Pekin'in 1990'lar ve 2000'lerde uyguladığı aktif bölgesel dış politikası ve bölgesel örgütler ile işbirliği, bölgesel liderlik hedefinde Japonya'dan bir adım daha öne geçmesine sebep olmuştur. Asya finansal krizi sonrasında ASEAN ülkeleri için ASEAN'ın önemi artmış; Pekin ise forumun gelişmesini ve ASEAN+3'ün kuruluşunu desteklemiştir. Çin Halk Cumhuriyeti ve 10 ASEAN ülkesi arasında 2002 Yılında 2010'da yürürlüğe girmek üzere bir serbest ticaret anlaşması imzalanmıştır (Dosch, 2008:157). Bu anlaşma ile kurulan serbest ticaret bölgesi nüfus açısından Dünya'da ilk sırada ticari büyüklük açısından ise üçüncü sıradadır. Dosch'a göre ASEAN-Çin serbest ticaret bölgesinin politik önemi siyasal öneminden bile daha fazladır. Güney Doğu Asya ülkeleri ile Çin Halk Cumhuriyeti arasında ekonomik bağın artması ve kurumların güçlenmesi orta ve uzun vadede bölgesel güvenlik ve istikrarın sağlanmasına da katkı sağlayacaktır (Dosch, 2008:157). Söz konusu Güney Doğu Asya ülkeleri ile Çin arasında Japonya – Çin ya da Japonya – Doğu Asya ülkeleri arasında olduğu gibi tarihi kötü anılar da bulunmamaktadır. Bu nedenle liberal uluslar arası ilişkiler teorisinin ekonomik karşılıklı bağımlılığın uluslar arası ilişkilerin diğer alanlarına da sıçrayacağı tezi ASEAN- Çin ilişkilerini açısından doğrulanabilir hale gelmektedir.

Diğer taraftan Japonya da ABD ile stratejik işbirliğini sürdürürken bir yandan da bölgesel işbirliğini desteklemiştir. ASEAN'ın kuruluşunda ve ASEAN+3'ün oluşturulmasında rol almıştır. Ancak Japonya bölgesel işbirliğini koordine etme noktasında Çin'i arkadan takip etmektedir. Örneğin Çin'in 2002'de ASEAN ile yaptığı serbest ticaret anlaşmasının benzerini Japonya, 2005'de gündemine almıştır. Öte yandan Japonya bölgesel güvenlik konusuna Çin'den farklı bir yaklaşım getirerek sivil güç olma iddiasındadır. Bu bağlamda geleneksel güvenlik yaklaşımlarının dışında ekonomik, sosyal ve kültürel güvenlik tanımları üzerinde duran Japonya; bölgede insan güvenliği yaklaşımının filizlenmesi için adımlar atmaktadır. Bu çerçevede Resmi Kalkınma Diplomasisi adı verilen program ile Doğu Asya ülkelerine milyarlarca

dolarlık ekonomik yardım yapmıştır. Bu yardımlar ile terörizm, insan ve mal kaçakçılığı, şiddet gibi güvenlik problemlerinin perde arkasındaki dinamikler ortadan kaldırılmaya çalışılmaktadır.

2010' yılında iki ülke Doğu Çin Deniz'indeki bir gurup insansız adanın mülkiyeti konusunda diplomatik bir kriz yaşamışlardır. Adaların çevresinde doğal gaz yatakları olduğu tahmin edilmektedir. Geleneksel yaklaşımla bakılacak olursa Japonya ve Çin'in bölgesel liderlik mücadelesi ve jeostratejik kaygıları çerçevesinde adalar üzerindeki egemenlik sorununu sıfır toplamı bir oyun olarak algıladıkları ve milli çıkarlarını savundukları söylenebilir. Ancak bu çalışma boyunca iki aktörün neden bazı konuları sıfır toplamı oyuna dönüştürebildikleri sorusuna cevap aranmıştır. Henüz yerleri bile tam olarak belirlenmemiş doğal gaz yatakları için milyarlarca dolarlık ticaretin geleceğini riske etmek Japonya ve Çin için irrasyonel görülmemektedir. Zira bu iki devlet konuya milliyetçi gözlüklerle bakmaktadırlar.

3.2. SENKAKU/DİAOYU¹⁴ ADALARI SORUNU

Milliyetçi söylemin Çin-Japonya ilişkilerini maksimum düzeyde etkilediği ve diplomatik ilişkilerin durma noktasına geldiği Kozumi'döneminden sonra ilişkilerin düzeltilmesi için karşılıklı bir motivasyon mevcuttur. Karşılıklı üst düzey ziyaretler ve zirveler ile bu ilişkiler düzelme eğilimine girmiştir. Ancak bu motivasyonun kaynağı iki ülkenin yönetici elitidir. Diğer bir deyişle kamu oylarındaki milliyetçi eğilim değişmemiştir. Çin ve Japon kamu oyları arasında muhafazakar milliyetçiliğin düzeyine ilişkin bir karşılaştırma yapılması gerekirse; Çin'de durumun Japonya'da çok daha ciddi olduğu görülebilir. Zira Çin'de gençler sokak gösterilerinde sıkça şiddete başvurmuş ve sanal alemde nefret içerikli söylemler geliştirmişlerdir. Bu durum iki ülke ilişkilerinin bu tarihi sorunlardan etkilenmeye devam ettiğini göstermektedir (Geng, 2011:25). Senkaku/Diaoyu adaları üzerindeki egemenlik sorunu aşağıda ele alınacak Ders Kitapları ve Yasukuni Şehitliği sorunundan farklı olarak aynı zamanda jeopolitik ve jeostratejik bir konudur. Ancak sorunun neden bu güne kadar çözülemediği, iki tarafı

¹⁴ Senkaku/Diaoyu adaları Doğu Çin Deniz'inde Tayvan'ın Kuzey'inde Okinava'nın batısında yer alan bir gurup insansız adadır. Adaların Japoncadaki isimleri Senkaku, Çincedeki isimleri ise Diaoyu'dur. Bu nedenle iki ülkenin de üzerlerinde egemenlik iddia ettiği bu adalar için iki isim birlikte kullanılacaktır.

tatmin edecek bir uzlaşma zemini oluşturulamadığı, yukarıdaki bölümlerde nedenleri ve olası sonuçları tartışılan milliyetçilik olgusu üzerinden açıklanacaktır.

7 Eylül 2010’da tartışmalı sularda meydana gelen bir kaza sonrası gelişen olaylar ile Çin-Japon ilişkileri Kouzumi döneminde olduğundan da kötü duruma gelmiştir. Tartışmalı sularda avlanan Çinlilere ait bir balıkçı gemisi Japon sahil güvenlik botları ile çarpışmış; olay sonrasında balıkçı gemisinin kaptanı tutuklanmıştır. Olay kısa sürede diplomatik bir krize dönüşmüş; Çin Halk Cumhuriyeti, tutuklanan Çinli kaptanın serbest bırakılması için Japonya’ya ultimatom vermiş ve üst düzey diplomatik temasları askıya almıştır. Sorun Çinli kaptanın serbest bırakılması, Çin’in diplomatik zaferi ve Japon hükümetinin iç kamu oyunda eleştirilmesi ile sonuçlanmıştır.

3.2.1. Senkaku/Diaoyu Adaları’nın Mülkiyetine İlişkin Çin ve Japon Argümanları

Harita 1

Birinci Çin-Japon savaşının sonunda Japonya, Kore ve Tayvan’ın egemenliğini ele geçirmiştir. Toplam yedi km² alan üzerinde bulunan bu adaların egemenliği de Japonya’ya kalmıştır. Japon tarihi kaynakları bu adaların 10 yıl boyunca dikkatle incelendiğini ve insansız olduklarına kanaat getirildiğini ve Ryukyu adalarına dahil edildiklerini söylemektedir. 1951 yılında yapılan Sanfrancisco anlaşmaları uyarınca Ryukyu adarı 1971’e kadar ABD gözetiminde kalmış bu tarihten sonra tekrar Japon egemenliğine geçmiştir (China-Japan Islands Row, 2010). Japonya’ya göre Çin ve Tayvan Sanfrancisco anlaşmalarına hiçbir itirazda bulunmamışlardır. Adaların mülkiyeti

konusunda Çin ve Tayvan tarafından ilk defa 1970'lerden sonra iddiada bulunulmuştur. Bu da Japonya'nın Senkaku adalarının mülkiyeti konusundaki haklılığını göstermektedir. Çin Halk Cumhuriyeti'ne göre Diaoyu adaları hakkında ilk antik metinler Çinli kaynaklarda bulunmakta ve bu bölge Tayvanlı balıkçılar tarafından binlerce yıldır av bölgesi olarak kullanılmaktadır. Bu adalar 1895'de Tayvan'ın işgali ile Japon egemenliğine girmişlerdir. Bu nedenle Çin'e göre 1951'de Tayvan hukuksal olarak Japon egemenliğinden çıktığında bu adalar'da Japon egemenliğinden çıkmıştır. Ancak dönemin milliyetçi lideri Chiang-Kai Shek ABD'ye bağımlı olduğundan ABD'nin denetimine giren bu adaların egemenliklerini savunmamıştır. Çin doğal kıta sahanlığının Okinawa adasına kadar gittiğini öne sürmektedir.¹⁵ Bu nedenle adaların bulunduğu bölge Çin'in ekonomik hayat sahası içine girmektedir.

2010 Eylül'ünde meydana gelen, can kaybının yaşanmadığı çarpışmanın diplomatik bir krize dönüşmesinin sebebi çarpışmanın tartışmalı adalar üzerinde meydana gelmiş olmasıdır. Adaların çevresi balıkçılık açısından büyük bir öneme sahiptir. Ancak daha önemlisi bu bölgede yüz milyar varil ham petrol ve yedi trilyon kübik feet¹⁶ doğal gaz bulunduğu düşünülmektedir. Böylece adaların mülkiyeti enerji fakiri Japonya ve enerjiye aç Çin açısından önemli hale gelmektedir. Kıta Sahanlığı jeolojik olarak ülkeyi oluşturan kara parçasının deniz altındaki uzantısıdır ve kıtanın bitip okyanusun başladığı kıtasal çizgiye kadardır. "Kıta sahanlığı, jeolojik tanımından başka uluslar arası hukukta Birleşmiş Milletler Deniz Hukuku Sözleşmesi ile düzenlenen bir konudur. Bu sözleşmeye göre kıta sahanlığı kıyı çizgisinden 200 deniz mili açığa kadar, ancak doğal kıta sahanlığı daha da ileriye gidiyorsa deniz derinliğinin 2500 metre olduğu çizginin 100 mil ilerisini geçmemek ve kıta çizgisi nasıl olursa olsun toplamda 350 mili geçmemek kaydıyla gittiği yere kadardır (Kıta Sahanlığı, 2011). Ancak Japonya'nın Okinawa adasından Çin kıyılarına kadar olan bölge dört yüz deniz milinden azdır. En geniş olduğu yerde 360 en dar olduğu yerde ise 180 deniz milidir (Dzurek, 1996).

Bu tip durumlarda BM Deniz Hukuku Sözleşmesinin 83. Maddesi şu hükmü içermektedir:

"Sahilleri bitişik ve ya karşı karşıya bulunan devletler arasında kıta sahanlığının

¹⁵ Söz konusu 2500 metrelik derinlik Okinawa adası açıklarında bitmektedir. Bu görüşe göre Çin ve Japonya ayrı kıtasal parçalar üzerindedirler.

¹⁶ Bir kübik feet yaklaşık olarak 0,1781076 varil büyüklüğe denk gelmektedir.

sınırlandırılması, hakkaniyete uygun bir çözüme ulaşmak amacıyla, Uluslararası Adalet Divanı Statüsünün 38. Maddesinde belirtildiği şekilde, uluslararası hukuka uygun olarak anlaşma ile yapılacaktır.” Görüleceği gibi, kıta sahanlığı sınırlaması kıyıdaş devletlerce anlaşma yoluyla, uluslararası hukuka uygun olarak, hakça bir sonuca varılacak biçimde gerçekleştirilmek zorundadır. Bu da gerek bir anlaşma aracılığıyla, gerek böyle bir anlaşmanın yapılmaması durumunda, barışçı yollar çerçevesinde sınırlandırmanın hakça ilkelere (equitable principles; principes equitables; Billigkeitsgrundsätze) göre gerçekleştirilmesi gerektiğinin kabulü olmaktadır (Pazarıcı, 2005:281).

Ancak hakkaniyete dayalı bir uzlaşma zemini bulunması jeopolitik çıkarlardan çok milli prestij temelinde büyüyen tartışmalar eşliğinde mümkün görünmemektedir.

3.2.2. Sorunun Alevlenmesi

1968’de BM’ye bağlı bir jeolojik araştırma komitesi tartışmalı adaların yakınında petrol ve doğal gaz olabileceğini belirten bir rapor yayınlamıştır. Ancak uluslararası konjonktür ve Çin-Japon normalleşme süreci muhtemel bir mülkiyet tartışmasını önlemiştir (Chung, 2004:37-38). Öte yandan 1971’ yılında ABD ile Japonya arasında yapılan anlaşmaya göre ABD, bu adaların da içinde sayıldığı Okinawa bölgesini Japonya’ya geri vermiştir. 1978’de barış anlaşması görüşmeleri sırasında bir grup Japon muhafazakar anlaşma çerçevesinde tartışmalı adaların mülkiyet hakkının Japonya’da olduğunun tescilini istemiş ve bu konuda hükümete baskı yapmışlardır. Buna karşılık Çin Halk Cumhuriyeti bölgeye silahlı balıkçı tekneleri göndermiştir. Ekonomik gelişmenin iki taraf için önemi jeostratejik ve milliyetçi kaygılara yeniden ağır basmış ve izleyen süreçte Deng’in açık kapı politikası ile sorun dondurulmuştur. (Chung, 2004:39). 1990 yılında Japon muhafazakarlar, 1978 yılında adalardan birisine inşa edilmiş deniz fenerine resmi statü verilmesini hükümetten talep etmişlerdir. Hükümet de bu talebi kabul etmiş ve deniz fenerine yasal statü vermiştir. Bu durum Çin’de öğrenildiğinde Çinli öğrenciler kendi liderlerini eleştirmişler ve yöneticileri, Japon ekonomik yardımı için vatani satmakla suçlamışlardır (Downs & Saunders, 1998/1999:131-132). 2004’de öncekilerden farklı olarak sorunun yeniden alevlenişi Çinli milliyetçi gruplar tarafından gerçekleşmiştir. 2004 Mart ayında bir grup Çinli aktivist adalardan birine çıkarak gövde gösterisinde bulunmuştur. Ancak bu aktivistler Japon sahil güvenliği tarafından tutuklanmış ve iki gün alıkonulmuştur (Fravel,

2010:153). Bu hem Çin hem de Japonya'daki muhafazakarları tahrik etmiştir ve olayların zincirleme bir şekilde gelişmesini kolaylaştırmıştır. 2005 yılında ders kitapları sorunu ve Yasukuni ziyaretlerinin de üst üste gelmesiyle Çin Halk Cumhuriyeti-Japonya ilişkileri normalleşmeden itibaren en düşük seviyesine inmiştir. Görüldüğü gibi Çin ve Japonya'da milliyetçiliğin yükselişi ile ilgili olarak alevlenen Yasukuni Şehitliği ve Ders kitapları sorunu aslında jeopolitik bir problem olan Senkaku/Diaoyu adalarının mülkiyeti konusunun alevlenmesine yardım etmiştir.

3.2.3. 7 Eylül 2010 Olayı ve Diplomatik İlişkilerin Durumu

7 Eylül 2010'da Çinli balıkçı teknesi ve Japon sahil güvenlik botlarının çarpışmasının ardından teknenin Çinli kaptanı Japon makamlarca alıkonulmuştur. Bu hareket Japon makamlarının milli güvenlik konularında daha agrasif bir tutum izlemeye başladığının göstergesidir. Kaptanın serbest bırakılmaması üzerine Çin Halk Cumhuriyeti üst düzey ziyaretleri iptal etmiş, Japonya ile turist değişimini askıya almış ve bu ülkeye yapılan mineral satışlarını durdurduğunu açıklamıştır (Park, 2010:p.2). Mineraller Japon ekonomisi için hayati önemdedir zira cep telefonu, pil, hibrit araba gibi sanayi ürünlerinde kullanılmaktadır. Japonya Çin'in bu tepkisine ve yaptırımlarına karşı etkili bir misilleme yapamamış ve kaptanı mahkemeye sevk ederek kendi iç hukukuna göre yargılamadan salıvermek zorunda kalmıştır. Tokyo Üniversitesi Politika Bilimi Bölümünden Koichi Nakano'ya göre bu olay Japonya'nın Çin'in baskısına karşı ne denli zayıf olduğunu göstermiştir (Wan, 2010:p.9).

ABD Japonya'nın geri adımını memnuniyetle karşılamıştır. ABD Dışişleri bakanlığı sözcüsü P.J. Crowley: "Japonya bu krizi olgun devletlerin yönetmeleri gerektiği gibi yönetmiştir" demiştir. Bu arada Çinli kaptanın salınması Çin'de bir grup Japon'un askeri bölgeyi kameraya aldıkları gerekçesiyle tutuklanmalarının üzerinden iki gün geçtikten sonra alınmıştır (Wan, 2010:p.11). Çin'in resmi haber ajansından aktarılan habere göre Çinli kaptan Zhan Çin'in Fujian kentinde büyük bir kalabalık ile kahraman gibi karşılanmıştır. Öte yandan Japonya'nın adalar çevresinde gerçekleşen kaza sonucu Çinli kaptanı ve mürettebatı tutuklaması, mürettebattan daha sonra olmak üzere kaptanı serbest bırakması, adalar üzerindeki egemenliği konusunda bir tür fait accompli yarrattığı anlamına gelebilir. Japonya'nın geri adım atmış olması adaların mülkiyeti

sorununda Japonya'nın lehine oluşan oldu bittiyi uluslar arası hukuk açısından zedelememektedir (Park, 2010:p.4). Bu çerçevede eğer konu uluslararası adalet divanına götürülürse bu olay Japonya'nın adaların denetimini elinde tuttuğu ve bu nedenle egemenlik haklarının kendisine ait olduğu şeklinde yorumlanabilecektir.

Balıkçı teknesi olayı kısa vadede Çin'in diplomatik başarısı gibi görünse de orta ve uzun vade de Japonya'nın çıkarına olabilecek gelişmeler yaşanmıştır. Japonya'nın askeri olarak desteklenmesi fikrinin ABD kamu oyu ve yönetiminde güç kazanması sonucunu vermiştir. Obama 27 Eylül'de yaptığı açıklamada ABD-Japon ittifakının bölgenin ve dünyanın barışında bir mihenk taşı olduğunu söylemiştir. 23 Eylül'de ise Savunma Bakanı Robert Gates Senkaku adalarının da ABD güvenlik şemsiyesi altında olduğunu söylemiştir (Park, 2010:p.5).

Çin Halk Cumhuriyeti ve Japonya arasındaki büyük ekonomik karşılıklı bağımlılık düşünüldüğünde iki ülkenin bu tür ilkel bir mücadele içine girmiş olması ironik görünebilir. Ortak çıkarlar Çin-Japon ilişkilerinde, liberal ve daha spesifik anlamda fonksiyonel teorilerin ön gördüğü şekilde fikirsel bir uzlaşma çerçevesi yaratmamıştır. Çin ve Japonya söz konusu sorunda çıkarların göreceli olduğunu düşünmektedir; zira iki ülke de kimliklerini birbirleri üzerinden ve düşmanca motifler ile yeniden dokumuşlardır.

3.3. ÇİN HALK CUMHURİYETİ-JAPONYA İLİŞKİLERİNDE MİLLİYETÇİLİK TEMELLİ GÜNCEL ÇATIŞMA ALANLARI

Yukarıdaki bölümlerde milliyetçiliğin, kültürün devlet ve toplumların kimliklerinin, ülkeler arasındaki ilişkilerin seyri açısından önemi tartışılmış; ve Çin Halk Cumhuriyeti ile Japonya'da milliyetçiliklerin hangi nedenlerle ve nasıl güçlü birer söylem olarak yeniden ortaya çıktığı araştırılmıştır. Yukarıda ele alınan bu tartışmalar aşağıda ele alınacak iki çatışma alanının 21. Yüzyılda ısınma nedenlerinin milliyetçilik olduğu iddiası ile sonuçlanmıştır. Başka bir deyişle, milliyetçiliği yaratan şartlar ve milliyetçi söylemin, iki tarafın söz konusu çatışma alanlarını algılayış ve ele alış biçimini etkilediği, var olan bu alanlarının yeniden ele alarak çatışmaları tekrar ürettiği ve toplumlar arası yeniden uzlaşmayı zorlaştırdığı öne sürülmüştür. Ayrıca toplumsal ve uluslararası ilişkilerin canlı ve oluş halindeki yapısına vurgu yapılmıştır. Bu çerçevede,

var olan çatışmaların milliyetçi söylemi nasıl inşa ettiği de ele alınmıştır. Aşağıda diplomatik ilişkileri bozan ve ekonomik ilişkiler, bölgesel-küresel dengeleri tehdit eden bu çatışma alanlarının karşılıklı agrasyonu artırma kapasitesi bakımından en önemlileri ele alınacaktır.

3.3.1. Ders Kitapları¹⁷

Savaş'ın hatıraları ve bu hatıraların kuşaktan kuşağa yayılarak aktarılması, savaşın üzerinden yetmiş yılı aşkın zaman geçmesine rağmen Çin-Japon ilişkilerinin sağlıklı gelişiminde bir engel olarak yeniden ortaya çıkabilmektedir. Bu yeniden ortaya çıkmabilmenin fiziksel ve psikolojik şartları yukarıda ele alınmıştır. Ders kitaplarını revizyona tâbi tutma süreci, Japonya'nın yeni muhafazakar milliyetçi söylemi ve artık "normal bir ülke" olmak yolundaki motivasyonu göz önünde bulundurularak incelenmelidir. Bu bağlamda sorun yalnızca Çin'in sorunu değil Japonya'nın emperyal ve ultra milliyetçi söyleminden canı yanmış tüm ülke ve toplumların sorunudur. Ders kitapları sorunu Japonya Milli Eğitim Bakanlığı'nın tarih kitaplarını revizyona tabi tutma hamlesi ile 1980'lerde başlamış; şiddetini gittikçe artırarak 2000'lere gelmiş bir konudur.

3.3.1.1. Konunun Perde Arkası ve Bir Soruna Dönüşmesini Kolaylaştıran Şartlar

Japonya İkinci Dünya Savaşının yıkıntıları arasından sivil bir devlet ve toplum olarak çıkmıştır. Yeni anayasasına göre Japonya'nın modern anlamda saldırı kapasitelerine sahip bir orduya ve silahlara sahip olması ve herhangi bir şekilde savaş açması yasaklanmıştır. Hatta vurucu silahlara sahip olmak ve kendisini kendi gücüne dayanarak savunmak fikri bu dönemde Japonlarca tahayyül edilememektedir. Bu kaçınılmaz olarak güvenlik gereksinimi ve sorumluluklarının ABD güvenlik şemsiyesi altına sığınarak giderilmesi zorunluluğunu doğurmuştur (Izumikawa,2010:123-124).

¹⁷ Tartışma alanı, ilk ve orta öğretimde okutulan tarih kitapları ve içinde tarihe dair öğeler, alıntılar ve çeşitli semboller bulunan ders kitapları ile ilgilidir. Tüm bu kitapları ifade edebilmek adına ders kitapları deyişi kullanılacaktır.

Bu durum Japonya'nın tüm enerjisini ekonomik refah ve gelişmeye ayırabilmesini sağlamış ve Japonya'yı Dünya'nın en büyük ikinci ekonomik gücü olma noktasına kadar getirmiştir. Öte yandan uluslararası politikada sergilediği pasif tutum bu ekonomik büyüklük ile tezat oluşturmuş ve Japonya'nın normal olmayan bir devlet olarak algılanmasına neden olmuştur. Aslında bu durum Japonya'nın diplomasiye düşük derecede ekonomiye ise yüksek derecede önem vermesini öngören Yoshida Doktrini dahilinde açıklanabilmektedir. Yoshida doktrini ticaret temelinde yürütülen bir diplomasiyi ve uluslararası ilişkiler ve karar alma mekanizmalarında periferik bir siyasal rolü öngörmektedir (Kawasaki, 2005:3). Miyazawa Kiichi bir demecinde Japonya'nın anayasası yolu ile "özel bir ülke" haline geldiğini ve uluslararası politikada Japon karar vericilerin tek yaptıklarının var olan ya da oluşan trendleri takip etmek olduğunu söylemiştir (Schlichtmann, 2009:282). Buzan' a göre ekonomik gücü muzazzam boyutlara ulaşan bir ülke, diğer ülkelere sağladığı fon ve yatırımlarla uluslararası politika açısından da önemli hale gelmektedir. Bu tür bir ülkenin uluslararası mekenizmaların karar alıcı noktalarındaki pasif tutumu geleceğe yönelik uluslararası barış dengelerini de negatif anlamda etkileyebilecektir (Buzan, 1988:562).

Japonya'da milliyetçilik güçlü bir tabu olmasına karşın İkinci Dünya Savaşından sonra siyasi arenadan tasfiye edilen muhafazar politikacıların bir çoğu, dönemin soğuk savaş stratejileri çerçevesinde politik arenaya dönmüştür. Zira 1950'lerde ABD açısından Japonya'da komünizmin yeşermesi her hangi bir muhafazakarlaşma ihtimalinden daha risklidir. Söz konusu politikacılar günümüze dek varlıklarını ve fikirlerini sürdürmüş; ancak genel, barışçıl ve ultra milliyetçiliği dışlayan bir söylem ile LDP bünyesinde toplumsal destek bulabilmişlerdir.

1980'lerden itibaren Japonya'nın siyasi cüce ve ekonomik dev statüsü, ulusal güvenlik konusunda dışarıya bağımlı oluşu ve bu durumun garipliği ile ne kadar sürdürülebilir olduğu hem uluslar arası kamu oyunda hem de iç kamu oyunda tartışılmaya başlanmıştır. Japon kamu oyundaki tartışmalarda dikkat çeken fikirler yeni muhafazar kesimden çıkmıştır. Çıkış kapısının milliyetçilikten geçtiğini söyleyen fikirlerin geniş toplumsal sansasyona neden olmalarının sebebi milliyetçiliğin bu dönemde Japonya'da hâla tabu olmasıdır. Diğer bir deyişle milliyetçiliğin tartışılmaya başlamış olması onun toplumun büyük bir parçası tarafından kabul gördüğü anlamına gelmemelidir. Öte yandan yeni muhafazar milliyetçi yaklaşım, Japonya'nın

milliyetçiliği tabulaştırmasına neden olan travmayı hazırlamış olan saldırgan ultra milliyetçi söylemden farklıdır. İkinci Dünya Savaşı öncesi dönem milliyetçiliğinden farklı olarak yeni muhafazar milliyetçilik işgal, saldırganlık ve zor kullanarak söz geçirme iddiasında değil Japonya'nın artık normal bir ülke olması için geçmişini, sembollerini, kültürünü ve tarihini yeniden hatırlama amacındadır (Rose, 1998:62). Yeni muhafazakar düşünce uluslararası ilişkilerin anarşik yapısını ve devletlerin rasyonel davranmaları gerektiğini öne süren geleneksel yaklaşımı benimsemiştir. Aynı zamanda İkinci Dünya Savaşı sonrasında Batılılar tarafından inşa edilen sisteme adepte olmayı ve kendilerine galiplerce biçilmiş rolü oynamayı reddetmektedirler. Örneğin en çok okunan yeni milliyetçilerden Shimizu Ikutaro'ya göre Japonya her ne kadar ABD ve diğer büyük güçler ile yakın bir ilişki ve işbirliği kurmuşsa da; uluslararası ilişkilerde mental anlamda yalnız olduğunu unutmamalıdır. Zira Japonların ve Japonya'nın tek dostu yine Japonlar'dır. Bu nedenle Japonya ulusal güvenlik konusunda dışa bağımlılıktan kurtularak, nükleer silahlar da dahil olmak üzere modern bir ordu kurmalıdır (Kim, 2011:98). LDP 1970'li yıllardaki seçimlerde güç kaybetmiştir. Ancak 1970'lerin sonu ve 1980'lerde kızışan ticaret ilişkiler ile soğuk savaşın yeniden ivme kazanmasıyla muhafazakar düşünce kendi içinde bilenmiştir. Başbakan Ohira'nın halefi Suzuki, Yasukuni Şehitliklerinin ziyaret emiş, savunma bütçesinin yeniden belirlenmesi konusunda fikirler ortaya koymuştur. Ancak bu hareketler Japonya'daki diğer aktörler tarafından ciddi biçimde eleştirilmiştir. Japonya'da bu dönemde çok güçlü bir konumda olan Japon Öğretmenler Birliği ile nispeten önemli iki güç olan Japon Komünist ve Sosyalist Partileri, muhafazakarların eğitim konusunda herhangi bir değişiklik yapabilmelerini engellemişlerdir. Ancak yine de 1982'deki ilk ders kitapları tartışması Japonya'nın milli prestijininin yeniden değerlendirilmeye tabi tutulmasının gerekliliğine olan inancın Japonya'da belli bir kesimce içselleştirilmekte olduğunu göstermesi açısından bir dönüm noktası olmuştur. Ayrıca LDP üyelerinin tavır ve beyanatları Kore ve Çin Halk Cumhuriyetinde de memnuniyetsizliğin ortaya çıkmasına ve protestoların yapılmasına zemin hazırlamıştır.

3.3.1.2. 1982 Ders Kitapları Tartışmaları

1950'lerden itibaren Japon Milli Eğitim Bakanlığı Ders kitaplarını her dört yılda

bir gözden geçirmeye ve revizyona tabi tutmuştur ancak bu periyodik işlemler 1982 yılına kadar ne Japon kamu oyununda ne de Japonya'nın komşuları nezdinde önemli bir tartışma alanı bulmuştur (Nozaki Y., 2008:80). 1982 Yılında Japon Milli Eğitim Bakanlığı ders kitaplarında Japon Tarihi ve Japon'ların tanımlanması sorununu belirli kurallara bağlamış ve düzenlemiştir. Bu kuralların alt metninde şu amaçlar yatmaktadır: 1) Japonya'nın militarist geçmişinde gerçekleştirdiği eylemleri mümkün olduğunca sulandırmak. 2) Meiji Anayasasının demokratik ruhuna yönelik tanımlamalara yer vermek. 3) İmparatorları yüceltici bir dil kullanmak. 4) Vatandaşların haklara sahip olmaktan daha önemli olarak görevler ile yükümlü olduklarını vurgulamak. 1982'de ders kitaplarına yapılan periyodik bakım, anlamlı ve amaçlı bir politik aksiyon haline gelmiştir. Ders kitaplarının hangi ilkelere göre basılacağına gözden geçirilmesinin ardından taslak metinlerinde tarihi dezenformasyon olarak tanımlanabilecek bir çok değişiklik yapılmıştır. Ancak bu değişiklikler gerek ülke içinden gerekse uluslar arası kamu oyundan gelen baskılar ile gerçek hayata geçememiş; ve dönemin başbakanı Yasuhiro Nakasone tarafından geri alınmıştır.

Kitaplardaki saldırganlık sözcüğü, belirli bir amacı gerçekleştirmeye yönelik eylemlere girişilmesi anlamına gelen ilerleme sözcüğü ile değiştirilmiştir. Ayrıca Nanking Olaylarına ilişkin olarak kullanılan vahşilik, canavarlık kavramlarının kullanımı da terk edilmiştir (Nozaki, 2002:603). Artık nispeten daha muhafazakar bir bakış açısıyla ele alınabilen ders kitapları konusunda Milli Eğitim Bakanlığı bir çok yeni öneri ile ortaya çıkmıştır. Örneğin kitaplarda kullanılan işgal sözcüğü gelecekte basılacak olanlarda, ilerleme ile, gaddarlık baskıcılık ile değiştirilmiştir. Böylece ders kitapları metinlerinde Japon askeri vahşi, yağmalayan, gaddar ve insanlık dışı gibi sıfatlarla tanımlanan görüntüsünü terk etmeye; daha doğal ve onurlu bir savaşçı modeline bürünmeye başlamıştır. Vahşet, canavarlık, işgal...vb sözcüklerin taslak metinlerinden çıkartılmasına koşut olarak, Çinli ölümlerin sayılarında da belirgin bir azalma gözlenmiştir. Belirli olaylar meşrulaştırılmaya çalışılmıştır. Örneğin Nanking Olaylarına dönüşmüş Nanking Katliamı, sert ve vahşi Çin savunması sonucunda Japon askerlerinin büyük kayıplar vermesi ve misilleme yapmaları şeklinde meşrulaştırılmıştır (Rose, 1998:84).

Ancak Japon kamu oyu baskısı ve uluslararası kamu oyundan gelen protestolar daha ileri adımların atılmasını engellemiştir. Başta Çin Halk Cumhuriyeti, Kore ve

Singapur hükümetlerinden önemli ağızlar Japonya'yı yeni nesilleri yanlış eğitmek ve yönlendirmek, savaşta zarar görmüş insanları ve toplumları yeniden aşağılamak, militarist ruhu yeniden canlandırmak ile suçlamışlardır. Çin Halk Cumhuriyetinde medya Japonya'nın tarihi dezenformasyon yoluyla değiştirme hamlesine karşı savaş açmıştır. Ülkede geniş yankı bulan makale ve yazı dizilerinde sorunun Japonya'nın bir iç sorunu olarak algılanamayacağı vurgulanmıştır. Diğer tarafta ise Japonya oluşan durumu diplomatik bir problem olarak görmemekteydi. Özellikle Çin Halk Cumhuriyeti'nin baskıları sonucu Japonya kabine sekreteri son dönemdeki “yanlış anlaşılardan” dolayı özür dilemeye mecbur kalmıştır. Sekreterin beyanatına göre ilerleyen süreçte ders kitaplarının gözden geçirilmesinde daha dikkatli olunacak ve Japonya'nın militarist geçmişinden zarar gören toplumların hassasiyetlerine saygı gösterilecektir. Ancak konjonktür muhafazakarlığın gelişmesine uygun hale gelmeye devam etmekte ve olgunlaşmaktaydı. Japonya'da yapılan ders kitapları değişiklikleri Çin'de tepki görmüş, tepki yeni etkileri doğurmuştur. Ayrıca Çin Halk Cumhuriyetinde bu tür bir tepki doğmasının uygun zemini Deng'in iktidara gelmesi ile ancak bu dönemde oluşmaya başlamıştır. Japon muhafazakarlar 1982 Yılında yaşanan gelişmelerden sonra Çin Halk Cumhuriyeti'nin olaya müdahil olmasını ve Japon Hükümeti'nin özür dilemek durumunda kalmasını aşağılayıcı bir gelişme olarak değerlendirmiş ve bunu ilerleyen süreçte kullanmışlardır.

3.3.1.3. 2000'lerde Ders Kitapları Tartışmaları

Japonya'da 1990'larda yaşanan politik çalkantılar nedeniyle muhafazakar düşüncenin ivme kazanması ders kitapları sorununa da yansımıştır. 1980'lerde iç faktörlerinde etkisiyle, bastırılan ders kitaplarının milliyetçi söylem ile revize edilmesi operasyonu bu dönemde iç kamu oyunda yine tepkiyle karşılanmış ancak tepkinin dozunun 1982'deki kadar güçlü olmadığı gözlenmiştir. Bunun nedeni yukarıda açıklanmış olan, Japonya'nın içerisinden geçtiği kimliksel dönüşüm sürecidir. Diğer bir deyişle 2000'lerde artık Japon toplumunun muhafazakar kesimi ders kitaplarında yapılacak bu değişimin mantıklı, meşru ve uygun olduğunu düşünebilecek kıvama gelmiş görünmektedir. Öte yandan Japon kamu oyundaki bu değişim, kitapların değiştirilmesine tepkili olan uluslararası kamu oyunu daha da ısıtmıştır.

1996'da Tokyo Üniversitesi eğitim profesörlerinden Nobukatsu Fujioka liderliğinde tarih kitaplarını yenileme topluluğu kurulmuştur (Beal, Nozaki, & Yang, 2001:179). Bu topluluğun amacı okullara yönelik bir tarih kitabı yazmak ve bu kitabın en geç 2002'ye kadar basılmasını sağlamaktır. 1998'de Japonya Milli Eğitim bakanının yaptığı açıklamaya göre Japonya'da tarih öğretimi belirli bir dengeden yoksundur ve gözden geçirilmesi gerekmektedir (Beal, Nozaki, & Yang, 2001:180). Bu hava içerisinde yayıncılara çeşitli direktifler verilmiş ve yazarların seçiminde daha "özenli" olunması istenmiştir. 2000'e gelindiğinde Milli Eğitim Bakanlığına gözden geçirme için sunulan taslaklarda İkinci Dünya Savaşı ile ilgili bir çok nokta değiştirilmiş ve 1982'de hazırlanan taslaklara benzer metinler ortaya koyulmuştur. Yeni taslakların en çarpıcı tarafı ise rahatlatma birlikleri konusunun metinlerden temizlenmiş olmasıdır (Wondeog, 2001:23).

2001 yılında Tarih Kitaplarını Yenileme Topluluğunun yazmayı bitirip basılacak sayfaya getirdiği kitap Milli Eğitim Bakanlığınca kabul edilmiştir. Taslak tamamen patriyotik bir dil ile yazılmış ve Japonya'nın işlediği savaş suçları tarih sayfalarından çıkartılmıştır. Ancak topluluk tam anlamıyla amacına ulaşamamıştır. İlk olarak taslağın kabul edilme sürecine hem ulusal hem de uluslararası kamu oyu tepkilerini ortaya koymuştur. Çin Halk Cumhuriyeti hükümeti taslağın yeniden gözden geçirilmesi konusunda Japonya'ya baskı uygularken Japonya Milli Eğitim Bakanlığı yeni bir gözden geçirme yapılmayacağını, taslağın kabul edildiğini ve basılıp okutulabileceğini açıklamıştır. Çin Halk Cumhuriyeti Dışişleri Bakanlığı Sözcüsü Zhu Banzao iki ülke arası ilişkilerin sağlıklı bir temele oturtulabilmesi için tarihin doğru yorumlanmasının şart olduğunu ve Çin kamu oyu için savaş dönemi tarihinin ders kitapları yoluyla çarpıtılmasının kabul edilemez olduğunu söylemiştir (Masalski, 2001:1). 2001 Mayıs ayında Çin Halk Cumhuriyeti Dış işleri Bakanlığı resmi olarak Japon Milli Eğitim Bakanlığından ders kitaplarının yeniden gözden geçirilmelerini talep etmiştir. Ancak Japonya Milli Eğitim Bakanlığı bu noktada oldukça stratejik bir hamle ile hem Çin Halk Cumhuriyeti ve Kore'den gelen tepkileri hem de iç kamu kamu oyunda öğretmenler, akademisyenler ve bilinçli ailelerden gelen protestoları dengelemiştir. Taslağın kabulünden sonra yapılan açıklamaya göre kitabın basılıp okutulması konusundaki nihai karar yerel milli eğitim müdürlüklerine bırakılmıştır. Böylece top yerel yöneticilere atılarak hem muhafazakar hem de sol kanatdan gelebilecek tepkiler önlenmeye

çalışılmıştır (Unryu, 2007:47-49). İkinci ve daha önemli olarak taslağın kabul edilmesi topluluğun kitabın yaygın şekilde basılması konusundaki beklentilerinin gerçekleşmesine neden olmamıştır. Topluluk Japonya genelindeki eş değer tarih kitaplarının en az % 10'unun kendi kitaplarıyla değiştirileceğini umarken bu oran %1'in bile altında kalmıştır. Zira yalnızca Tokyo metropolitan bölgesi ve Ehime bölgesi milli eğitim müdürlükleri bu kitabı okutmayı kabul etmişlerdir (Nozaki Y. , 2002:147). Görünüşe göre 2001 yılında muhafazakarların politik gücü isteklerini kabul ettirebilecek kadar fazladır ancak popüler etkileri halk tabanında isteklerini gerçekleştirebilecek kadar fazla değildir. Zira kitaplardaki revizyon onaylanabilmiş ancak kitabın okutulması konusunda yerel kararlılık oluşmamıştır. Ders kitaplarının biçim ve içeriği konusunda Japonya Milli Eğitim Bakanlığının 2005 yılında yaptığı periyodik gözden geçirme Nisan ayında ele alınmıştır. Muhafazakar akademisyen, politikacı ve gazetecilerden oluşan Tarih Kitaplarını Yenileme Topluluğunun taslağı 2005 yılında da okullarda okutulabileceğine dair onay almıştır. Kuzey Kore'de kaçırılan Japonlar nedeniyle 2005 yılında 2001 ve 2002'ye nazaran daha milliyetçi bir hava olmasına rağmen, politize edilmiş tarih kitabı ülke genelinde ancak beş bin kopya satılabilmektedir.

Tarih Kitaplarını Yenileme Topluluğunun girişimleri özellikle 2005 yılında Çin Halk Cumhuriyetinde büyük protesto gösterilerine neden olmuştur. Çin kamu oyu için yenilenmiş patriyotik bir dil ile kaleme alınmış ve tarihi dezenformasyon ile dolu olduğuna inanılan metinlerin Milli Eğitim Bakanlığınca “okutulması uygundur” şeklinde onaylanmaları yeterli bir öfke sebebi olarak görülmüş; Çin Halk Cumhuriyetinde yirmibeş şehirde konuyla ilgili olarak saldırgan gösteriler düzenlenmiştir. Japon büyük elçiliği taşlanmış, Japon otomobillerine zarar verilmiş ve Japon mallarına boykot çağrısı yapılmıştır. Gösteriler sırasında birçok Japon şirketi binlerce gösterici tarafından ablukaya alınmıştır (Watts, 2005:p.4).

Çin Halk Cumhuriyeti Hükümeti olayların daha fazla büyümemesi için olayların medyaya yansımaları engellemekten başka bir önlem alamamıştır. Zira milliyetçi duygularla sokaklara dökülmüş on binlerce kişiyi güvenlik önlemleri ile durdurmaya çalışmak rejimin meşruiyeti açısından sakıncalı bulunmuştur.

Bu genel hava içerisinde 2005'de Japonya'nın Birleşmiş Milletler Güvenlik Konseyi üyeliğine aday olduğunu açıklaması (Coulmas, 2006:18) Çin Halk Cumhuriyetinde milliyetçi tepki ve sokak gösterileri ile karşılanmıştır. Japonya'nın

muhtemel üyeliği aleyhine iki milyon Çinli imza kampanyasına katılmıştır. Bu Çin Halk Cumhuriyetinde anti Japon söylemin ne derece güçlenip yaygınlaştığını ve ders kitapları sorununun bundaki payını göstermektedir. Öte taraftan bu dönemde başbakan Kouzumi'nin Yasukuni abidelerine yaptığı ziyaretleri iptal etmeyi reddetmesi de Çin Halk Cumhuriyeti Kamuoyundaki Japon karşıtı söylemin güçlenmesinin en önemli sebeplerinden birisidir.

3.3.2. Yasukuni Şehitliği Sorunu

Tokyo'da bulunan Yasukuni Şehitliği, Japonya'daki en önemli ve tartışma yaratan Shinto¹⁸ şehitliklerinden birisidir. Yasukuni'de ruhları kutsanan iki buçuk milyon şehit bulunmaktadır. Şehitlikte hiçbir askerin bedeni, kemikleri, külleri ya da mezartaşı bulunmamakta; yalnızca ruhlarının bulunduğu inanılmaktadır. Ruhlar shinto rahipleri tarafından kutsanarak şehitliğe alınmaktadırlar. Bu şehitler arasında, Tokyo Mahkemelerinde A Sınıfında¹⁹ suçlu bulunmuş on dört savaş suçlusunu da bulunmaktadır. Bu durum Yasukuni Şehitliğini, Japon militarizminin ve Shintoizmin simgesi haline getirmektedir. Japon üst düzey yöneticilerinin Yasukuni Şehitliği yaptıkları ziyaretler, Tarih kitapları ve Diuyou /Senkaku adaları sorunu ile birlikte Çin Halk Cumhuriyeti Japonya ilişkilerine ipotek koyan milliyetçilik ile ilgili üç önemli sorundan birisidir (Deans, 2005:269). Yasukuni Şehitliği sorunu da diğer iki sorun gibi, iki ülkenin sorunlu tarihi ilişkileri ile ilgilidir. Şehitlik ve Japonya'nın militarist geçmişi arasındaki ayrılmaz bağ, bunlara yapılan ziyaretlerin Çin Halk Cumhuriyetinde işgal günlerinin hatırlanmasına ve Japonya'ya duyulan öfkenin yeniden alevlenmesine neden olmaktadır.

¹⁸ Japonya'da 119 Milyon kişinin mensubu olduğu, içerisinde animistik öğeler de bulunan, ölümden sonra ruhların varlıklarının sürdüğüne inanılan din. İnanışa göre Ruhların günahlarından arındırılması ve rahat etmeleri için şehitlikler inşa edilmeli ve ruhlar anılmalıdır.

¹⁹ İkinci Dünya Savaşı sırasında Asya – Pasifik' de işlenen savaş suçlarını ele almak üzere kurulan Tokyo Mahkemeleri, suçluları savaştaki sorumluluk ve konumlarına göre A, B ve C olmak üzere üç sınıfa ayırmıştır. B ve C sınıfında 300. 000'in üzerinde Japon Askeri yer alırken aralarında başbakanın da bulunduğu 25 kişi A sınıfına alınmıştır.

3.3.2.1. Yasukuni Şehitliğinin Önemi ve Tarihsel Arka Planı

Yasukuni Şehitliği 1869'da Meiji yönetiminin ikinci yılında inşa edilmiştir. 1868'de Tokugawa Shogun'una karşı yapılan savaşta hayatını kaybeden imparatorluk askerlerinin anısına inşa edilen şehitlik devlet shintoizmi ve Meiji iktidarının sembollerinden birisi haline gelmiştir (Pye, 2003:45-46). “Milli barıştıma” anlamına gelen “Yasukuni” sözünün şehitliğe atfedilmesi, şehitliğin kuruluşundan on yıl sonra gerçekleştirmiştir. İmparator Mutsuhito ya da kendisine atfedilen adı ile İmparator Meiji şehitlikteki abideye şu sözleri yazdırmıştır: “Sizler bu vatan için canlarınızı verdiniz; vatana barış getirmek için kendinizi kurban ettiniz. Bu şehitlik ruhlarınızı rahmete erdirmek için inşa edilmiştir. Bu şehitliğe Yasukuni adını veriyoruz. Şüphesiz ki bu şehitlik sonsuza kadar ziyaret edilecek ve ruhlarınız şad olacaktır” (Pye, 2003:52). Büyük bronz ana giriş kapısı şehitliğin militarizm ve savaş ile bağlantısını ortaya koymaktadır.

Meiji hükümeti iktidarının ikinci yılında inşa ettirdiği Yasukuni Şehitliği üzerinden bazı politik amaçları gerçekleştirmeyi amaçlamıştır. Milliyetçiliği rejimi güçlü tutmak, birliği sağlamak ve ilerlemeyi hızlandırmak için kullanan Meiji yönetimi aynı zamanda vatandaşların ölümü ve hayatları üzerindeki iradeyi imparatorluğun politik gücünü arttıracak bir propaganda aracı olarak kullanmıştır. İlk olarak, Yasukuni'nin varlığı imparator, askerler, şehitler ve geride kalanlar (eşler, çocuklar) arasında bir bağ oluşturmuştur. Bu bağ milleti(kokutai) oluşturan organik bağdır ve imparatorun gelecekteki savaşlarda destek görebilmesi ve istikrarın sürdürülebilmesi için gereklidir. İkinci olarak, Yasukuni dışındaki şehitliklerde şehitlerin ruhlarının kutsallaştırılmaları yalnızca büyük kahramanlar ve önemli kişiler için yapılmıştır. Oysa Yasukuni'de sosyal statüsüne bakılmaksızın, sıradan askerlerin ruhları da kutsallaştırılarak “kami”²⁰ mertebesine erişmiştir (About Yasukuni Shrine: History, 2011). Bu da milletin bütünlüğü için daha geniş ve sağlam bir temel oluşturmaktadır. İmparator için canını vermiş her Japon askerinin ruhu Yasukuni'de kutsanmıştır. Kutsanan ve kami mertebesinde olukları kabul edilen ruhlar, şehitliğe gelenler tarafından anılmakta; ve bu ruhların şefaatleri için dua edilmektedir (Breen, 2004:77-

²⁰ Shinto inancına göre kutsal ruhlara verilen isim. Tanrılar, melekler ve kahramanların ruhlarının bu mertebede olduğu kabul edilmektedir.

78). Son olarak Yasukuni sayesinde iktidar tarafından, savaşlarda hayatını kaybetmiş olanların duyguları kontrol edilebilmekte ve gerektiğinde dönüştürülebilmektedir. Şehitliğin imparatorluk ile her zaman yakın bir bağı olmuştur. Savaşta yakınlarını kaybeden kişilerin acı ve kızgınlıkları Yasukuni yolu ile şeref, onur ve imparatora saygı duygularına dönüştürülmüştür. Buna ek olarak bu duygusal güç milleti devletin her türlü amacına yönelik mobilize edebilmek için kullanılmıştır. Devletin meşruiyeti daha az sorgulanmış; ortak amaçlar için daha istekli çalışılmıştır. Bu yönüyle Yasukuni Şehitliği genişlemeci ultra milliyetçiliğin ve otoriter toplumsal yönetimin sembolü olarak görülmektedir. Bu açıklamalardan anlaşılacağı gibi Yasukuni Abideleri yalnızca dini bir sembol değil; devletin ideolojik bir organı gibi durmaktadır. Bu nedenle şehitliğe yapılan ziyaretlerin muhafazakar Japon'lar ve Çinli'ler için yarattığı tartışma sahasının ciddiyeti ve büyüklüğü anlaşılabilir hale gelmektedir. İmparatorluk üyelerinin şehitliği ziyaretleri 1978'de son bulmuştur. Bunun sebebi ise Tokyo mahkemelerinde suçlu bulunan A Sınıfı savaş suçlularının da şehitlikte ruhlarının kutsanmasıdır.

3.3.2.2. İkinci Dünya Savaşı Sonrası Yasukuni Şehitliği

Yasukuni Şehitliğinde ruhları kutsanmış İki milyon dört yüz altmış altı askerden yaklaşık iki milyonu İkinci Dünya Savaşında hayatını kaybetmiştir. İmparator Hirohito 1978 Ekim ayına kadar her yıl saygısını göstermek amacıyla şehitliği ziyaret etmiştir. 1978 Ekim'inde şehitliğin yöneticisi Matzidayira Nagayoshi 14 A Sınıfı savaş suçlusunun ruhlarını gizlice şehitlikte kutsanan ruhlar arasına almıştır. Bu 14 kişinin içinde savaş döneminin başbakanı Hideki Tojo'da vardır. Bu durum İmparator Hirohito'nun öfkelenmesi ve Yasukuni Şehitliğine yaptığı ziyaretleri durdurmasına neden olmuştur. İmparatorun oğlu, şimdiki imparator Akihito da bu tavrı sürdürmüştür (How To Solve a Problem like Yasukuni, 2007:88-89). Aslında B ve C sınıfı savaş suçlularının kutsanarak şehitliğe alınmaları 1958'den sonra kamu oyundan gizli olarak başlamıştır. Ancak şehitliğin yönetiminden sorumlu rahipler A sınıfı suçluların kutsanmalarını 1978'e kadar gerçekleştirmemişlerdir. Bunun en büyük sebebi 1977 Yılına kadar görevde kalan Baş Rahip Tsukuba Fujimaro'nun A Sınıfı suçluların kutsanmalarını prensip olarak doğru bulmamış olmasıdır. Ancak O'nun yerine göreve gelen baş rahip Matasudaira Nagayoshi kamu oyundan gizli olarak 14 kişiyi şehitlikte

kutsananlar arasına almıştır. 1958'den bu yana gerçekleştirilen bu kutsama dalgası nihayet basına yansıdığında Japonya kamu oyunda bir skandal patlamıştır. Japon kamu oyunda savaş suçlularının şehitlikten çıkartılmalarına ilişkin baskıları shinto rahipleri tarafından reddedilmiştir.

İkinci Dünya Savaşının ardından Yasukuni Şehitliği'ne resmi ziyaretler normal seyrinde devam etmiştir. Başbakanların şehitliğe yaptıkları resmi ziyaretler iki bakımdan eleştirilmiştir. Birincisi resmi ziyaretler genel olarak dini festival zamanlarında yapılmaktadır. Bunun Japonya'nın İkinci Dünya Savaşından Sonra edindiği laik anayasası ile çeliştiği öne sürülmektedir (Akaha, 2008:163). İkinci olarak başbakanların şehitlikleri İkinci Dünya Savaşının bitimini ve Japonya'nın işgalini temsil eden tarih olan 15 Ağustos'da ziyaret etmeleri de, savaşı hatırlattığı gerekçesiyle eleştirilmiştir. Ancak 1978'de A Sınıfı savaş suçlularının şehitlikte kutsanmalarının ardından başbakanların şehitlikleri ziyaretleri bambaşka bir anlam kazanmıştır. Ziyaretler Japonya'daki sol kanat, Çin Halk Cumhuriyeti ve Kore kamu oyları tarafından küstahlık ve Japonya'nın agrasif geçmişini olumlayan güç gösterileri olarak değerlendirilmeye başlanmıştır. 1979 ve 1980'de Başbakan Ohira Masayoshi bahar festivalleri sırasında şehitlikleri ziyaret etmiştir. 1980 Ağustos'unda Başbakan Suzuki Kenzo 17 kabine üyesi ile birlikte, İkinci Dünya Savaşının bitiminin 35. Yılı törenleri sırasında şehitliğe resmi bir ziyaret düzenlemiştir. 1982'de Nakasone Yasuhiro başbakan olarak şehitliği periyodik ziyaretlerine başlamıştır. Ancak Nasakone başbakan olmadan önce de resmi olarak şehitliği ziyaret etmiştir. 1985 Yılında Nakasone'nin şehitliğe yaptığı 10. Resmi ziyareti sonrasında konuyla ilgili politik tansiyon ilk doruk noktasına ulaşmıştır. 14 Ağustos'da Çin Halk Cumhuriyeti Dışişleri Bakanlığının yaptığı açıklamada, ziyaretin Çin Halkı'nın duygularını derinden inciteceği belirtilmiştir. 15 Ağustos'da yapılan ziyarette Nakasone, ziyaretçi defterini Başbakan Nakason Yasuhiro olarak imzalamıştır. Bu Yasukuni'ye yapılan resmi ziyaretlerde bir ilktir ve Japonya anayasasının 20. Maddesi ile çelişmektedir. Bu maddeye göre devlet ve kurumları doğrudan ya da dolaylı olarak dini aktivitelere katılamamaktadır. Nakasone iç kamu oyunda hukuku çiğnemekle suçlanmış; dışarıda ise söz konusu 14 savaş suçlusuna saygı göstermesi noktasında eleştirilmiştir. Meydana gelen iç ve dış eleştirilerin şiddeti karşısında Nakasone şehitliklere bir daha ziyarette bulunmamıştır (Akaha, 2008:163). Bundan 11 yıl sonra 1996'da Başbakan Hashimoto Ryutaro şehitliği bir kereye mahsus

ve özel olarak ziyaret etmiştir. Ziyaret dikkat çekmemesi açısından 15 Ağustos yerine Başbakan'ın doğum günü olan 29 Haziran'da yapılmıştır.

3.3.2.3. Kouzumi Junichiro Döneminde Yasukuni Şehitliği

İç ve dış kamu oyunda ateşli ve uzlaşmaz tutumu, parti geleneğine aykırı politik manevraları ile tanınan Kouzumi 2001 Nınsan'ından 2006 Eylül'üne kadar iktidarda kalmıştır. 2001'de iktidara geldiğinde kabinesinin Diet'de aldığı güven oyu oranı %85 ile İkinci Dünya Savaşı sonrası dönemin en yüksek oranı olmuştur. 2001 Yılındaki seçim kampanyasında başbakan olduğu taktirde görev süresince her yıl Yasukuni Şehitliğini ziyaret edeceğini de vurgulayan Kouzumi bu vaadini yerine getirmiştir. Kouzumi'nin Yasukuni Şehitliği ziyaretleri Çin Halk Cumhuriyeti Japonya ilişkilerini durma noktasına getirmiştir. Kouzumi'nin ziyaretlerinin arkasında yatan en önemli nedenlerden birisi iç politikada sahip olduğu muhafazakar oyları korumak ve seçmen kitlesini tatmin etmektir. Kouzumi Çin Halk Cumhuriyeti'nin ziyaretlerin durdurulması ve şu ana kadar yapılan ziyaretler dolayısıyla özür dilenmesi taleplerini geri çevirmiştir. Bu sayade iç ve dış kamu oylarına güçlü bir dış politika duruşu sergilendiğinin izlenimi verilmek istenmiştir. Japonya Dışişleri Bakanlığının açıklamasına göre Kouzumi'nin şehitliğe yaptığı ziyaretlerin tamamı kişisel ziyaretler olup Japon devletini direkt olarak bağlamamaktadır. Ayrıca Dış İşleri Bakanlığına göre Kouzumi ziyaretleri A Sınıfı suçlular için değil Japonya için hayatını feda etmiş şehitlerin ruhu için yapmaktadır. (Basic Position of the Government of Japan Regarding Prime Minister Koizumi's Visits to Yasukuni Shrine, 2005). Ancak ziyaretlerin resmi kanallar ile yapılmaması iç ve dış politika açısından bağlayıcı bir bahane olmamıştır. Ziyaretleri yapan kişinin Japonya Başbakanı oluşu, iç kamu oyunda destek görmesi ve başbakanın ziyaretler sırasındaki tavır ve beyanatları, ziyaretlerin Japonya'nın Çin ve Kore ile olan ilişkilerinde negatif sonuçlar doğurmasına yetmiştir. Öte yandan ziyaretlerin Başbakanın görev süresi ve saatleri içerisinde yapılması, 2004 yılındaki ziyarette ziyaretçi defterine Başbakan Kouzumi Junichiro yazılması, ziyaretlerin resmi olup olmadığı konusunda tartışmalara neden olmuştur. 29 Eylül 2005'de Tokyo Yüksek Mahkemesi ziyaretlerin Kouzumi'nin şahsi meselesi olduğuna karar verirken; 30 Eylül'de Oshaka Yüksek Mahkemesi

ziyaretlerin başbakanlık görev süresi içerisinde yapıldığını, dolayısıyla resmi olduklarına ve anayasanın 20. Maddesini²¹ ihlal ettiklerine karar vermiştir (Yoshida, 2005:p.15).

Kouzuki 2001'de başbakan seçildikten sonra seçim kampanyasında seçmen kitlesine söz verdiği üzere şehitliği ziyaret emeye karar vermiştir. Ancak ziyaretin tarihi konusunda tereddüt yaşanmıştır. Zira ziyaretin İkinci Dünya Savaşının bitimi ve Japonya'nın işgalini simgeleyen 15 Ağustos'ta yapılması Çin Halk Cumhuriyeti'nin öfkesini Japonya'ya yöneltmesine neden olabilirdi. Bu konuda yeni kabine içerisinde tartışmalar yapılmıştır. Örneğin hükümet sekreteri Yasuo Fukuda Başbakanın şehitliği 15 Ağustos'da ziyaret etmesinin normal olduğunu söylerken; Dışişleri Bakanı Tanaka Makiko A Sınıfı suçluların da kutsandığı şehitliğe yapılacak ziyaretin 15 Ağustos'da yapılmasına karşı çıkmıştır. Böylece ziyaret dikat çekmemesi ve öfke uyandırmaması açısından bu tarihten iki gün önce yapılmıştır (Harder times for Koizumi: His shrine visit won't help Japan's prime minister mollify the right, 2001:p.1).

2002 ve 2003'de de şehitlik Kouzuki tarafından ziyaret edilmiştir. Ancak yukarıda belirtildiği gibi 2004 Yılındaki ziyaret sırasında ziyaretçi defterine "Başbakan Kouzuki Junichiro" yazılması ziyaretin niteliğini değiştirmiştir ve resmi bir ziyaret olarak algılanmasına neden olmuştur (Yoshida, 2005:p.13). Ancak Kouzuki açıklamasında: "Ziyaretlerim resmi değildir ve tamamıyla kendi kişisel inançlarımın yansımasıdır. Öte yandan bu tür ziyaretlerin anayasamıza aykırı olması anlaşılabilir değildir. Zira Japonya'nın bugün yaşadığı barış ve refah seviyesinde Yasukuni'de kutsananların da payı vardır" demiştir (Przystup, 2004:115). Eski Başbakan Nakasone'nin aksine Kouzuki ziyaretlere karşı oluşan tepkiye özür ile karşılık vermemiş; ziyaretlerin normal karşılanması gerektiğini açıklamaya çalışmıştır. Nakasone Çin Halk Cumhuriyeti - Japonya ikili ilişkilerinin geleceğini ipotek altına almaktansa geri adım atmaya tercih etmiştir. Ancak Kouzuki ikili ilişkilerin bozulmasını önemsememiş görünmektedir.

2005 Yılı'nın İkinci Dünya Savaşının sona erişinin 60. Yılı olması sebebiyle 15 Ağustos'da Kouzuki resmi bir açıklama yapmıştır. Açıklamasında: " Ülkemizin militarist ve saldırgan dönemi yüzünden birçok insan çok büyük zararlar görmüştür. Savaş nedeniyle Japonya'da ve Japonya'dışında acı çekmiş, zarar görmüş tüm insanlar

²¹ Devlet ve organlarının dini törenlere doğrudan ve dolaylı katılımını yasaklayan madde.

için bir kere daha özürümü sunmak isterim. Savaşın bir daha yaşanmaması, ulusal ve uluslararası barış ve refah için Japonya elinden geleni yapacaktır” demiştir (Onishi, 2005:p.7). Ancak Çin Halk Cumhuriyeti ve Kore üzerinde iyi bir izlenim bırakan bu açıklamadan iki ay sonra Yasukuni Şehitliğine 5. Ziyaret düzenlenmiştir.

2006 Yılında Kouzumi şehitliği 15 Ağustos’da ziyaret etmek konusundaki arzularını yeniden dile getirmeye başlamıştır. Bir beyanatında: “Şehitliği 15 Ağustos’da ziyaret edeceğine dair verdiği sözün hala geçerli olduğunu ve bu ziyaretin normal karşılanması gerektiğini” söylemiştir (Koizumi: Pledge to visit shrine still valid, 2006:p.4). Nihayet Kouzumi 15 Ağustos’da şehitliği ziyaret etti. Ziyaretçi defterini Başbakan olarak imzaladı. Böylece Nakasone’nin ardından özür dilemek zorunda kaldığı Yasukuni ziyaretinin üzerinden geçen 21 yıldan sonra ilk kez 15 Ağustos’da bir başbakan şehitliği ziyaret etmiş oldu.

3.3.2.4. Çin Halk Cumhuriyeti’nin Yasukuni Ziyaretlerine Yaklaşımı

Yasukuni Şehitliği ziyaretleri Çin-Japonya ilişkilerinin dengesiz yapısındaki temel faktörlerden birisi olmuştur. Ziyaretler Çin’in yeni milliyetçiliğinin Japonya’ya karşı güvensizlik ile birleşmesine neden olmuş ve Japon karşıtı bir söylem gelişmesine zemin hazırlamıştır. Japon üst düzey yetkililerinin Yasukuni Şehitliğini ziyaretlerine karşı Çin Halk Cumhuriyetinin yaklaşımı nettir. Çin Hükümeti ziyaretlerin Japonya’nın militarist tarihine övgü ve Çin’in milli şerefine saldırı olduğunu düşünmektedir. Çin Halk Cumhuriyeti Dışişleri Bakanlığına göre Çin-Japon ilişkilerinin durma noktasına gelmesinin sebebi, Kouzumi’nin 2001’den 2006’ya kadar Yasukuni Şehitliğine yaptığı ziyaretler ve uzlaşmaz tutumudur. Dışişleri Bakanlığınca yapılan açıklamaya göre Çin-Japon ilişkilerinin umut vadeden bir yörüngeye girmesinin tek yolu Japonya’nın tarihi konulara titizlik göstermesi ve uzlaşmacı bir tutum sergilemesidir (Spokes Person's Remarks, 2005). Öte yandan Çin Hükümeti’nin ziyaretler konusundaki katı tutumunun sebebi Çin kamu oyundaki milliyetçi eğilimdir. Hükümet dış politika açısından rasyonel görmese de Japonya’nın davranışlarına karşı katı bir tutum sergilemek ve konumunu korumak zorundadır. Bu nedenle Çin Hükümeti çatışmanın çözümünde tek yolu Japonya’nın uzlaşmaya yanaşması ve tarihi konularda titizlik göstermeye zorlanmasında

görebilmektedir. Kouzumi iktidarı süresince Çin ve Kore'nin rahatsızlıklarını dikkate almayan bir tutum sergilemiştir.

1984'de Nakasone'nin şehitliği ziyareti Çin hükümetinin tepkisinin yanında Çin'de kitlesel protestolara neden olmuştur. Bunun üzerine Nakasone, 1985'de yaptığı ziyaretin ardından diplomatik nedenlerle, şehitliği bir daha ziyaret etmeyeceğini söylemiştir (Akaha, 2008:164).

2001'de Kouzumi ziyaretinin yalnızca inançlarıyla alakalı olduğunu ve Japonya'nın militarist dönemini yüceltmek gibi bir niyetinin olmadığını açıkladığı halde, Çin medyası Japonya'ya adeta bir savaş açmıştır (Tan & Zhen, 2009). Çin Halk Cumhuriyeti Dışişleri Bakanı Tang Jianxuan'ın ziyaret ertesinde yaptığı açıklamalarda Kouzumi'nin Çin – Japonya ilişkilerinin geleceğini tehlikeye attığı bildirilmiştir (China Issues Warning Over Yasukuni Visit , 2001). 2004'de yapılan ziyaretin ardından Çin'de hükümet kanadından gelen tepkilerin yanında basından da büyük bir tepki gelmiştir. Xinhua Haber Ajansı²² ziyareti hainlik olarak tanımlamış ve Çin-Japon ilişkilerinin temelini sarstığını söylemiştir. Mayıs 2005'de Çin Halk Cumhuriyeti Başbakan yardımcısı Wu Yi diplomatik ilişkileri eski haline getirmek umuduyla Japonya'ya sekiz günlük bir seyahat düzenlemiştir. Ancak Kouzumi Yi'nin ziyareti sırasında, şehitlikleri ziyaretlerini sürdüreceği sinyalini vermiştir. Sekiz günlük ziyaret sırasında Kouzumi yaptığı bir açıklamada konfüçyanizmin “suçu kötüle ama suçluya acı” ilkesini hatırlatmıştır. Öte yandan yine bu sekiz günlük ziyaret sırasında LDP hukuk danışmanı, Masahiro Moriaka 14 A Sınıfı savaş suçlusunun artık suçlu sayılmamaları gerektiğini söylemiştir. Moriaka'ya göre savaşta kazananlar suçluyu ve suçsuzu belirlemiştir. Ayrıca Japonya saldırganlığının yarattığı karmaşa ve yıkım için yeterince özür dilemiştir. Bu açıklamalar Çin tarafında hayal kırıklığı yaratmış ve diyalog için uygun atmosferin olmadığı sonucuna varılmıştır. 17 Ekim 2005'de Japonya'nın Pekin Büyükelçisi Çin Halk Cumhuriyeti Dışişleri Bakanlığına çağrılarak, Kouzumi'nin son Yasukuni ziyaretine ilişkin resmi kınama bildirilmiştir (Nei, 2005)

Özellikle 2000'li yıllardaki Yasukuni Ziyaretleri, Japonya'nın Çin Milleti'nin zihninde açtığı yaraları okuyarak büyümüş entellektüeller ve gençler üzerinde şok etkisi yapmıştır. Yasukuni Şehitliği savaşta hayatlarını kaybedenlerin ruhlarının kutsandığı dini bir mabettir. Ancak burada Japonya'nın İkinci Dünya Savaşında gösterdiği

²² Xinhua Haber Ajansı Çin Halk Cumhuriyeti'nin hükümete bağlı resmi haber ajansıdır.

saldırıcılık sırasında ölen yaklaşık iki milyon Japon askeri bulunmaktadır. Ayrıca savaşın çıkmasına neden olduklarına hükmedilmiş 14 A Sınıfı savaş suçlusu da burada kutsanmaktadır. Ziyaretler bu durumun mevcut Japon yöneticileri tarafından onaylandığı ve Japonya'nın saldırıcılık tarihine hürmet edildiği şeklinde algılanmakta; ve Çin'de büyük toplumsal öfke nöbetlerine neden olmaktadır. Çin'de yaklaşık 30 yıldır sürdürülen patriyotik eğitim politikası bu öfke nöbetinin temel toplumsal sebebidir. Patriyotizmi rejimin tutkalı olarak kullanan ve aynı zamanda kontrol altında tutmaya çalışan Çinli politikacılar Japonya'ya karşı katı bir tutum geliştirerek bu toplumsal öfkeyi yatıştırmaya çalışmışlardır.

2006 Yılında Çin ile ilişkileri düzeltme amacı ile yola çıkarak Kouzumi'nin yerine iktidara gelen Shinzo Abe Yasukuni Şehitliğine bağışta bulunmuş ancak ziyaret gerçekleştirilmemiştir. Bu Abe'nin iç politikada muhafazakar oyları elinden kaçırmamasına ve bununla ilgili politik risklere neden olsa da Çin ve Kore ile geliştirilmesi planlanan diyalog için uygun bir zemin hazırlamıştır. Ancak Çin ve Japonya'nın ilişkilerinin geliştirilmesi motivasyonu iki ülkenin yönetici elitlerince vurgulansa da kamu oyları tarafından paylaşılmamıştır. 2010 Eylül'ünde yaşanan olaylar sonrasında, iki ülke kamu oylarının birbirlerine bakışı değişmediği sürece uzlaşma çabalarının kolaylıkla sonuçlanamayacağı anlaşılmıştır. Bu bakışın değişmesi ise tarihi problemlerin çözümüne ve Japonya ile Çin'in yeniden uzlaşmasına bağlıdır.

SONUÇ:

2000’li yıllarda Çin Halk Cumhuriyeti – Japonya siyasi ilişkileri bozulmuş; 2010 Yılında normalleşmeden beri en kötü seviyesine gelmiştir. Oysa ekonomik ilişkiler iki taraf için de hayati bir anlam taşımaktadır. Geleneksel uluslararası ilişkiler paradigmalarına göre karşılıklı bağımlılık ilişkileri Çin ve Japon hükümetlerinin birbirlerine karşı tutumlarında temkinli olmaları ve rasyonel davranmalarını zorunlu kılmaktadır. Ancak 2000’lerde her iki hükümetin de tutum ve davranışlarında makul ve rasyonel olmayı önemsemedikleri görülmektedir. İnşacı teoriye göre sistemdeki aktörler çıkarlarının ne olduğuna durumsal bir rasyonellik algısı yardımı ile karar vermektedirler. Bu algı aktörün içinde olduğu uluslararası konjonktür, tarih, kültür, kimlik ve medya değişkenleri ile şekillenmektedir. Bu nedenle çalışmamızda geleneksel paradigmalara yerine uluslar arası ilişkileri yapı sökümcü bir anlayışla ele alan inşacı teorinin sorduğu sorulardan yararlanılmıştır. Çin Halk Cumhuriyeti – Japonya ilişkileri tarihsel bağlamda her iki ülkenin kültür ve kimlik algıları çerçevesinde incelenmiştir.

Bu çalışmanın birinci bölümünde Çin-Japonya ilişkilerinin ve milliyetçiliğin bu ilişkilere olan etkisinin nasıl ele alınabileceği analiz edilmiştir. Bu çerçevede realist, liberal ve post yapısal teorileri kapsayan bir literatür taraması yapılmış; realist ve liberal teorilerin bu iki devletin “irrasyonel” olarak tanımlayabilecekleri davranışlarını açıklamada yetersiz kalabileceği sonucuna varılmıştır. Bu nedenle Çin-Japonya ilişkilerinin, aktörlerin intersubjektif ilişkilerinin neden ve sonuçları noktasında yapılacak post yapısal bir analiz çerçevesinde ele alınması gerektiği düşünülmüştür. İnşacı teori aktörlerin çıktılarının motivasyonunu onların kimliklerinde temellendirmektedir. Bu bakımdan milliyetçi öz değer ihtiyaçlarını tatmin etmek isteyen Çin ve Japonya’nın davranışlarının, milliyetçiliğin önemine vurgu yapan inşacı teorinin sorduğu sorular ile analiz edilebileceği gösterilmiştir.

Çalışmanın ikinci bölümünde Çin ve Japonya devletlerinin iç ve dış politikaları açısından kültür, kimlik gibi içyapısal faktörlerin ve spesifik olarak milliyetçiliğin önemi tartışılmıştır. Bu bölümde iki ülkenin “kendi” algılarını birbirleri üzerinden yarattıkları görülmüştür. Bu yaratımın ortak tarihi geçmişin bir sonucu olduğu gözlemlenmiştir. Ancak bu ortak tarihin belirli noktalarında yaşanan problemlerin “kendi” yaratımı sürecine doğal olarak yansması sonucunda iki ülkenin sahip olduğu kimlikler birbirlerine karşı güvensizlik ve düşmanlık temelinde inşa edilmiştir.

Üçüncü bölümde ise milliyetçiliğin iki ülkede 1980'lerden itibaren yükselişe geçmiş olduğu ve içyapısal faktörlerin yanında iki tarafın tarihsel sorunlarının da bu yükselişte etkin olduğu öne sürülmüştür. Bu düşünce tarih kitapları sorunu, Yasukuni ziyaretleri ve Diaoyu/Senkaku adalarının mülkiyeti gibi güncel konuların analizleri ile desteklenmiş ve milliyetçiliğin bu sorunlarda hangi biçimde rol oynadığı gösterilmiştir.

İçyapısal değişkenlerin, çoğulculuk, yeni nesil medya gibi etkenlerle son derece dinamik hale geldiği günümüz dünyasında hükümetler yekpare bir ulusal çıkar ve dış politika belirlemede zorlanmaktadır (Naveh, 2002). Bu nedenle dış politikalar kimliğin belirlediği çıkarlar etrafında formüle edilmektedir. Milliyetçilik ise dış politikayı şekillendiren çıkarları belirleme noktasında en güçlü ve dinamik damarı oluşturan bir olgudur. Birinci bölümde çalışmanın iskeletini oluşturan teorik çerçevenin yanında, içyapısal değişkenlerin Çin ve Japonya'da milliyetçiliğin yeniden yükselişine nasıl zemin hazırladığı tartışılmıştır. Milliyetçilik Çin ve Japon ilişkilerinde günümüzde yaşanan katılığın belki de en hassas noktasını oluşturmaktadır. Bu hassaslık milliyetçiliğin medya, hükümet, sosyal medya gibi güçlerce kolayca tahrik edilebilme özelliğinden kaynaklanmaktadır. Çin veya Japonya tarafında vuku bulan bir olay, hareket, açıklama karşı tarafta şiddetini arttırarak yankılanabilmektedir. Milliyetçili toplumsal durumlara, içyapısal ve sistemik değişkenlere göre farklı algılanabilmektedir. Bu durum Japonya'daki gelişmeler ve muhafazakar milliyetçilik dalgasının yorumlanması noktasında da aynı şekilde değerlendirilmelidir.

Ekonomik ilişkilerin ve buna bağlı karşılıklı bağımlılığın arttığı ancak siyasi ilişkilerin kötüleştiği Çin-Japonya ilişkileri sıkıntılı bir dönemden geçmektedir. Japonya ekonomik, sosyal ve siyasal gerilemesini normalleşme adını verdiği yeni devlet milliyetçiliği ve milli güvenlik stratejisi ile tersine çevirmeye çalışırken; Çin Halk Cumhuriyeti yükselen ekonomik gücü ve yeni kültüralizmi ile ortaya çıkmaktadır. Bu iki ülke tarihte ilk kez, ikisinden birinin dominant olmadığı, rekabet halinde bir ilişki düzeyinde bulunmaktadır. Japonya ve emperyalist geçmişi Çin milliyetçiliğinin oluşumunda öteki olarak büyük bir yer tutmaktadır. Bu ötekileştirme özellikle 1980 yılından itibaren Çin Halk Cumhuriyetinde rejimi sağlamlaştırıcı bir devlet politikası olarak uygulanmıştır. Çin Halk Cumhuriyeti 1980'lerden itibaren enternasyonalizmi bir kenara bırakıp milliyetçi bir ideoloji gütmeye başlamıştır. Bunun nedeni Çin'de değişen sosyo-ekonomik şartların komünizmin rejimi ayakta tutan meşruiyetini yerle bir

etmesidir. Çinli yöneticiler akıllı bir hamle ile komünizmi milliyetçilik ile değiştirmişlerdir. Ancak Çin yönetimi söylemi gün geçtikçe agrasifleşen milliyetçiliğin dizginlerini elinde tutmakta zorlanmaktadır. Çin’de milliyetçiliğin yükselmesi, Japonya’nın davranışlarının Çin’de bazı sonuçlar doğurmasına neden olmaktadır. Japonya’nın içinden geçtiği dönüşüm, emperyalist geçmişini temize çıkarma çabaları, milli pretijini yeniden kazanma arayışı ve yeni milli güvenlik stratejisi Çin’de milliyetçi duyguyu ateşleyen bir unsur olmaktadır. Bu unsur, sosyal medyanın da yaygınlaşmasıyla Çin Halk Cumhuriyeti’nin dış politikasını milliyetçi çıkarlar doğrultusunda baskılama kapasitesi yükselen bir söyleme dönüşmektedir. Japonya aleyhine yapılan protesto gösterileri, yürütülen entellektüel tartışmalar ve basılan yayınlar, Çin kamu oyunun Çin-Japon’ya ile ilişkilerine bakışını göstermektedir. Japonya’ya karşı sert bir tutum içinde olan yazar ve grupların popülaritesi artarken; daha uzlaşmacı bir söylem geliştirme çabasında olanlar vatan haini damgası yiyerek linç kampanyasıyla karşılaşmaktadırlar (Hughes, 2008:20). Karşılıklı anlayış ve güvenin dibe vurduğu bu dönem iki ülke arasında zincirleme halde birçok krizi beraberinde getirmektedir. Halk tabanına yayılan ve popülerleşen milliyetçilik, milliyetçiliği fazla palazlanmaması gereken ancak rejimi sağlam tutmak için canlı tutulması gereken bir olgu olarak gören Çin Komünist Partisi ve Dışişleri Bakanlığı’nı da dış politika kararlarında zor durumda bırakmaktadır. Popüler milliyetçilik gücünü sanal dünya, medya ve akademiden alırken sokak gösterileri de bu sürecin somut yansımaları olarak gözlenmektedir.

Japonya’da muhafazakar milliyetçiliğin yükselmesinin ardında, 1990’lı yıllarda yaşanan ekonomik küçülme ve sonuçları yatmaktadır. Bu sonuçların yarattığı şok Japonya’yı 1945’in ardından yaşadığının tersi bir kimlik bunalımına sürüklemiştir. Bu bakımdan, İkinci Dünya Savaşından sonra tabu olarak görülen milliyetçiliğin ve milli duygunun bir yeniden değerlendirmeye tabi tutulması, emperyal geçmişin kara sayfalarının tarihsel dezenformasyon ile temizlenmesi, milli sembol ve değerlerin yüceltilmesi; bir kimliksel dönüşüm ve inşaa olarak algılanmalıdır. Bu bağlamda genç nüfusun Çin ve ABD aleyhinde sokaklara dökülmesi, hükümet yetkililerinin bu popüler dalgayı besleyici tutum, açıklama ve hamleleri, Çin ile diplomatik ilişkilerin durma noktasına gelmesi, milli güvenlikte askeri araçların kullanılabilceği sinyalinin verilmesi, yükselen yeni milliyetçiliğin akisleri olarak görülebilir. Ancak bu dönüşümün

nüvelerinin ancak 1990'lar ile oluşan uygun şartlar altında yeşerebildiği unutulmamalıdır.

Japon milliyetçiliği milli onur, milli güç, milli değerler ve yüksek Japon kültürüyle tanımlanan muhafazakarlığın özünü oluşturmaktadır. Yeni muhafazakar milliyetçilik, Japonya'nın milli prestijini yeniden yükselterek normal ve "bağımsız" bir ülke statüsü kazanma çabasının hem sonucu hemde bu amacı gerçekleştirmenin aracı olarak görülebilir. Başka bir deyişle bu amaç, kolektif kimliğin yeni muhafazakar milliyetçilik tarafından yeniden şekillendirilmesiyle gerçekleştirilmeye çalışılmaktadır. Bu bağlamda, Japonya'nın militarist geçmişinden zarar görmüş ülkelerde, Japonya'daki dönüşüme yönelik gelişen korku, kuşku ve suçlayıcılık Japon kolektif kimliğini incinmesine neden olmaktadır. Kolektif kimliğin bu yönü Japonya'nın Milli prestij ve öz güveninin yalnızca ekonomik yapının tedavi edilebilmesi ile sağlanamayacağını göstermektedir. Bu nedenle Japonya milli onurunu inciten tarihsel hafızasını silerek ya da temizleyerek hem iç politikada hem de dış politikada bir algısal değişim yaratmaya çabalamaktadır. Bu algısal değişim "normal bir ülke" olma iradesinin kazanımını mümkün kılan kimliksel yeniden dönüşüm süreciyle çakışmakta ve iddialı ulusal güvenlik ve dış politika kararları alınmasının meşru zeminini hazırlamaktadır.

Yukarıda açıklanan nedenlerle Çin ve Japonya'da yeniden palazlanma ortamı bulan milliyetçilik tarihsel konuların ilişkileri çıkmaza sokacak sorunlu noktalara dönüşmesine neden olmaktadır. Bu bağlamda ders kitaplarının revizyona tabi tutulması ve Yasukuni Şehitliklerine yapılan ziyaretler İinci Dünya Savaşından beri ilk kez ilişkileri zedeleyici düğüm noktaları haline gelmiştir. Bu iki sorunlu alanın kamu oylarında yarattığı öfkeli hava Doğu Çin Denizinde yaşanan krizin de zeminini hazırlamıştır. Normal şartlarda iki ülkenin yapacağı makul ve rasyonel karşılıklı görüşmeler ile çözülebilecek ve bir uzlaşma noktasına varılabilecek Senkaku/Diaoyu adalarının mülkiyeti sorunu büyük bir diplomatik krize dönüşmüştür. İlişkilerin bozulmasından doğabilecek ticari kayıplar bu adalar üzerinde egemenlik kuramamanın getireceği kayıpların çok üzerinde olacaktır. Bu da göstermektedir ki Çin ve Japonya ilişkilerini yürütürlerken milli prestij ve onurları üzerinden değerlendirme yapmakta ve dış politika kararları almaktadırlar. Çin-Japon ilişkilerinin sağlıklı bir zemine oturtulabilmesinin tek yolu tarafların aralarındaki tarihi sorunları yeniden uzlaşma ile çözebilmelerinden geçmektedir. Zira tarihsel husumetler masada kaldıkça milliyetçi

söylem tahrik edilmeye ve ilişkileri yıpratıcı bir etki yapmaya devam edecektir. Ancak tarihin milliyetçi gözlüklerle okunması, bazı olayların abartılması bazılarının ise yok sayılması sonucunu doğurmaktadır. Bu ise milliyetçi algıları negatif anlamda yönlendiren diğer bir etkidir. Çözüm ise tarihin tarafsız bir bakış açısıyla ortaya konulması, kabullenilmesi ve bu kabulleniş üzerinden bir yeniden uzlaşmaya gidilmesidir. Ancak bunun için milliyetçiliğin yükselişe geçmesini sağlayan yukarıda tartışılan iç yapısal ve konjonktürel şartların ortadan kalkmasını beklemek gerekecektir. Özetle; aktörler arası ilişkilerin, uluslararası ve iç yapısal değişkenlerin etkileşimi ile meydana gelen oluş halindeki bir süreç olduğu unutulmamalıdır.

KAYNAKÇA:

(2001, October 1). June 3, 2011 tarihinde Bank for International Settlements: <http://www.bis.org/publ/bppdf/bispap06.htm> adresinden alındı

About Yasukuni Shrine: History. (2011, September 3). September 3, 2011 tarihinde Yasukuni Shrine: <http://www.yasukuni.or.jp/english/about/index.html> adresinden alındı

Akaha, T. (2008). The Nationalist Discourse in Contemporary Japan: The Role of China and Korea in the Last Decade. *pacific Focus* , 13 (2), 156-88.

Akira, N. (1993). *Modern Japanese perception of Korea.* Tokyo: Kenbun Shuppan.

Anderson, B. (1983). *Imagined Communities: Reflections on the Origin and Spread of Nationalis.* London: Verso Editions.

Anderson, B. (1991). *Imagined Communities: Reflections on the Origins and Spread of Nationalism.* London: Verso.

Anderson, B. (1992). New World Disorder. *Left Review* (193).

Apple, M., & Smith, L. (1991). *The Politics of the Textbook.* New York: Routledge.

Article Collections. (1992, January 18). August 13, 2011 tarihinde The New York Times: <http://www.nytimes.com/keyword/korean-women> adresinden alındı

Askev, D. (2001). Oguma Eiji and the Construction of Modern Japanese National Identity. *ocial Science Japan Journal* , 4 (1), 111-116.

Basic Position of the Government of Japan Regarding Prime Minister Koizumi's Visits to Yasukuni Shrine. (2005, October). July 19, 2011 tarihinde Ministry of Foreign Affairs of Japan: <http://www.mofa.go.jp/policy/postwar/yasukuni/position.html> adresinden alındı

Beal, T., Nozaki, Y., & Yang, J. (2001). Ghosts of the Past: Japanese History Textbook Controversy. *New Zealand Journal of Asian Studies* , 3 (2), 177-188.

Beasley, W. (1984). The Edo Experience and Japanese Nationalism. *Modern Asian Studies* , 18 (4), 555-566.

Bell, D. (2006). *Memory Trauma and World Politics: Duncan S.A. 2006. Memory, Trauma and World Politics: Reflections on the Relationship Between Past and Present.* New York: Palgrave.

Berger, T. (1996). Norms, Identity, and National Security in Germany and Japan. P. Katzenstein (Dü.) içinde, *The Culture of national Security: Norms and Identity in World Politics* (s. 317-345). New York: Columbia University Press

Breen, J. (2004). The Dead and the Living in the Land of Peace: A Sociology of the Yasukuni Shrine. *Morality* , 9 (1), 77-85.

Brook, T. (2001). The Tokyo Judgement and Rape of Nanking. *Journal of Asian Studies* , 60 (3), 673-700.

Bukh, A. (2007). Japan's History Textbooks Debate: National Identity in Narratives of Victimhood and Victimization. *Asian Survey* , 47 (5), 683-704.

Buzan, B. (1988). Japan's Future: Old History versus New Roles. *International Affairs* , 64 (4).

Callahan, W. (2006). History, Identity, and Security: Producing and Consuming Nationalism in China. *Critical Asian Studies* , 38 (2), 179-208.

Callahan, W. (2004). National Insecurities: Humiliation, Salvation and Chinese Nationalism. *Alternatives* , 29, 198-218.

Cao, Y. (2005). From Communism to Nationalism: China's Press in the Transition of Dominant Ideology. *Global Media Journal* , 4 (6), 1-11.

Chang, I. (1997). *The rape of Nanking: the forgotten holocaust of World War II*. New York: Basic Books.

China Issues Warning Over Yasukuni Visit . (2001, August 3). August 19, 2011 tarihinde The Japan Times: <http://search.japantimes.co.jp/cgi-bin/nn20010803a4.html> adresinden alındı

China-Japan Islands Row. (2010, September 24). August 15, 2011 tarihinde BBC: <http://www.bbc.co.uk/news/world-asia-pacific-11341139> adresinden alındı

Chongyi, F. (2001). The Changing Political Identity of the Overseas Chinese in Australia. *Cosmopolitan Civil Societies Journal* , 3 (1), 121-138.

Chung, C.-P. (2004). *Domestic politics, international bargaining and China's territorial disputes*. New York: RoutledgeCurzon.

Cody, E. (2005, April 16). Chinese Authorities Temper Violent Anti-Japan Protests. *Washington Post* , A13.

constitutionmaking.org. (2011, June 24). July 12, 2011 tarihinde <http://www.comparativeconstitutions.org/2011/06/supreme-court-of-japan-rejects-national.html> adresinden alındı

Cormack, G. M. (2000). Nationalism and Identity in Post Cold War Japan. *Pacifica Review* , 12 (3), 247-263.

Coulmas, F. (2006, July). Japan's Bid for a Permanent Seat on the UN Security Council. *Asien 100* , 18-22.

Cucchisi, J. L. (1997). *The Causes and Effects of the Civil War, 1927-1949*. New York: Pace University Press.

Çolakoğlu, S. (2011, Temmuz 12). *Analist*. Ağustos 1, 2011 tarihinde Ejder'in Uzun Yürüyüşü: Çin'in Dönüşüm Hikâyesi: <http://www.usakanalist.com/content/ejder-in-uzun-yuruyu-u-cin-in-donu-um-hik-yesi-75/> adresinden alındı

Daqing, Y. (2000, January 21). Focal Points of Nanking Atrocities Today. (M. Kajimoto, Röportajı Yapan)

Deans, P. (2005). Diminishing Returns? Prime Minister Koizumi's Visits to the Yasukuni Shrine in the Context of East Asian Nationalisms. *East Asia* , 24 (3), 269-294.

Dend, C. (2008). What Region to Lead? Developments in East Asian Regionalism and Questions of Regional Leadership. C. Dend (Dü.) içinde, *China, Japan and Regional Leadership* (s. 3-36). Cheltenham: Edward Elgar Publishing.

Deng, Z. (1997). The Impact of the Cultural Revolution on Trends in Educational Attainment in the People's Republic of China. *American Journal of Sociology* , 103 (2), 391-428.

Dosch, J. (2008). Who is Leading Who in ASEAN-China Relations-Community Building versus Pax Sinica in the Management of Regional Security. C. Dend (Dü.) içinde, *China, Japan and Regional Leadership in East Asia* (s. 156-180). Cheltenham: Edward Elgar Publication.

Downs, E., & Saunders, P. (1998/1999). Legitimacy and the Limits of Nationalism: China and the Diaoyu Islands. *International Security* , 23 (3), 114-146.

Dzurek, D. (1996, October 18). *The Senkaku/Diaoyu Islands Dispute*. August 16, 2011 tarihinde International Boundaries Research Unit: <http://www-ibru.dur.ac.uk/resources/docs/senkaku.html> adresinden alındı

Edström, B. (2002). *Japans Foreign Policy and Yoshida Legacy Revisited*. (B. Edström, Dü.) Manchester: RoutledgeCurzon.

Education: Tanaka v Teachers. (1974, June 17). *Time* .

Ekrem, N. H. (2007). *Çin-Japon İlişkilerinde Hassas Sorunlar*. TUSAM.

Faiola, A. (2005, Ekim 18). Koizumi's Shrine Visit Angers Asians, Again. *Washington Post* .

Feng, C., & Bentton, G. (1992). Chinese Youth Today: The Crisis of Belief. A. Hunter, & G. Rimmington (Dü) içinde, *All Under Heaven: Chinese Tradition and Christian Life in the People's Republic of China* (s. 80-90). Kapmen.

Fewsmith, J. (2001). *Politics in Transition* . Cambridge: Cambridge University Press.

Fitzgerald, J. (1995). The Nationless State: The Search for a Nation in Modern Chinese Nationalism. *Australian Journal of Chinese Affairs* (33), 75-104.

Fravel, T. (2010). Explaining Stability in the Senkaku (Diaoyu) Islands Dispute. G. Curtis, R. Kokobun, & W. Jisi (Dü) içinde, *Getting the Triangle Straith: Managing China–Japan–US Relations*. Washington Dc: Brooking Institution.

Fung, A. (1996). Testing the Self Strenghtening: Chinese Army in the Sino Japanese War of 1894-1895. *Modern Asian Studies* , 30 (4), 1007-1031.

Funk, R. (1992). Japan CONstitution and UN Obligations in Prsian Gulf Wa: A Case for Non-Military Participation in Un Enforcement Actions. *25 Cornell Int'l L.J.*

Gellner, E. (1987). *Uluslar ve Ulusçuluk*. (B. E. Behar, Çev.) İstanbul: İnsan Yayınları.

Geng, Y. (2011). *Perspectives and Biases of Chinese and Japanese Youth on China-Japan*. Toronto: Trudeau Centre for Peace and Conflict Studies.

Geng, Y. (2011). *Perspectives and Biases of Chinese and Japanese Youth on China-Japan Relations: The Influence of Social Identity*. Toronto: Trudeau Centre for Peace and Conflict Studies.

George , F., & Meredith , L. (1991). The COMming War With Japan. *Challenge* , 34 (5), 59-62.

Glosserman, B. (2003). China and the New Geometry of East Asia. *An International Journal* , 1 (1), 103-118.

Grasso, J., Corrin, J., & Cort, M. (2009). *Modernisation and Revolution in China:From the Opium Wars to Olimpics*. New York: M.E. Sharpe.

Green, M. (2001). *Japan's Reluctant Realism: Foreign POlicy in an Era of Uncertain Power*. New York: Palgrave.

Greenfeld, L. (2001). *The Spirit of Capitalism: Nationalism and Economic Growth*. Massachusetts: Harvard University Press.

Gries, P. H. (2005). China's "New Thinking" on Japan. *The China Quarterly*, 831-850.

Gries, P., Zhang, Q., Crowson, M., & Chai, H. (2001). Patriotism, Nationalism and China's US Policy: Structures and Consequences of Chinese National Identity. *The China Quarterly*, 1-17.

Guibernau, M. (1996). *Nationalisms: The Nation State and Nationalisms in Twentieth Century*. New York: Polity Press.

Hall, D. (2004). *Japanese Spirit, Western Economics: The Continuing Salience of Japan's Economic Nationalism*. TIPEC.

Hara, K. (2001). 50 Years From San Francisco: Re-Examining the Peace Treaty and Japan's Territory Problems. *Pacific Affairs*, 74 (3), 361-382.

Harden, B. (2007, June 18). *Japan Warns U.S. House Against Resolution on WWII Sex Slaves*. August 14, 2011 tarihinde Washington Post: <http://www.washingtonpost.com/wp-dyn/content/article/2007/07/17/AR2007071701802.html> adresinden alındı

Harder times for Koizumi: His shrine visit won't help Japan's prime minister mollify the right. (2001, August 16). August 1, 2011 tarihinde The Economist: <http://www.economist.com/node/744963> adresinden alındı

He, Y. (2007). The Emerging Sino Japanese Conflict. *Journal of Contemporary China*, 16 (50), 1-24.

Heinzen, J. (2004). Memory Wars: Manipulation of History in the Context of Sino Japanese Relations. *New Zealand Journal of Asian Studies* , 6 (2), 148-164.

Herman, R. (1996). Identity Norms and National Security: The Soviet Foreign Policy Revolution and the End of the Cold War. P. Katzenstein (Dü.) içinde, *The Culture of National Security: Norms and Identity in World Politics* (s. 271-316). New York: Columbia University Press.

Hobsbawm, E. (1990). *Nations and Nationalism since 1780*. Cambridge: Cambridge University Press.

Hobsbawm, E. (1983). *The Invention of Tradition*. (E. Hobsbawm, & T. Ranger, Dü) London: Cambridge University Press.

Hopf, T. (1998). The Promise of Constructivism in International Relations Theory. *International Security* , 23 (1), 171-200.

How To Solve a Problem like Yasukuni. (2007). *Foreign Affairs* , 86 (2), 88-89.

Hsu, C.-y. (2009, October 27). Cultural and Lineage Roots of the Chinese Dual Identities. Washington, USA: National Humanities Center. <http://www.nhc.rtp.nc.us/publications/hongkong/cho.htm> adresinden alınmıştır

Hughes, C. (2008). Japan in the politics of Chinese Leadership Legitimacy: Recent Developments in Historical Perspective. *London School of Economics and Political Science* , 20 (8), 245-266.

Ian, B. (2009). *The Wages of Guilt: Memories of War in Germany and Japan*. London: Atlantic Books.

Ignatius, A. (2009). *Prisoner of the State: The secret Journal of Premier Zhao Ziyang*. (A. Ignatius, R. Chiang, & B. Pu, Dü) New York: Simos&Schuster.

Ikhuiko, H. (1998). The Nanking Atrocities: Fact and Fable. *Japan Echo* , 25 (4).

Iriji, H. (1996). Sino Japanese Controversy Since the 1972 Diplomatic Normalisation. C. Howe (Dü.) içinde, *China and Japan: History Trends and Prospects*. New York: Oxford University Press.

Ishira, S. (2005, August 30). Japanese Passivity. *Foreign Policy* .

Ito, T. (1993). U.S. Political Pressure and Economic Liberalisationin East Asia. *Regionalism and Rivalry:Japan and Unites States in Pacific Asia* (s. 391-422). Chicago: University of Chicago Press.

Izumikawa, Y. (2010). Explaining Japanese Antimilitarism: Normative and Realist Constraints on Japan's Security Policy. *International Security* , 35 (2), 123-160.

Jepperson, R., Wendt, A., & Katzenstein, P. (1996). Norms, Identity and Culture in National Security. P. Katzenstein (Dü.) içinde, *Culture of National Securit: Norms and Identity in World Politics* (s. 33-72). New York: Columbia University Press.

Jervis, R. (1976). *Perception and Misperception in International Politics*. Princeton: Princeton Universiy Press.

Jisi, Y. (2005). Pragmatic Nationalism : China's New Role in World Affairs. Nankai, China.

Johanson, T. E. (2009). *From Party-Army to Civil Military Relatios in China*. PA: United States Army.

Jordan, S. (1999). Historians and Public Memory in Japan. *History and Memory* , 11 (2).

Joyce, C. (2002). China, Nuclear warning angers. *The Telegraph* .

Joyce, C. (2001, February 23). Chinese angry at 'whitewash' of Japan's history. *Tee Telegraph* .

Kakuchi, S. (2004, January 8). Japan: 'Peace Constitution' debate heats up. *Asian Times* .

Kalder, K. (2006). China and Japan's Simmering Rivalry. *Foreign Affairs* , 85 (2), 129-139.

Kang, D. (2009). The Security of Northeast Asia. *Pacific Focus* , 24 (1), 1-21.

Katherine. (2000). China and Japan: Economic Partnership to Political Ends. *Economic Cooperation and Regional Security* (s. 27-58). Washington, DC: The Henry L. Stimson Center.

Katzenstein, P. (1990). Analyzing Change in International Politics. *The New Institutionalism and Interpretative Approach*, (s. 7). Köln.

Katzenstein, P. (1997). *Cultural Norms and National Security: Police and Military in Postwar Japan*. New York: Cornell University Press.

Kawasaki, T. (2005). *Jashida Doctrin: A Conceptual Analysis*. Honolulu: International Studies Association.

Kazuko, W. (1994). Militarism, Colonialism, and the Trafficking of Women: "Comfort Women" Forced into Sexual Labor for Japanese Soldiers. *Bulletin of Concerned Asian Scholars* (24).

Keat, T. S. (2005). Neither Friends Nor Foes: China's Dilemmas in Managing its Japan Policy. *An International Journal* , 3 (2), 292-300.

Kim, H.-W. (2011, March). Security Culture and the Post-Cold War Japanese Security Policy. *The Korean Journal of Defense Analysis* , 93-115.

Kıta Sahaneliği. (2011, Nisan 14). Ağustos 15, 2011 tarihinde Vikipedi: http://tr.wikipedia.org/wiki/K%C4%B1ta_sahanl%C4%B1%C4%9F%C4%B1 adresinden alındı

Koizumi: Pledge to visit shrine still valid. (2006, August 9). August 2, 2011 tarihinde CHina Daily: http://www.chinadaily.com.cn/world/2006-08/09/content_660188.htm adresinden alındı

Krauss, E., & Pekkanen, R. (2010). Rise and Fall of Japan's Liberal Democratic Party. *The Journal of Asian Studies* , 69 (1), 5-15.

Kristof, N. (1990). Prelude to Tiananmen-The Reasons Why China Erupts. W. Yang, & W. Marsha (Dü) içinde, *Tiananmen: Chinas Struggle for Democracy Its Prelude, Development, Aftermath and Impact* (s. 33-42). Maryland: University of Maryland.

Li, N. (2001). From Revolutionary Internationalism to Conservative Nationalism: Chinese Military's Discourse on the National Security and Identity in the Post-Mao Era. *United States Institute of Peace* .

Linda Jakobson, Dean Knox. (2010). *New Foreign Policy Actors in China*. Stockholm: Stockholm International Peace Reseach Institute.

Martha Finnemore, Kathryn Sikking. (2001). Taking Stock: Constructivist Research Programme in International Relations and Comperative Politics. *Annual Reviews of International Politics* , 4 (1), 391-416.

Masaki, H. (2007, April 20). Head Wing for Japanese Change. *Asian Times* .

Masalski, K. W. (2001, November). Examining the Japanese History Textbooks Controversy. *Freeman Spogli Institute for International Studies* .

Matthews, E. (2003). Japan's New Nationalism. *Foreign Affairs* , 82 (6), 74-90.

Mendl, W. (1995). *Japan's Asia Policy: Regional Security and Global Interests*. London: Routledge.

Miles, T. (2010, September 18). About a hundred Chinese protesters on Saturday demanded Japan free a Chinese boat captain, but tight security and rain deterred a bigger show of anger over an issue that has ratcheted up territorial tensions. *Reuters* .

Mochizuki, M. (2007). Japan' Shifting Strategy Toward the Rise of China. *Journal of Strategic Studies* , 30 (4-5), 339-776.

Naveh, C. (2002). The Role of the Media in Foreign Policy Decision-Making: A Theoretical Framework. *Conflict&Communication* , 1 (14), 1-17.

Nei, G. (2005, 10 18). *Koizumi's shrine visit draws rage, protests*. August 19, 2011 tarihinde China Daily: http://www.chinadaily.com.cn/english/home/2005-10/18/content_485716.htm adresinden alındı

Nozaki, Y. (2002). Japanese politics and the history textbook controversy, 1982–2001. *International Journal of Educational Research* , 37 (6-7), 603-622.

Nozaki, Y. (2008). *War Memory, Nationalism and Education in Postwar Japan, 1945-2007*. London: Routledge.

- Nye, J. (1988). Neorealism and Neoliberalism. *World Politics* , 40 (2), 235-251.
- Oh, B. B. (2001). Japanese Imperial System and Korean "Comfort Women" of World War II. , M. Stetz, & B. B. Oh (Dü) içinde, *Legacies of the comfort women of World War II*. New York: Sharpe Inc.
- Okamoto, Y. (2002). Japan and United States:The Essential Alliance. *The Washington Quarterly* , 25 (2), 59-72.
- Onishi, N. (2005, August 16). *Asia Pacific: Koizumi skirts shrine, while giving apology*. September 1, 2011 tarihinde The New York Times: <http://www.nytimes.com/2005/08/15/world/asia/15iht-japan.html> adresinden alındı
- Onishi, N. (2007, March 16). *Japan Stands by Declaration on "Comfort Women"*. August 14, 2011 tarihinde The New York Times: <http://www.nytimes.com/2007/03/16/world/asia/16cnd-japan.html> adresinden alındı
- Onuf, N. (1989). *World of Our Making: Rules and the Rule in Social Theory and International Relations*. Columbia: University of South Carolina Press.
- Orr, J. (2001). *The Victim as Hero: Ideologies of Peace and National Identity in Postwar Japan* . Honolulu: University of Hawai Press.
- Paine, S. (2002). *Sino-Japanese War of 1894-1895* . Rhode Island: US Naval War Collage Press.
- Paine, S. (2003). *The Sino-Japanese War of 1894-1895: perceptions, power, and primacy*. Cambridge : Cambridge University Press.
- Parfit, D. (1982). *Personal Identity and Rationality*. Boston: Reidel Publishing.

Park, S.-W. (2010, November 1). *The East China Sea Dispute: Short-Term Victory and Long-Term Loss for China?* August 15, 2011 tarihinde Brookings: http://www.brookings.edu/papers/2010/1101_east_china_sea_park.aspx adresinden alındı

Pazarıcı, H. (2005). *Uluslararası Hukuk*. Ankara: Turhan Kitabevi.

Pennebaker, J. (1997). *Introduction*. (J. Pennebaker, D. Perez, & B. Lime, Dü) New Jersey: Lawrence Erlbaum Associates.

Peter Katzenstein, Noubo Okawara. (2001). Japan, Asian-Pacific Security and the Case for Analytic Eclectivism. *International Security* , 26 (3), 153-185.

Posen, A. (1998). *Japan's Economic Growth*. Washington DC: Institute for International Economics.

Price, G. (1996). The Impact of Nationalism on Joint Force Planning. *National Defence University Press* , 20-24.

Przystup, J. (2004). Japan-China Relations: Dialogue of the Almost Deaf. *Comperative Connectios* , 6 (1), 103-116.

Pye, L. (1990). Tiananmen and Chinese Political Culture: The Escalation of Confrontation from Moralizing to Revenge. *Asian SURvey* , 30 (4), 331-347.

Pye, M. (2003). Religion and Conflict in Japan with Special Reference to Shinto and Yasukuni Shrine. *Diogenes* , 50 (3), 45-59.

Reuters. (2008, April 27). Chinese Students Assault Korean Protesters at Olympic Torch Relay. *The Epoch Times* .

Robert Keohane and Lisa Martin. (1995). The Promise of Institutional Theory. *International Security* , 20 (1), 39-51.

Robert Keohane, Joseph Nye. (1998). Power and Interdependence in The Information Age. *Foreign Affairs* , 77 (5), 81-94.

Robert Keohane, Joseph Nye. (1989). *Power and Interdependence* . New York: Harper Collins.

Rose, C. (1998). *Interpreting history in Sino-Japanese relations : a case study in political decision makin*. London: Routledge.

Rosen, S. (1990). Youth and Students in China: Before and After Tiananmen. W. Yang, & M. Wagner (Dü) içinde, *Tiananmen: China's Struggle for Democracy Its Prelude, Development, Aftermath and Impact* (s. 203-228). Maryland: Maryland University Press.

Schlichtmann, K. (2009). *Japan in the world: Shidehara Kijūrō, pacifism, and the abolition of war*. Lanham: Lexington Books.

Shuja, S. (1999). China After Den Xiaoping: Inmplications for Japan. *East Asia* , 17 (1), 69-91.

Singer, D. (1961). The Level of Analysis Problem in Inteernational Relations. *World Politics* , 14 (1), 77-92(1).

Smith, A. (1996). Memory and Modernity: Reflections on Ernest Gellner's Theory of Nationalism. *Nations and Nationalism* , 3 (2), 371-888.

Smith, A. (1986). *The Ethnic Origins of Nations*. Oxford: Blackwell.

Smith, M. (1998). *Social Science in Question* . London : SAGE Publications.

Soh, S. C. (1996). The Korean Comfort Women: Movement for Redress. *Asian Survey* , 36 (12), 1226-1240.

Spokes Preson's Remarks. (2005, December 23). August 2, 2011 tarihinde Ministry of Foreign Affairs of People's Republic of China: <http://www.mfa.gov.cn/eng/xwfw/s2510/t222905.htm> adresinden alındı

Stanzel, V. (1981). Traditional Ultra Nationalist Conceptions in Mishima Yukio's Manifesto. P. O'Neil (Dü.) içinde, *Tradition and Modern Japan*. Kent: European Association for Japanese Studies.

Takasahi, K. (2004, 07 27). *Gas and oil rivalry in the East China Sea*. 05 20, 2011 tarihinde Asia Times: <http://www.atimes.com/atimes/Japan/FG27Dh03.html> adresinden alındı

Takashi, Y. (2006). *The Making of the "Rape of Nanking": History and Memory in Japan, China, and the United States*. Oxford&New York: Oxford University Press.

Tamamoto, M. (2005/2006, Winter). How Japan Imagines China and Sees Itself. *World Policy Journal* , 55-62.

Tan, J., & Zhen, N. (2009, April 15). *Chinese and Japanese Newspaper Reporting of the Yasukuni Shrine Controversy A Comparative Analysis of Institutional Media Bias*. August 12, 2011 tarihinde Electronic Journal of Contemporary Japanese Studies: <http://www.japanesestudies.org.uk/articles/2009/TanZhen.html> adresinden alındı

Tosuka, E. (1999). Commentary on a Victory for "Comfort Women": Japan's Judicial Recognition of Military Sexual Slavery. *Pacific Rim Law & Policy Journal* , 8 (1), 47-61.

Tse-Tung, M. (1967). *Selected Works of Mao Tse-Tung*. Beijing: Foreign Language Press.

Tsunekawa, K. (2006). *Dependent Nationalism in Contemporary Japan: and its Implications for the Regional Order in Asia Pacific*. Asia Research Centre. Perth: Murdoch University Press.

Unryu, S. (2007). "It Takes Two to Tango: The Conflict as Japan Sees It. J. Hsiung (Dü.) içinde, *China and Japan at Odds*. Palgrave, New York.

Victims Seek Compensation. (2003, August 10). July 7, 2011 tarihinde China Daily: http://www.chinadaily.com.cn/en/doc/2003-10/14/content_271670.htm adresinden alındı

Wagner, M. L. (1990). Strategies of the Student Democracy Movement in Beijing. W. Yang, & M. Wagner (Dü.) içinde, *Tiananmen: Chinas Struggle for Democracy Its Prelude, Development, Aftermath and Impact* (s. 43-80). Maryland: University of Maryland Press.

Wakabayashi, B. T. (2007). The Messiness of Historical Reality. B. T. Wakabayashi (Dü.) içinde, *The Nanking atrocity, 1937-38: complicating the picture*. New York: Berghahn Books.

Walder, A. G., & Xiaoxia, G. (1993). Workers in the Tiananmen Protests: The Politics of the Beijing Workers' Autonomous Federation. *The Australian Journal of Chinese Affairs* (29), 1-29.

Waltz, K. (1959). *Man, the State and War*. New York: Columbia University Press.

Waltz, K. (1993). The Emerging Structure of International Politics. *International Security*, 18 (2), 44-79.

Wan, W. (2010, September 25). *Chinese boat captain is released*. August 15, 2011 tarihinde The Washington Post: <http://www.washingtonpost.com/wp-dyn/content/article/2010/09/24/AR2010092405966.html> adresinden alındı

Wang, Q. K. (2000). *Hegemonic Cooperation and Conflict: Postwar Japan's China policy and the United States*. London: Praeger.

Wang, Z. (2008). National Humiliation, History Education, and the Politics of Historical Memory: Patriotic Education Campaign in China. *International Studies Quarterly* (52), 783-806.

Watts, J. (2005, April 2005). *World News*. August 18, 2011 tarihinde The Guardian: <http://www.guardian.co.uk/world/2005/apr/11/japan.china> adresinden alındı

Wendt, A. (1999). *Social Theory of International Politics*. London: Cambridge University Press.

Whitmeyer, J. (2002). Elites and Popular Nationalism. *British Journal of Sociology* , 53 (3), 321-341.

Wilson, S. (2002). Rethinking Nation and Nationalism in Japan. S. Wilson (Dü.) içinde, *Nation and Nationalism* (s. 1-21). New York: Routledge.

Wionczek, M. (1983). Power Plays in Asia. *Bulletin of Atomic Scientist* , 39 (3), 13-17.

Won-deog, L. (2001). A Normal State Without Remorse: The Textbook Controversy and Korea-Japan Relations. *East Asian Review* , 13 (3), 21-40.

Wu, G. (2000). One head, many mouths: diversifying press structures in reform China. C. Lee (Dü.) içinde, *Power, Money, and Media: Communication Patterns and Bureaucratic Control in Culture China* (s. 45-67). Illinois: Northwestern University Press.

www.factsanddetails.com. (2011, July 27). July 27, 2011 tarihinde <http://factsanddetails.com/japan.php?itemid=818&catid=22&subcatid=148> adresinden alındı

www.Jafonline.co.uk. (2011, Mach 9). July 4, 2011 tarihinde <http://jafonline.co.uk/2011/03/ishiba-defends-the-flag/> adresinden alındı

Yahuda, M. (2006). The limits of economic interdependence: Sino-Japanese relations. A. Johnston, & R. Ross (Dü.) içinde Stanford: Stanford University Press.

Yamamoto, M. (2000). *Nanking: anatomy of an atrocity*. West Port: Green Wood Publication.

Yang, D. (2001). The Malleable and the Contested: The Nanjing Massacre in Postwar China and Japan. T. Fujitani, G. M. White, & L. Yoneyama (Dü) içinde, *Perilous Memories: The Asia-Pacific Wars* (s. 50-87). Durham: Duke University Press.

Yang, W. L. (1990). Tiananmen and its Impact. W. Yang, & M. Wagner (Dü) içinde, *Tiananmen: Chinas Struggle for Democracy Its Prelude, Development, Aftermath and Impact* (s. 263-290). Maryland: Marylan University Press.

Yoshida, R. (2005, October 18). *Koizumi visits Yasukuni Shrine Private' visit angers neighbors yet again Warnings issued*. July 20, 2011 tarihinde Japan Times: <http://search.japantimes.co.jp/cgi-bin/nn20051018a1.html> adresinden alındı

Yuan, J. D. (2008). Chinese Nationalism And Sino-Japanese Relations. *Pacific Focus* , 23 (2), 212-231.

Zhao, G. (2006). Reinventing China: Imperial Qing Ideology and the Rise of Modern Chinese National Identity in Early Twentieth Century. *Modern China* , 32 (1), 3-30.

Zhao, S. (2004). *A Nation State Construction: Dynamisc of Modern Chinese Nationalism*. Stanford: Stanford University Press.

Zhen, X., Linin, H., & Wen, Q. (2007, July 07). *Museum to 'comfort women' opens in Shanghai*. August 13, 2011 tarihinde China Daily: http://www.chinadaily.com.cn/china/2007-07/07/content_912318.htm adresinden alındı

Zweig, D., & Jianhai, B. (2005, September/October). China's Global Hunt for Energy. *Foreign Affairs* , paragraf.2.

ÖZGEÇMİŞ

Kişisel Bilgiler

Adı Soyadı : Yunus Can POLAT
Doğum Yeri ve Tarihi : İZMİR/06-08-1988

Eğitim Durumu

Lisans Öğrenimi : Adnan Menderes Üniversitesi Uluslararası
İlişkiler Bölümü
Yüksek Lisans Öğrenimi : Adnan Menderes Üniversitesi Sosyal Bilimler
Enstitüsü Uluslararası İlişkiler Anabilim Dalı
Yüksek Lisans Programı
Bildiği Yabancı Diller : İngilizce, Almanca, Lehçe
Bilimsel Faaliyetleri :

İş Deneyimi

Stajlar :
Projeler : Türk Dış Politikasında Yeni Açılımlar (TÜBİTAK)
Çalıştığı Kurumlar :

İletişim

E-posta Adresi : yunus.c.polat@gmail.com

Tarih : 16-10-2011